

P.22.750

[2]

WYDAWNICTWA KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW.

BIEŻĄCE ZAGADNIENIA

POLITYKI GOSPODARCZEJ

II

ZAGADNIENIE UTWORZENIA PAŃSTWOWEJ RADY GOSPODARCZEJ

**REFERAT D-RA JÓZEFA BUZKA, WYGŁOSZONY NA POSIEDZENIACH KOMISJI OPINIODAWCZEJ
(ROLNICZEJ) PRZY PREZESIE KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW
W DNIACH 16 I 30 LIPCA 1927 ROKU.**

WARSZAWA
NAKLĄDEM PREZYDJUM RADY MINISTRÓW
1927.

ZAGADNIENIE UTWORZENIA
PAŃSTWOWEJ RADY GOSPODARCZEJ

WYDAWNICTWA KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW.

PRZYSZŁOŚĆ EKSPORTU WĘGLA W POLSCE.

WSPÓŁPRACA RZĄDU ZE SFERAMI GOSPODARCZEMI PAŃSTWA.

- I. SPRAWOZDANIE Z NARADY GOSPODARCZEJ ODBYTEJ W DN. 30 i 31 PAŹDZIERNIKA 1926 R. W PREZYDJUM RADY MINISTRÓW.
- II. SPRAWOZDANIE Z NARADY ROLNICZEJ ODBYTEJ W DN. 15 i 16 LISTOPADA 1926 R. W PREZYDJUM RADY MINISTRÓW.
- III. SPRAWOZDANIE Z NARADY POŚWIĘCONEJ ZAGADNIENIOM, ZWIĄZANYM Z REFORMĄ ROLNĄ I SPÓŁDZIELCZOŚCIĄ ROLNICZĄ, ODBYTEJ DN. 27 LUTEGO 1927 R. W PREZYDJUM RADY MINISTRÓW.

BIEŻĄCE ZAGADNIENIA POLITYKI GOSPODARCZEJ.

- I. PRACE KOMISJI OPINJODAWCZEJ (PRZEMYSŁOWEJ) PRZY PREZESIE KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW.
  - II. ZAGADNIENIE UTWORZENIA PAŃSTWOWEJ RADY GOSPODARCZEJ — REFERAT D-RA JÓZEFA BUZKA.
-

P. 22.750

[2]

WYDAWNICTWA KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW.

dupl. do 5.6426 [2]

4.13.145 [2]

96336 [2]

6.IV.84

W

BIEŻĄCE ZAGADNIENIA POLITYKI GOSPODARCZEJ

II

ZAGADNIENIE UTWORZENIA PAŃSTWOWEJ RADY GOSPODARCZEJ

REFERAT D-RA JÓZEFA BUZKA, WYGŁOSZONY NA POSIEDZENIACH KOMISJI OPINIODAWCZEJ
(ROLNICZEJ) PRZY PREZESIE KOMITETU EKONOMICZNEGO MINISTRÓW
W DNIACH 16 I 30 LIPCA 1927 ROKU.

WARSZAWA
NĄKŁADEM PREZYDJUM RADY MINISTRÓW
1927.

D-30/93

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW0250690

88

SPIS TREŚCI.

WSTĘP.

133 581

ROZDZIAŁ I.

RADA GOSPODARCZA RZESZY NIEMIECKIEJ.

	Str.
I. Artykuł 165 konstytucji niemieckiej	3
II. Zadania i ustrój utworzonej w r. 1920 „Tymczasowej Rady Gospodarczej Rzeszy”	4
III. Ocena działalności „Tymczasowej Rady Gospodarczej Rzeszy”	9
IV. Projekt ustawy o definitywnej Radzie Gospodarczej Rzeszy z listopada 1926 r.	10

ROZDZIAŁ II.

NARODOWA RADA GOSPODARCZA WE FRANCJI.

I. Historia powstania Narodowej Rady gospodarczej	16
II. Zadania i ustrój Narodowej Rady gospodarczej	17
III. Ocena działalności Narodowej Rady gospodarczej	20

ROZDZIAŁ III.

ORGANIZACJA CIAŁ DORADCZYCH W SPRAWACH GOSPODARCZYCH W POLSCE.

I. Rada handlowo-przemysłowa	22
II. Inne ciała doradcze przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu	23
III. Ciała doradcze przy Ministerstwie Rolnictwa	25
IV. Ciała doradcze przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej	27
V. Ciała doradcze przy Ministerstwie Skarbu	27
VI. Ciała doradcze przy innych Ministerstwach gospodarczych, zwłaszcza zaś Państwowa rada kolejowa	28
VII. Rada spożywców	29
VIII. Krytyka systemu ciał doradczych istniejących przy poszczególnych ministerstwach	29
IX. Komitet Ekonomiczny Ministrów i istniejące przy Prezesie Komitetu komisje opiniodawcze	30
X. Komisja ankietowa badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany	31
XI. Krytyka obecnego systemu ciał opiniodawczych i uzasadnienie konieczności zorganizowania w Polsce państwowej rady gospodarczej	34

ROZDZIAŁ IV.

ZADANIA I USTRÓJ PAŃSTWOWEJ RADY GOSPODARCZEJ W POLSCE.

I. Naczelna Izba Gospodarcza Rzeczypospolitej według Art. 68 konstytucji	38
II. Projekt tymczasowej Naczelnej Rady Gospodarczej ministra Grabskiego	39
III. Projekt Państwowej Rady Gospodarczej według uchwał Komisji opiniodawczej rolniczej	42
IV. Uzasadnienie projektu Państwowej Rady Gospodarczej, uchwalonego przez Komisję opiniodawczą rolniczą	44
A) Zadania Rady	44
B) Liczba członków Rady	46
C) Skład Rady	48
D) Organy Rady	54
E) Jawność prac Rady	56
F) Regulamin Rady	56
G) Budżet Rady	57
H) Przepisy natury przejściowej. Rada Opiniodawcza	57

Wydano
z dubletów
B. U. W.

D-48
6viii-48

42214

WSTĘP

O potrzebie utworzenia Państwowej Rady Gospodarczej mówi się, zwłaszcza w ostatnich pięciu latach, we wszystkich krajach cywilizowanego świata. Dyskusja w tej sprawie rozpoczęła się już na kilka dziesięcioleci przed wybuchem wojny światowej. Należy zaznaczyć, iż przed wojną głosy domagające się zorganizowania Naczelnej Izby Gospodarczej, były względnie nieliczne, pochodziły one niemal wyłącznie ze strony uczonych i polityków, którzy pragnęliby nowożytnie parlamenty zastąpić lub uzupełnić t. zw. parlamentem gospodarczym. Żądanie stworzenia Naczelnej Izby Gospodarczej było wtenczas motywowane niemal wyłącznie względami natury konstytucyjnej, i naruszało najgłębsze podstawy ustroju politycznego państw konstytucyjnych. Obecnie coraz to więcej uzasadnia się konieczność stworzenia Państwowej Rady Gospodarczej potrzebami życia gospodarczego, tudzież potrzebami administracji i ustawodawstwa państwowego. We wszystkich państwach świata cywilizowanego są po wojnie zadania państwa w dziedzinie gospodarstwa społecznego znacznie obszerniejsze, niż dawniej. Podczas gdy dawniej zasada liberalizmu manczesterskiego, zasada „laissez faire, laissez passer”, była naczelną przewodnią polityki gospodarczej państw kroczących na czele postępu gospodarczego, żąda się obecnie od państw daleko intensywniejszej ingerencji w stosunki gospodarcze. Życie gospodarcze nowożytnych społeczeństw jest jednak niezwykle skomplikowane, to też ingerencja państwa w stosunki gospodarcze wymaga głębokiej znajomości całego mechanizmu gospodarczego. By podołać niezmiernie odpowiedzialnemu zadaniu wzmożenia ingerencji państwowej w stosunki gospodarcze, potrzebują naczelne władze państwowe najściślejszej współpracy kierowników praktycznego życia gospodarczego ze wszystkich dziedzin gospodarstwa narodowego. Do tego należy dodać, iż z biegiem ubiegłych dziesięcioleci, a zwłaszcza wskutek wyników wojny światowej, praca najemna zorganizowana w związkach zawodowych robotniczych, stała się jednym z najwięcej decydujących czynników gospodarczych. Czynniki ten pragnie narażeni z organizacjami pracodawców decydować o rozwoju gospodarczym. Zachodzi więc potrzeba skoordynowania dążeń kół gospodarczych z dążeniami związków robotniczych, a skoordynowanie to może nastąpić najkorzystniej dla dobra ogólnego przez wprzęgnięcie zastępców rolnictwa i przemysłu razem z zastępcami robotników do wspólnej pracy z administracją państwową przy określaniu celów i środków polityki gospodarczej państwa. Zaspokojenie tych potrzeb staje się możliwym przez stworzenie Państwowej Rady Gospodarczej, jako naczelnego doradcy naczelnich władz państwowych (rządu i parlamentu) we wszystkich poczynaniach gospodarczych podstawowego znaczenia. Jest rzeczą jasną, iż w ten sposób pojęta Państwowa Rada Gospodarcza nie wkracza w niczem w istniejący ustrój konstytucyjny.

Mówiąc o potrzebie stworzenia Państwowej Rady Gospodarczej u nas, motywujemy tę potrzebę wyłącznie względami na potrzeby naszej administracji i naszego ustawodawstwa. Z tego powodu scharakteryzujemy obecną organizację ciał doradczych dla spraw gospodarczego znaczenia, istniejących przy naszych władzach centralnych oraz strony ujemne obecnego stanu rzeczy. Przedtem jeszcze przedstawimy skład i funkcjonowanie Państwowej Rady Gospodarczej w tych państwach Europy, o ustroju konstytucyjnym, w których rady te obecnie już istnieją, t. j. w Niemczech i we Francji. Rozpoczynamy od Niemiec, jako tych, w których Państwowa Rada Gospodarcza już przeszło 7 lat istnieje.

R O Z D Z I A Ł I.

Rada Gospodarcza Rzeszy Niemieckiej.

1. Artykuł 165 Konstytucji niemieckiej.

Utworzenie Państwowej Rady Gospodarczej w Niemczech zostało przewidziane w art. 165 Konstytucji Rzeszy Niemieckiej z 11 sierpnia 1919 r. Artykuł ten został wstawiony do Konstytucji wejmarskiej głównie pod naciskiem stronnictw robotniczych, posiadających w konstytuancie niemieckiej stanowczą przewagę. Fakt ten, tudzież rewolucyjny nastrój roku 1919 w Niemczech, wycisnął swoje piętno na przepisach wspomnianego artykułu. Artykuł ten brzmi w najważniejszych swych przepisach następująco:

„Robotnicy i urzędnicy są powołani na równych prawach z przedsiębiorcami do współdziałania przy uregulowaniu warunków płacy i pracy, tudzież przy wpływaniu na rozwój sił produkcyjnych całego gospodarstwa narodowego . . . .”.

„By bronić interesów socjalnych i gospodarczych robotników i urzędników, należy utworzyć jako ich ustawowe przedstawicielstwo *Rady Robotnicze Zakładowe, Rady Robotnicze Okręgowe* dla poszczególnych okręgów gospodarczych, tudzież *Radę Robotniczą Rzeszy*”.

„Rady Robotnicze Okręgowe i Rada Robotnicza Rzeszy łączą się — celem wykonania całokształtu zadań gospodarczych i celem współdziałania przy wykonywaniu ustaw socjalnych — z przedstawicielstwem przedsiębiorstw i innych interesowanych kół ludności i tworzą *Rady Gospodarcze Okręgowe i Radę Gospodarczą Rzeszy, Radom Gospodarczym Okręgowym i Radzie Gospodarczej Rzeszy należy nadać ustrój taki, by były w nich reprezentowane wszystkie ważne grupy zawodowe, stosownie do znaczenia gospodarczego i społecznego każdej grupy*”.

„*Projekty ustaw w sprawach socjalno-politycznych i gospodarczych zasadniczego znaczenia, winien Rząd Rzeszy przedłożyć Radzie Gospodarczej Rzeszy do opinii przed wniesieniem ich do Sejmu Rzeszy. Rada Gospodarcza Rzeszy władna jest wystąpić z własną inicjatywą ustawodawczą w sprawach tego rodzaju. Jeżeli Rząd Rzeszy nie zgadza się na ustawę zainicjowaną przez Radę Gospodarczą, winien mimo to przedłożyć odnośny projekt Sejmowi Rzeszy, przedstawiając swoje odrębne stanowisko. Rada Gospodarcza Rzeszy może celem obrony odnośnego projektu przed Sejmem Rzeszy, wydelegować jednego ze swych członków*”.

W myśl art. 165 konstytucji należało więc utworzyć Rady Robotnicze Zakładowe, Rady Robotnicze Okręgowe, Rady Gospodarcze Okręgowe, a nareszcie Radę Robotniczą Rzeszy i Radę Gospodarczą Rzeszy. W rzeczywistości utworzono po dziś dzień tylko Rady Robotnicze Zakładowe, nazywane na naszym Górnym Śląsku Radami Załogowemi, tu-

dzień Radę Gospodarczą Rzeszy. Utworzenie Rad Robotniczych Zakładowych nastąpiło na mocy ustawy z 4 lutego 1920 r., a utworzenie Rady Gospodarczej Rzeszy, na mocy rozporządzenia z 4-go maja 1920 r. Ponieważ w myśl przepisów art. 165 Konstytucji, Rada Gospodarcza Rzeszy, miała powstać z Rady Robotniczej Rzeszy i przedstawicielstwa przedsiębiorców różnych zawodów, utworzenie zaś Państwowej Rady Robotniczej okazało się niemożliwym, nie odpowiada Rada Gospodarcza Rzeszy ściśle przepisom Konstytucji. Dlatego też nosi ona tytuł „Tymczasowej Rady Gospodarczej Rzeszy” i winna istnieć tak długo, jak długo nie powstanie definitywna Rada Gospodarcza, odpowiadająca ściśle przepisom Konstytucji.

2. Zadania i ustrój utworzonej w r. 1920 „Tymczasowej Rady Gospodarczej Rzeszy”.

Powody, dla których utworzono Radę Gospodarczą Rzeszy niemal natychmiast po wejściu w życie konstytucji wejmarskiej, są następujące:

Rzesza Niemiecka stała wówczas przed koniecznością rozwiązania niezwykle trudnych kwestyj życia gospodarczego i socjalnego. Sejm i rząd Rzeszy winne były wówczas zabrać się do wykonania przepisów gospodarczych traktatu wersalskiego, dokonać przebudowy produkcji wojennej na produkcję pokojową, przejąć koleje poszczególnych państw niemieckich w zarząd Rzeszy, zreformować z gruntu system podatkowy i finansowy Rzeszy i państw związkowych, znieść stopniowo gospodarkę państwową, prowadzoną w czasie wojny i t. p. Do tego należy dodać, iż podniecenie polityczne ludności i sejmu Rzeszy było wówczas tak wielkie, iż sejm Rzeszy zajmował się głównie kwestjami politycznymi, wskutek tego odczuwał i rząd i sejm bardzo silnie potrzebę utworzenia ciała, kóreby dyskutowało nad podstawowymi kwestjami życia gospodarczego z punktu widzenia interesów gospodarczych, a nie politycznych.

Czyniąc zadość tej potrzebie powołał już w roku 1919 mnister gospodarstwa narodowego Rzeszy *komisję opiniodawczą*, składającą się z wybitnych przedstawicieli rolnictwa, przemysłu, handlu, rzemiosła i konsumentów. Komisja ta nie mogła jednak uchodzić za ciało opiniodawcze dla całego Rządu i dla sejmu Rzeszy, ponieważ wybór zrzeszeń zastąpionych w komisji i wybór członków komisji zależał od uznania ministra gospodarstwa narodowego. Nie tylko koła sejmowe, ale także sfery gospodarcze zaczęły domagać się od rządu, by stworzył jaknajprędzej Radę Gospodarczą Rzeszy, odpowiadającą co do składu, zadań i praw w miarę możliwości przepisom artykułu 165.

Stosując się do tych życzeń, powołał rząd Rzeszy Radę Gospodarczą w drodze jaknajkrótszej, t. j. w drodze rozporządzenia rządu wydanego za zgodą Rady Państwa i komisji sejmowej. Rozporządzenie to zostało wydane dnia 4 maja 1920 r., a już 30 czerwca tego roku odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Gospodarczej Rzeszy. Najważniejsze przepisy powołanego rozporządzenia są następujące:

Zadania Rady Gospodarczej Rzeszy określa art. 11 z dnia 4 maja rozporządzenia. W myśl tego artykułu winien rząd Rzeszy przedkładać Radzie Gospodarczej Rzeszy do opinii projekty ustaw treści socjalno-politycznej i gospodarczo-politycznej o znaczeniu podstawowym. Przepisy te, przejęte z art. 165 konstytucji, interpretował rząd jaknajszerezej. Przedewszystkiem należy zaznaczyć, iż do ustaw podstawowego znaczenia o treści gospodarczo-politycznej, zaliczono także wszystkie ważniejsze ustawy podatkowe. Natomiast wykluczano zawsze z zakresu działania Rady wszelkie ustawy budżetowe, ustawy o poborach urzędniczych i t. p.

Dalej należy zaznaczyć, iż rząd Rzeszy zwracał się bardzo często do Rady o opinie, nie tylko z projektami ustaw, ale także wtenczas, gdy zamierzał wydać rozporządzenie lub zarządzenie administracyjne, podstawowego znaczenia pod względem gospodarczym lub socjalno-politycznym. Tak np. jeszcze niedawno przedłożył rząd Radzie Gospodarczej do opinii swój program produkcyjnego zatrudniania bezrobotnych.

Opinie Rady Gospodarczej Rzeszy, dotyczące projektów ustaw, przedstawiał rząd Rzeszy zarówno sejmowi jak i Radzie Państwa. Rząd przedkładał Radzie Gospodarczej do opinii także projekty ustaw gospodarczych podstawowego znaczenia, wniesione w sejmie z inicjatywy poselskiej. Opinie Rady Gospodarczej co do tego rodzaju projektów ustaw były przedkładane Radzie Państwa, a o ile Rada pośpieszyła się z wydaniem opinii, także Sejmowi Rzeszy.

Rada Gospodarcza Rzeszy ma prawo własnej inicjatywy i może przedstawiać rządowi projekty ustaw, rozporządzeń i zarządzeń w sprawach gospodarczych, przez Radę opracowanych. Z prawa tego korzystała Rada Gospodarcza dość obficie, wystąpiła bowiem z własną inicjatywą w dziedzinie opieki nad bezrobotnymi; opracowała projekt ustawy o utworzeniu Związku Kredytowego dla przemysłów niemieckich; wypracowała zasady projektu ustawy, normującej kwestję mieszkaniową; występowała do rządu z inicjatywą w dziedzinie polityki walutowej i podatkowej; w dziedzinie polityki płac robotniczych i ubezpieczeń socjalnych, taryf kolejowych, przywozu i wywozu zagranicę, w sprawach aprowizacyjnych i wodnych, w sprawie unormowania stosunków terminatorskich, w sprawie zaopatrzenia ludności i przemysłu w opał i paliwo i t. p.

Należy zaznaczyć, iż na mocy rozporządzenia z 4 maja 1920 r. Rada Gospodarcza Rzeszy nie ma prawa zastępowania wypracowanych przez siebie projektów ustaw lub opinii przed Sejmem Rzeszy, nie ma więc prawa wysyłania swych delegatów do komisji sejmowych. Rząd nie jest dalej zobowiązany do przedkładania sejmowi Rzeszy projektów ustaw, wypracowanych przez Radę Gospodarczą.

Co się tyczy składu Rady Gospodarczej Rzeszy, to należy zaznaczyć, iż według pierwotnego projektu rządu miała się Rada Gospodarcza Rzeszy składać ze 100 członków. Na żądanie wielkich organizacyj gospodarczych podwyższył rząd cyfrę tę do 200. Rada Państwa podwyższyła ją dalej do 280, a komisja sejmowa do 326. Wskutek tego stanowi art. 2 rozporządzenia, iż Rada Gospodarcza składa się z 326 członków. Przytem należy pamiętać, iż w myśl rozporządzenia Rada Gospodarcza Rzeszy miała z zasady obradować i uchwalać na plenarnych zebraniach Rady. Doświadczenie wykazało, iż tak wielkie plenum nie nadaje się do roztrząsania i decydowania kwestji gospodarczych podstawowego znaczenia. Dlatego plenum Rady Gospodarczej odbyło razem tylko 58 posiedzeń, z tego w roku 1920 — 11, w r. 1921 — 23, w 1922 — 16, w r. 1923 — 8,

Od dnia 29 czerwca 1923 r. po dzień dzisiejszy nie odbyło się ani jedno plenarne posiedzenie Rady Gospodarczej.

Odtąd Rada ta obraduje i uchwała wyłącznie w komisjach, składających się w myśl art. 11 rozporządzenia najwyżej z 30 członków. Wskutek tego, bierze od r. 1923 udział w pracach Rady Gospodarczej, w całości nie więcej jak około 110 członków. W ten sposób wykazała praktyka, iż rząd Rzeszy miał rację, gdy chciał ograniczyć liczbę członków Rady do 100.

Rozporządzenie z r. 1920 pragnęło oprzeć organizację Rady Gospodarczej o 10 grup zawodowych. Członkowie jednej grupy mieli być ze sobą związani wspólnością zawodu bez względu na różnice klasowe. W szczególności rozróżnia rozporządzenie grupy następujące:

	Liczba członków Rady
I. Rolnictwo i leśnictwo	68
II. Ogrodnictwo i rybołówstwo	6
III. Przemysł	68
IV. Handel, banki i asekuracje	44
V. Komunikacje i przedsiębiorstwa publiczne	34
VI. Rzemiosło	36
VII. Konsumenci	30
VIII. Urzędnicy i wolne zawody	16
IX. Osoby mianowane przez Radę Państwa	12
X. Osoby mianowane przez Rząd Rzeszy	12
Razem	326

Grupy powyższe miały mieć znaczenie zwłaszcza podczas głosowania. Głosowanie na plenum miało się odbywać nie tylko według liczby głów, ale także według powyższych dziesięciu grup. Jeżeli która z tych grup została przegłosowana, mogła zażądać, by także jej opinia została zakomunikowana rządowi. Takie same votum mniejszości mogła wnieść także każda mniejszość przegłosowana w obrębie jednej grupy, o ile wynosiła co najmniej 1/3 członków grupy.

Co się tyczy składu poszczególnych grup, to należy zaznaczyć, iż w obrębie pierwszych 6 grup, liczących razem 256 członków, z reguły połowę członków każdej grupy delegowały zrzeszenia przedsiębiorców, drugą połowę zaś delegowały zrzeszenia robotnicze i pracownicze. Od tej zasady zachodzą tylko dwa wyjątki. W pierwszej grupie—rolnictwo—czterech członków delegują kooperatywy rolnicze i zaś w grupie szóstej — rzemiosło — 4 członków delegują kooperatywy rzemieślnicze. W ten sposób przypada na 256 delegatów pierwszych 6 grup, 8 delegatów kooperatyw, 124 delegatów zrzeszeń pracodawców i 124 delegatów organizacji robotniczych i pracowniczych.

Zupełnie w inny sposób składają się grupy 7 do 10. Delegaci tych grup są bowiem tylko wyjątkowo delegatami organizacji pracodawców z jednej, a organizacji robotniczych i pracowniczych z drugiej strony. I tak, np. deleguje z 30 reprezentantów grupy siódmej (konsumenci):

Zjazd miast niemieckich	6
Związek Miast Rzeszy	2
Związek większych gmin wiejskich	2
Rada Rzeszy z zastępców mniejszych gmin wiejskich	2
Centralny Związek Spółek Konsumcyjnych w Hamburgu	8
Centralny Związek Spółek Konsumc. w Kolonji	3
Powszechny Związek Kooperatyw w Charlottenburgu	1
Zw. Stowarzyszeń Niemieckich gospodyń	2
Zw. Centralny Służby Domowej	2
Zw. Hotelarzy i Restauratorów	1
Robotnicy w hotelach, restauracjach i t. p.	1

Członkowie grupy VIII są w części delegatami stowarzyszeń urzędniczych, w części zaś delegatami centralnych organizacji adwokatów, lekarzy, rzeźbiarzy, autorów i muzyków oraz malarzy artystów. Członków grupy IX w liczbie 12 mianuje Rada Państwa z pośród osób szczególnie obeznanych z życiem gospodarczym poszczególnych części Rzeszy. Członków grupy X nareszcie mianuje rząd Rzeszy według swobodnego uznania z pośród osób, szczególnie zasłużonych około gospodarczego rozwoju narodu niemieckiego.

Wymienionych wyżej 10 grup miało stanowić według rozporządzenia podstawę organizacji wewnętrznej Rady Gospodarczej Rzeszy. Praktyka oparła organizację tę na zupełnie innych podstawach.

Uchwalony przez Radę Gospodarczą na samym początku jej prac, regulamin Rady dzieli członków Rady na trzy wielkie sekcje, a mianowicie: na sekcję pracodawców, na sekcję robotników i na sekcję neutralnych. 124 delegatów organizacji pracodawców z pierwszych 6-ciu grup tworzy sekcję I, 124 delegatów organizacji robotniczych i pracowniczych pierwszych 6-ciu grup, tworzy sekcję II — robotniczą, członkowie zaś grup 7 — 10 w liczbie 70, tworzą sekcję III — neutralną.

Według przepisów regulaminu wybierają poszczególne sekcje członków komisji, przyczem każda sekcja wybiera z reguły 1/3 ogólnej liczby członków. Znaczenie podziału na sekcje jest tem większe, iż wyrobił się zwyczaj, że przed rozprawami w komisjach, odbywają się narady wstępne w sprawach będących na porządku dziennym obrad komisji. Sekcje wybierają także członków prezydjum Rady, t. zn. prezydenta, jego zastępcę i sekretarzy. 1/3 członków prezydjum musi należeć do sekcji pracodawców, 1/3 do sekcji robotniczej, a 1/3 do sekcji neutralnej.

Z powyższego przeglądu wynika, iż podstawą organizacji Rady Gospodarczej Rzeszy są w daleko wyższym stopniu sekcje aniżeli grupy.

By zakończyć charakterystykę składu Rady Gospodarczej Rzeszy należy jeszcze zaznaczyć, iż największą część członków Rady delegują związki lub instytucje gospodarcze, wymienione w rozporządzeniu, rząd niema zaś prawa zatwierdzania wyboru tych członków. Wpływ rządu na skład osobowy Rady ogranicza się więc niemal wyłącznie do wyboru 12 członków grupy X.

Członkowie Rady Gospodarczej Rzeszy są prawnie zastępcami interesów gospodarczych całego narodu, nie są więc wiązani instrukcjami, jakieby im udzielały zrzeczenia, które ich delegowały. Zrzeczenia te nie mogą ich też odwołać przed rozwiązaniem Rady Gospodarczej. Członkowie Rady nie mogą być dalej z powodu głosowania albo też z powodu słów, wypowiedzianych przy wykonywaniu swego mandatu, pociągani do odpowiedzialności sądowej lub dyscyplinarnej, lub jakiegokolwiek innej. Urzędnicy będący członkami Rady nie potrzebują urlopów, gdy chcą brać udział w rozprawach Rady lub jej komisji. Członkowie Rady otrzymują djety i prawo bezpłatnej jazdy na wszystkich kolejach Rzeszy niemieckiej. Prawa te przysługują jednak od grudnia 1923 roku tylko członkom zwyczajnym trzech głównych komisji i prezydjum. Zastępcy członków komisji otrzymują djety i zwrot kosztów podróży wtenczas; jeżeli biorą udział w posiedzeniach w zastępstwie członka zwyczajnego.

Rozporządzenie z 4 maja 1920 roku przyznaje Radzie Gospodarczej Rzeszy ważne prawo wyboru swego prezydjum, tudzież prawo uchwalania swego regulaminu. Pierwotnie posiadała Rada Gospodarcza Rzeszy także prawo oznaczania początku i końca swych sesji, tudzież prawo ustanawiania stałych komisji, obradujących także w czasie, kiedy Rada Gospodarcza nie jest zebrana. Od grudnia 1923 roku wymaga zebranie się plenum Rady, porozumienia się z rządem, a jak już wyżej zaznaczono, plenum nie zebrało się od czerwca 1923 roku ani razu.

Pracę całą wykonywują obecnie zamiast Rady jej komisje. W pierwszym rzędzie należy tu wymienić trzy komisje stałe, a mianowicie: komisję polityki gospodarczej, komisję polityki socjalnej i komisję polityki finansowej. Dwie pierwsze komisje zostały ustanowione na mocy art. 11 rozporządzenia z 4 maja 1920 roku. Ze względu-

du na przeciążenie obu komisji ustanowiła Rada na posiedzeniu z 16 grudnia 1920 roku, jako trzecią komisję stałą, komisję polityki finansowej. Obok tych trzech *komisji głównych* zostały ustanowione jeszcze niektóre *komisje specjalne*, jak na przykład, komisja dla spraw mieszkaniowych i osiedleńczych. Tylko wymienione trzy komisje główne, tudzież te komisje specjalne, które ustanowiono na mocy specjalnych przepisów ustawowych, mogą odbywać posiedzenia bez zgody rządu; inne komisje mogą obradować tylko za zgodą właściwego ministerstwa, tudzież za zgodą prezydium Rady. Wszystkie komisje winny z reguły zajmować się tylko sprawami, co do których rząd zażądał opinii. Jeżeli komisja pragnie obradować nad wnioskami, pochodzącymi z inicjatywy jej członków, potrzebuje zgody prezydium Rady. Prezydium winno odmówić swej zgody, jeżeli właściwe ministerstwo jest zdania, iż nie można liczyć na przeprowadzenie danej inicjatywy w drodze ustawodawczej.

Tak Rada Gospodarcza Rzeszy, jak i jej komisje mogą wzywać rzeczoznawców na swe posiedzenia i mogą żądać od rządu przeprowadzenia ankiet, potrzebnych dla wyjaśnienia kwestji polityki gospodarczej lub socjalnej. Rząd winien przedłożyć wyniki ankiety Radzie lub komisji. Prawa do bezpośredniego przeprowadzenia ankiet, Rada Gospodarcza nie posiada, należy jednak zaznaczyć, iż Rada przeprowadziła za zgodą rządu dwie ankiety, jedną o stosunkach w przemyśle skórzanym, drugą o przemyśle włókienniczym.

Posiedzenia Rady Gospodarczej Rzeszy były z zasady publiczne, natomiast są posiedzenia komisji z reguły niejawne, komisja może jednak większością 2/3 głosów uchwalić jawność posiedzenia. Zgodne z prawdą sprawozdania z rozpraw jawnych Rady i jej komisji są wolne od jakiegokolwiek odpowiedzialności. Delegaci rządu mogą brać udział we wszystkich posiedzeniach Rady i jej komisji i mogą zabierać głos w każdej chwili. Z drugiej strony może Rada lub jej komisja zażądać obecności delegatów rządu.

By scharakteryzować sposób pracy w komisjach Rady, zaznaczamy tylko, iż z reguły sprawa jest przedmiotem obrad osobnej podkomisji, która w obecności delegatów rządu, a w razie potrzeby z udziałem rzeczoznawców, przygotowuje sprawę pod obrady pełnej komisji. Początkowo Rada ustanawiała zbyt dużo komisji i podkomisji. W roku 1923 wynosiła liczba podkomisji i komisji specjalnych niemniej jak 53. By nie rozdrabniać zbyt pracy, ograniczono później liczbę komisji i podkomisji i obecnie jest ich około 11. Należy zaznaczyć, iż w bardzo wielu wypadkach żądają zainteresowane ministerstwa opinii komisji Rady jeszcze w stadium opracowania odnośnych projektów ustaw. O ile to nie nastąpiło, żąda rząd opinii po uchwaleniu projektu ustawy przez radę ministrów, a przed wniesieniem projektu do Rady Państwa. Rada Państwa z reguły obraduje nad projektem po udzieleniu opinii przez komisję Rady Gospodarczej, a opinia ta jest przedkładana następnie także Sejmowi Rzeszy. W ostatnich latach doszło także do współpracy komisji Rady Gospodarczej z komisjami sejmowymi. I tak wezwał sejm na przykład w sierpniu 1925 roku rząd, by umożliwił członkom komisji handlowo-politycznej Sejmu, udział w pracach przygotowawczych komisji polityki gospodarczej Rady Gospodarczej Rzeszy, dotyczących taryfy celnej. Członkowie sejmu pragnęli brać udział zwłaszcza w przesłuchaniu rzeczoznawców.

Należy zaznaczyć, iż początkowo posiadał każdy członek Rady względnie komisji prawo wystosowywania zapytań do rządu, ponieważ jednak zapytania te stały się zbyt liczne, a udzielanie odpowiedzi na nie, zajmowało ministerstwom sporo czasu, ograniczono później prawo wystosowywania zapytań tego rodzaju. Prawo to przysługuje obecnie tylko zespołowi, składającemu się conajmniej z dziesięciu członków Rady.

Koszta związane, z urzędowaniem Rady Gospodarczej Rzeszy wynosiły w roku 1925 — 649.000 marek, w roku 1926 zaś — 772.000 marek.

3. Ocena działalności „Tymczasowej Rady Gospodarczej Rzeszy”.

Wyniki prac Rady Gospodarczej Rzeszy były oceniane bardzo różnie. Najszczerzejsze sprawozdania z prac Rady zawiera książka Dr. Hauschilda pod tytułem „Der vorläufige Reichswirtschaftsrat 1920 — 1926”. Berlin 1926.

W pracy tej jest podany obszerny wykaz odnośnej literatury, tudzież są przytoczone głosy, oceniające działalność Rady. Dla nas najważniejszą jest ocena wypowiedziana oficjalnie przez rząd Rzeszy w uzasadnieniu projektu ustawy o definitywnej Radzie Gospodarczej Rzeszy, opublikowanego w Nr. 44 Reichsarbeitsblatt z dnia 24 listopada 1926 roku. Ocena ta określa na stronicy 8-ej znaczenie Państwowej Rady Gospodarczej w słowach następujących:

„Najważniejszym zadaniem Rady Gospodarczej Rzeszy jest wydawanie opinii dla rządu Rzeszy i dla władz ustawodawczych Rzeszy”.

Konieczność zmuszała rząd Rzeszy już oddawna do posługiwania się, przy przygotowaniu prac rządu opiniami rzeczoznawców z różnych dziedzin życia gospodarczego. Wybór tych rzeczoznawców był dawniej wyłącznie sprawą swobodnego uznania rządu. Rząd mógł przy wyborze tych rzeczoznawców postępować mniej lub więcej dowolnie. Dalej nie przesłuchiowano rzeczoznawców z reguły równocześnie i nie przeciwstawiano sobie odrazu rzeczoznawców, wypowiadających różne opinie i życzenia. Ujemnych stron tego stanu rzeczy unika się zupełnie przez stworzenie jednego centralnego ciała doradczego, co nie przesądza dla rządu możliwości żądania opinii także od rzeczoznawców, nie będących członkami Rady, o ileby to ze specjalnych względów było pożądanym.

Rada Gospodarcza Rzeszy skupia przy sobie zgóry określone koło rzeczoznawców. Tutaj stoją naprzeciwko siebie zastępcy najróżnorodniejszych poglądów i interesów. Ma to ten skutek, iż twierdzenia niecisłe i przesadne, wypowiedziane celem szczególnie silnej obrony interesów zawodowych zostają natychmiast przez przeciwników sprostowane, wskutek czego wszelkie egoistyczne interesa zawodowe, zostają natychmiast zredukowane do miary nieszkodliwej dla interesu publicznego.

Ciałom ustawodawczym przynosi istnienie Centralnej Rady Gospodarczej tę korzyść, iż nie potrzebują tracić czasu na zebranie fachowego materiału i mogą w ten sposób skoncentrować swoją uwagę w wyższym stopniu na wielkie polityczne kwestje, w których ostatnia decyzja do nich należy. Oczywiście wychodzi się przytem z założenia, iż prace Rady Gospodarczej dojdą do wiadomości Sejmu dość wcześnie i to w formie umożliwiającej łatwe korzystanie z tych prac.

Dalszym zadaniem Rady Gospodarczej Rzeszy jest opracowanie życzeń całości sfer gospodarczych Rzeszy i podawanie ich do wiadomości rządu, i to bądź w formie wniosków natury ustawodawczej, o ile chodzi o zmianę obowiązującego ustawodawstwa, bądź też w formie inicjatywy nieustawodawczej.

Również zadaniem Rady Gospodarczej Rzeszy jest umożliwić załatwienie spornych interesów wewnątrz życia gospodarczego w drodze kompromisu, wszystko jedno, czy chodzi o spory natury gospodarczej między różnymi dziedzinami życia gospodarczego, względnie między różnymi stanami, jak na przykład: producenci i konsumenci, rolnictwo i przemysł, przemysł półfabrykatów i przemysł wyrabiający wyroby gotowe i t. p., czy też chodzi o spory natury socjalno-politycznej między obu wielkimi klasami pracodawców i pracowników (robotników). W Radzie Gospodarczej Rzeszy schodzą się do wspólnej pracy i do wspólnej wymiany myśli pracodawcy i robotnicy, także w czasie, w którym nie można nawet myśleć o wspólnych posiedzeniach organizacji zawodowych pracodawców i robotników, a wspólna ta wymiana myśli ma conajmniej ten skutek, iż tak grupa pracodawców

jak grupa robotników, może poznać trudności, z którymi każda z nich walczyć musi. Możliwość ta, wspólnej narady, istniejąca każdego czasu, oznacza bardzo wielką pomoc dla złagodzenia lub rozwiązania przeciwieństw klasowych.

Wreszcie tworzy Rada Gospodarcza Rzeszy dogodny pomost między rządem, a kołami gospodarczymi, dotkniętymi przez zarządzenia i projekty rządu. Z jednej strony otrzymuje rząd cenną inicjatywę od delegatów wielkich związków gospodarczych, połączonych w Radzie Gospodarczej Rzeszy, z drugiej strony, zapoznawają się koła gospodarcze za pośrednictwem członków Rady Gospodarczej Rzeszy gruntownie z zarządzeniami i projektami rządu.

Rząd Rzeszy zaznacza we wspomnianej oficjalnej ocenie działalności Rady Gospodarczej Rzeszy, iż „zasługi Rady Gospodarczej są znacznie większe, niżby to wynikało z tych prac Rady, które doszły do wiadomości publicznej. Bardzo często przedkładają ministerstwa komisjom, względnie podkomisjom Rady, projekty prowizoryczne, na podstawie których referenci ministerjalni razem z członkami Rady Gospodarczej Rzeszy opracowują definitywne projekty rządowe. Tak było na przykład z projektem noweli do tabeli celnej z roku 1925. W wypadkach tego rodzaju opinia publiczna zupełnie nie jest w stanie osądzić, w jakiej mierze opinia Rady Gospodarczej wpłynęła na prace ustawodawcze, chociaż nie ulega wątpliwości, iż wpływ ten był bardzo intensywny”.

Co się tyczy *opinii sfer gospodarczych* o działalności Rady Gospodarczej Rzeszy, zasługują na uwagę spostrzeżenia dwóch francuskich badaczy życia politycznego współczesnych Niemiec pp. Baumont i Berthelot, którzy w wydanej w r. 1922 w Paryżu książce p. t. „L'Allemagne” zaznaczają, iż stronnictwa lewicowe są przeważnie niechętnie Radzie Gospodarczej Rzeszy, zarzucając jej; iż grupuje zbyt wielu przedstawicieli przemysłowców, iż ma tendencję kapitalistyczną, iż skład jej został narzucony i t. p. Natomiast „ugrupowania” zbliżone do kół przemysłowych starają się przyczynić do jaknajwiększego rozwoju tej instytucji, usiłują jej użyć na rzecz swych ambicji i interesów i uczynić z niej główny ośrodek życia gospodarczego i politycznego. Koła te przeciwstawiają ciągle Radę Gospodarczą Rzeszy, która liczy się zawsze z rzeczywistymi interesami kraju, parlamentowi, mającemu na oku wyłącznie względy polityczne i złożonemu z ludzi w sprawach gospodarczych niekompetentnych.

4. Projekt ustawy o definitywnej Radzie Gospodarczej Rzeszy z listopada 1926 r.

Uznanie jakim się cieszy Rada Gospodarcza Rzeszy u rządu Rzeszy i w sferach gospodarczych znalazło swój wyraz najsilniejszy w przepisach projektu ustawy o definitywnej Radzie Gospodarczej Rzeszy, wypracowanego przez rząd Rzeszy w listopadzie 1926 roku. Ze względu, iż projekt ten jest owocem doświadczeń, zebranych w ciągu przeszło sześcioletniego istnienia Rady Gospodarczej Rzeszy, podajemy poniżej najważniejsze przepisy tego projektu.

Przedewszystkiem należy zaznaczyć, iż uchwalenie tego projektu w sejmie Rzeszy napotyka na trudności o tyle, iż przyjęcie odnośnych projektów wymaga większości 2/3. Definitywna Rada Gospodarcza Rzeszy ma bowiem mieć ustrój inny, aniżeli przepisuje artykuł 165 Konstytucji; w skład tej Rady niemają bowiem wchodzić ani delegaci rady robotniczej Rzeszy ani też delegaci gospodarczych rad okręgowych; myśl utworzenia tych rad została w zupełności przez rząd zaniechana. Z tego powodu ma się definitywna Rada Gospodarcza składać podobnie jak Rada tymczasowa z delegatów zrzeszeń gospodarczych i to w znacznej części zrzeszeń nieposiadających charakteru oficjalnego, co pozostaje w sprzeczności z przepisami artykułu 165 konstytucji.

W myśl par. 3 i 4 projektu mają być zadania definitywnej Rady Gospodarczej znacznie szersze, niż były zadania Rady tymczasowej. Na mocy par. 3 i 4 winien rząd przede wszystkim przedkładać do opinii Radzie Gospodarczej projekty ustaw gospodarczych i socjalnych *podstawowego znaczenia*. Projekty te winny być przedłożone Radzie, o ile to jest możliwym, już w stadium prac przygotowawczych, o ile by zaś to nie mogło nastąpić— najpóźniej przed wniesieniem tych projektów do Rady Państwa. Rząd winien opinie Rady Gospodarczej Rzeszy przedłożyć Radzie Państwa i Sejmowi, razem z odnośnymi projektami ustaw, tylko w wyjątkowych wypadkach później. Jeżeli projekt ustawy gospodarczej lub socjalnej, podstawowego znaczenia, powstał z inicjatywy poselskiej, winien rząd przesłać projekt do Rady Gospodarczej nie później niż do Rady Państwa. Zarówno rząd, Sejm i Rada Państwa, tudzież komisje sejmowe i komisje Rady Państwa mogą żądać od Rady Gospodarczej lub jej komisji, by wysłały osobnych delegatów celem ustnego objaśnienia im opinii wydanych.

Rada Gospodarcza Rzeszy otrzymuje dalej *prawo inicjatywy ustawodawczej* w sprawach gospodarczych i socjalnych, podstawowego znaczenia. Jeżeli rząd nie zgadza się na projekt ustawy, winien go mimo to przedłożyć Sejmowi, przedstawiając swoje odrębne stanowisko. W każdym razie może Rada Gospodarcza lub jej komisja delegować swych członków celem obrony projektu na forum sejmowym.

Zaznaczamy, iż prawa tego Tymczasowa Rada Gospodarcza nie posiada.

Nareszcie ma mieć Rada Gospodarcza prawo inicjowania zarządzeń gospodarczych i socjalno-politycznych, tudzież prawo przeprowadzania ankiet gospodarczych i socjalnych na żądanie lub za zgodą rządu. Prawo przeprowadzania ankiet oznacza dalsze rozszerzenie zadań Rady.

Stosownie do poczynionych doświadczeń, projekt noweli stanowi, iż Rada Gospodarcza Rzeszy ma się składać ze 123 członków. Z członków tych, rząd Rzeszy ma mianować ośmiu, 8 zaś Rada Państwa, innych członków mają delegować zrzeczenia pracodawców, robotników i innych interesowanych kół ludności. Ponieważ było zgóry rzeczą jasną, iż przy tak ograniczonej liczbie członków stałych, nie będzie można niektórym dość ważnym gałęziom życia gospodarczego zagwarantować zastępstwa w Radzie, stwarza ustawa osobną kategorię *członków niestałych*, którzyby byli powoływani z prawem głosu tylko na niektórych posiedzeniach, względnie tylko do obrad nad pewnymi sprawami.

Gdyby na porządku dziennym obrad którejś z komisji Rady znalazła się sprawa, dotycząca zawodu w Radzie nie reprezentowanego, wtenczas może prezydjum Rady powołać do obrad w komisji nad daną sprawą delegata, mianowanego przez związek, reprezentujący dany zawód. W ten sposób mogą brać udział w obradach Rady także zawody w radzie nie mające przedstawicielstwa.

Członkowie stali Rady Gospodarczej Rzeszy mają tworzyć trzy sekcje, z których każda liczy 41 członków stałych. Sekcję pierwszą tworzą delegaci zrzeczeń pracodawców, podzieleni na 6 grup.

	Liczba członków
Grupa I. Rolnictwo, leśnictwo, ogrodnictwo, rybołówstwo	13
Grupa II. Przemysł	10
Grupa III. Rzemiosło	4
Grupa IV. Handel	5
Grupa V. Banki i prywatne przedsiębiorstwa asekuracyjne	4
Grupa VI. Komunikacje	5

Sekcję drugą mają stanowić delegaci zrzeczeń pracowniczych i robotniczych w liczbie 41. W sekcji tej niema podziału na grupy, projekt ustawy przewiduje tylko, iż zrze-

szenia uprawnione do delegowania swych zastępców, winny delegować odpowiednią liczbę delegatów robotników i pracowników rolniczych i innych, a między nimi conajmniej jednego delegata urzędników rolniczych i leśnych. Między delegatami robotników winno się znajdować conajmniej 8-miu delegatów robotników rolnych i leśnych, tudzież conajmniej jeden delegat robotników chałupników.

Członkowie stali, tworzący sekcję trzecią, dzielą się na 8 grup, a mianowicie:

	Liczba członków Rady
Grupa VII. Miasta, gminy wiejskie i powiaty wiejskie	8
Grupa VIII. Publiczno-prawne zakłady kredytowe i asekuracyjne	3
Grupa IX. Kooperatywy konsumcyjne i zrzeszenia gospodyń domowych	3
Grupa X. Kooperatywy rolnicze i przemysłowe	3
Grupa XI. Prasa	2
Grupa XII. Urzędnicy i wolne zawody	5
Grupa XIII. Składa się z członków	9
Grupa XIV. zaś składa się z członków.	8

Z członków grupy XIII-ej mianuje 8-miu Rada Państwa, jednego zaś mianuje związek Zamorskich Izb Handlowych Niemieckich. Członków grupy XIV w liczbie 8-miu mianuje rząd Rzeszy. Zaznaczamy z naciskiem, iż wśród członków grupy VII-ej znajduje się 2-ch delegatów zjazdu gmin wiejskich, tudzież 2-ch delegatów zjazdu powiatów wiejskich. Wśród członków grupy X-tej znajduje się dalej 2-ch delegatów kooperatyw rolniczych. Tak samo publiczno-prawne zakłady kredytowe i asekuracyjne o charakterze rolniczym mają wpływ na wybór 2-ch delegatów. W całości jest więc wśród 41 członków sekcji trzeciej, czyli tak zwanej sekcji neutralnej, 16 osób mianowanych przez rząd lub Radę Państwa. Wśród innych 25-ciu członków tej Rady znajduje się 8-miu delegatów organizacji, a względnie instytucji, o charakterze rolniczym.

Członkowie stali Rady otrzymują nominację na lat sześć, co trzy lata jednak ustępuje połowa członków stałych Rady. Zrzeszenie, które delegowało członka stałego, może go odwołać przed upływem kadencji, ale tylko za zgodą rządu Rzeszy. Przepis ten gwarantuje niezależność członków stałych wobec zrzeszeń, które ich delegowały. Członków niestałych powołuje prezydium Rady dla poszczególnych posiedzeń lub dla poszczególnych spraw. Jako członkowie niestałi mogą być powołane osoby, proponowane przez jedną z trzech sekcji Rady, albo też delegowani przez zrzeszenia, wpisane do listy zrzeszeń, prowadzonej przez prezydium Rady. Rząd Rzeszy względnie poszczególne sekcje Rady proponują zrzeszenia, które w danym wypadku winny być przez prezydium Rady wezwane do nominowania delegata lub delegatów. Członek niestały traci członkostwo z chwilą ukończenia posiedzenia, albo z chwilą ukończenia rozpraw nad sprawą, dla której został delegowany.

Prawa i obowiązki członków stałych i niestałych określa projekt noweli zupełnie tak samo, jak rozporządzenie z roku 1920 z jedną tylko zmianą. Projekt noweli przewiduje mianowicie utworzenie sądu honorowego, powołanego do przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego przeciwko członkom, którzyby nadużywali swego stanowiska w celach zysku, albo też nie zachowali tajemnicy w razie zarządzenia obrad poufnych komisji lub Rady. Sąd honorowy może skazać winnego członka na utratę członkostwa i na utratę zdolności do nabycia członkostwa kiedykolwiek w przyszłości. Oprócz tego może sąd zarządzić opublikowanie wyroku. Sąd honorowy składa się z prezesa Sądu Gospodarczego Rzeszy i z 6-ciu asesorów. Każda z trzech sekcji Rady wybiera dwóch asesorów sądu. Sąd urządza się na żądanie rządu Rzeszy.

Organami Rady Gospodarczej Rzeszy mają być według projektu noweli:

- 1) Prezydjum Rady,
- 2) Sekcje,
- 3) Komisje,
- 4) Plenum Rady.

Należy zaznaczyć, iż plenum Rady ma się zbierać tylko wtenczas, jeżeli tego zażąda rząd Rzeszy albo co najmniej 2/3 stałych członków Rady albo też co najmniej 2/3 członków prezydjum Rady. Normalnymi organami Rady Gospodarczej są więc prezydjum, sekcje i komisja.

Prezydjum Rady ma się składać z 9-ciu członków stałych. W skład prezydjum wchodzi prezesi sekcji, prezesi trzech głównych komisji tudzież 3-ch członków wybranych, każdy z osobna przez sekcje. Prezydjum wybiera ze swego łona 2-ch prezydentów, którzy prezydują i prowadzą sprawę Rady na zmianę, po pół roku.

Z powyższego wynika, iż rząd nie ma na dobór członków prezydjum Rady żadnego wpływu. Zasługuje to na tem większą uwagę, iż projekt noweli rozszerza bardzo znacznie prawa prezydjum, i tak np. stanowi par. 44 projektu, iż uchwalenie regulaminu Rady Gospodarczej Rzeszy jest rzeczą plenum Rady, dodaje jednak, iż prezydjum Rady, jeżeli zostało wzmocnione o 6-ciu członków wybranych przez sekcje (każda sekcja wybiera po 2-ch członków), może każdej chwili zmienić regulamin. O innych ważnych kompetencjach prezydjum Rady mówimy na innem miejscu.

Co się tyczy sekcji Rady, to projekt stanowi, iż każda sekcja wybiera swojego przewodniczącego. Sekcje dokonują wszelkich niemal wyborów, między innymi wybierają także członków stałych komisji i czynią propozycje co do powołania członków niestałych komisji. Należy jednak zaznaczyć, iż przeciwko odnośnym uchwałom sekcji może wnieść sprzeciw mniejszość, licząca co najmniej 9-ciu członków sekcji, albo też co najmniej większość członków jednej z grup, wchodzących w skład sekcji. W razie zgłoszonego sprzeciwu, decyduje prezydjum Rady, po wysłuchaniu prezesa sekcji.

Co się tyczy komisji Rady, to projekt noweli rozróżnia ściśle komisje *główne* od komisji *specjalnych*. Komisje główne ustanawia sam projekt ustawy (par. 24) i są niemi Komisja Polityki Gospodarczej, Komisja Polityki Socjalnej i Komisja Polityki Finansowej. Komisje te odnawia się co rok. Komisje specjalne służą do odciążenia komisji głównych, mogą więc być ustanowione dla pewnych zadań uchwałą komisji głównej. Uchwała taka wymaga zgody prezydjum Rady a o ile komisja specjalna ma być komisją stałą, należy uzyskać także zgodę rządu. Przepisy te mają zapobiec tworzeniu zbyt wielkiej ilości komisji specjalnych.

Komisje główne wydają opinię o projektach ustaw przez rząd przedłożonych i załatwiają wszystkie inne prace normalne Rady Gospodarczej, o ile nie przekazały wydania opinii lub załatwienia sprawy, komisji specjalnej. Do której z komisji głównych należy, przekazać daną sprawę, decyduje prezydjum Rady. Należy dodać, iż komisje mogą poddać pod swe obrady projekty ustaw, wychodzące z inicjatywy członków komisji, tylko za zgodą prezydjum Rady. Prezydjum winno zgodę tę udzielić, jeżeli tego zażąda jedna z sekcji. Te same przepisy obowiązują, jeżeli komisja pragnie obradować nad wnioskami natury nieustawodawczej, nie pozostającymi w związku z przekazanym komisji projektem rządowym.

Liczby członków stałych komisji głównych winien określić regulamin Rady, projekt ustawy stanowi tylko, iż żadna z komisji głównych nie może liczyć więcej aniżeli 30 członków. Z tego może być najwyżej 21 członków stałych i najwyżej 9-ciu członków niestałych, powoływanych uchwałą komisji do obrad nad pewnymi ściśle oznaczonymi sprawami. Każ-

da sekcja wybiera 1/3 członków stałych komisji głównych. Co się tyczy komisji specjalnych, to liczbę członków tych komisji i stosunek liczbowy członków stałych i niestałych, oznacza komisja główna, uchwalając powołanie danej komisji. W żadnym razie nie może komisja specjalna liczyć więcej aniżeli 24-ch członków. Prezydjum Rady może każdej chwili rozwiązać komisję specjalną, co roku zaś winno prezydjum zbadać, czy istnieje jeszcze potrzeba dalszego istnienia komisji specjalnych.

Pomijając przepisy powyższe, cieszą się komisje Rady znaczną autonomją. I tak wybiera każda komisja swojego przewodniczącego, przewodniczący zaś zwołuje posiedzenia komisji, a winien je zwołać na żądanie rządu lub na żądanie prezydjum Rady, jako też na żądanie 1/3 członków komisji. Komisje mogą przesłuchiwać rzeczoznawców, winne zaś wysłuchać rzeczoznawców, proponowanych przez rząd. Posiedzenia komisji są z reguły tajne (niejawne). Komisja może jednak uchwalić jawność posiedzenia. Od posiedzeń tajnych należy odróżniać posiedzenia poufne. Przewodniczący winien uznać posiedzenie za poufne na żądanie rządu, tudzież na żądanie co najmniej 2/3 członków komisji. Opinie komisji należy ustalić formalnym głosowaniem. Do opinii należy dodać sprawozdanie objaśniające. W sprawozdaniu tem należy uzasadnić uchwałę oraz podać, jaką większością uchwała została powzięta i w jaki sposób większość ta dzieli się na członków poszczególnych sekcji i grup. W stosownych wypadkach należy w sprawozdaniu podać opinię mniejszości i uzasadnienie tej opinii. Pozatem mogą poszczególni członkowie albo grupy takich członków, złożyć swoje vota mniejszości. Na żądanie rządu, tudzież jeżeli komisja uchwali, należy zarządzić głosownie imienne i należy podać w sprawozdaniu, jak każdy z członków głosował.

Tak w posiedzeniach komisji, jak w posiedzeniach prezydjum i plenum Rady mogą brać udział delegaci rządu Rzeszy i rządów krajowych, tudzież delegaci banku Rzeszy i kolei państwowych. Delegaci ci mogą każdego czasu zabierać głos. Z drugiej strony może plenum Rady i komisje w każdej chwili zażądać obecności delegatów rządu Rzeszy, banku Rzeszy i niemieckich kolei państwowych. Nareszcie należy dodać, iż na posiedzeniach komisji i plenum Rady mogą być obecni przy pewnych sprawach także członkowie sejmu, o ile tak uchwali sejm lub jedna z jego komisji. Członkowie sejmu mogą na tych posiedzeniach wystosowywać pytania do członków Państwowej Rady Gospodarczej i do znawców.

Jak już powyżej zaznaczyliśmy, nadaje projekt Radzie Gospodarczej Rzeszy ważne prawo przeprowadzania ankiet. Ankiety te przeprowadza Rada Gospodarcza przez osobno w tym celu ustanowione komisje ankietowe, wyposażone w szereg daleko idących praw, jak prawo przesłuchiwania pod przysięgą, prawo wglądu w księgi, prawo wizytacji zakładów i t. p. Ze względu na te prawa komisji, zastrzegł sobie rząd odnośnie do komisji ankietowych daleko większe prawa niż odnośnie do innych komisji Rady. W szczególności zaznaczamy:

- 1) Ustanowienie komisji ankietowej następuje na żądanie albo za zgodą rządu. Rozporządzenie rządu oznacza zadania komisji, liczbę jej członków i stosunek liczbowy członków niestałych.
- 2) Czwartą część członków komisji mianuje rząd, resztę wybierają 3 sekcje Rady; każda z nich wybiera 1/4 członków. Komisja ankietowa może kooptować oznaczoną w rozporządzeniu liczbę członków niestałych, ale tylko za zgodą rządu. Członkowie ci mogą brać udział bądź to we wszystkich pracach komisji, bądź też tylko w pewnych pracach, bądź też tylko przez pewien czas.
- 3) Komisja ankietowa uchwała swój regulamin i plan pracy, w obu wypadkach za zgodą rządu.

- 4) Prezesa komisji mianuje rząd z grona członków komisji. Innych członków prezydium komisji wybiera sama komisja ze swego grona. Przewodniczących oznacza prezydium komisji.
- 5) Protokoły posiedzeń, protokoły przesłuchań i inne materiały komisji ankietowej i podkomisji mogą być opublikowane za zgodą rządu.

Ze względu na znaczne prawa komisji ankietowej nakłada projekt ustawy na członków komisji znacznie większe obowiązki niż na członków innych komisji Rady. I tak może prezydium komisji ankietowej wykluczyć członka komisji od udziału w pewnych rozprawach, jeżeli członek ten może uchodzić w danej sprawie za osobiście zainteresowanego. Członkowie komisji, którzyby nadużyli wiadomości zebranych podczas ankiety, albo też nadużyli swego stanowiska w celach zysku, podlegają karze więzienia do jednego roku i karze grzywny albo jednej z tych kar i mogą być oprócz tego przez sąd honorowy pozbawieni członkostwa.

Komisja ankietowa winna pracować pod kontrolą publiczną. Z tego powodu są rozprawy komisji i jej podkomisji publiczne, rząd Rzeszy, tudzież przewodniczący komisji, może zażądać posiedzeń tajnych lub poufności posiedzenia, a tak samo może komisja, a względnie podkomisja uchwalić tajność, względnie poufność posiedzenia.

Komisja ankietowa przedkłada wyniki swych badań wraz z wyjaśnieniem swego własnego stanowiska wobec tych wyników, rządowi Rzeszy; rząd zaś przedkłada je Radzie Gospodarczej Rzeszy, Radzie Państwa i Sejmowi Rzeszy. W świetle tych przepisów przedstawiają się więc komisje ankietowe Rady Gospodarczej jako wspólny organ rządu i Rady Gospodarczej.

ROZDZIAŁ II.

Narodowa Rada Gospodarcza we Francji.

1. *Historja powstania Narodowej Rady Gospodarczej.*

Podobnie jak w innych państwach istnieją także oddawna we Francji przy poszczególnych ministerstwach gospodarczych liczne ciała doradcze, a dokładnie-opiniodawcze. Z działalności tych Rad nie była opinia publiczna zadowolona. Zwłaszcza po wojnie, gdy chodziło o odbudowę gospodarczą wyniszczonej Francji, liczni autorzy uskarżali się na to, iż władze publiczne francuskie są jak najgorzej poinformowane w sprawach gospodarczych. Ponieważ także działalność gospodarcza parlamentu ulegała surowej krytyce, domagała się opinia publiczna utworzenia ciała, ogniskującego w sobie dokładną znajomość stosunków i potrzeb gospodarczych, a więc zdolnego do opracowania racjonalnego programu gospodarczego.

Z zupełnie jasno sformułowaną inicjatywą wystąpiła w sprawie tej jako pierwsza — konferencja generalna pracy. Wnet po zawarciu rozejmu w listopadzie 1918 r. zwrócił się rząd francuski do głównych korporacyj gospodarczych z prośbą o wypracowanie programu gospodarczej reorganizacji Francji. W odpowiedzi przedstawiła konferencja generalna pracy dnia 31 grudnia 1918 r. ówczesnemu prezesowi rady ministrów, Clemenceau, postulat zorganizowania Rady Gospodarczej Pracy, składającej się z delegatów zrzeszeń pracodawców i robotników, tudzież z innych osób, w sprawach gospodarczych szczególnie kompetentnych. Od tego czasu stało się zorganizowanie Narodowej Rady Gospodarczej jednym z postulatów konfederacji generalnej pracy a sekretarz generalny tejże, Leon Jouhaux, rozwinął żywą działalność prasową, by skłonić rząd do urzeczywistnienia tego postulatu. Usiłowania te osiągnęły cel po zwycięstwie lewicy przy wyborach przeprowadzonych na wiosnę r. 1924. Nowy rząd Herriot'a mianował dnia 19 lipca 1924 r. osobną komisję celem wypracowania statutu Narodowej Rady Gospodarczej. Komisja, wychodząc z założenia, „iż Francja tak dobrze administrowana z punktu widzenia politycznego, nie jest dobrze administrowaną w sprawach gospodarczych, i to nawet w sprawach podstawowego znaczenia“ sądziła, iż utworzenie Narodowej Rady Gospodarczej zaradziłoby temu brakowi, Rada bowiem przyczyniłaby się do skoordynowania działalności różnych ministerstw gospodarczych. Rada ta stałaby się dalej centrem ześrodkowującym wszystkie interesa gospodarcze kraju i uzgadniającym wzgl. przerabiającym interesa poszczególne, w imię ogólnie narodowego interesu gospodarczego. Członkowie komisji przygotowawczej mieli nadzieję, iż „reprezentanci różnych interesów specjalnych, połączeni w Narodową Radę Gospodarczą, przyjdą do przekonania, iż w obrębie jednego narodu nie może żaden interes specjalny znaleźć prawdziwego zaspokojenia w sposób definitywny i pewny, jeżeli interes ten nie został uzgodniony z innymi interesami“, i że w ten sposób Rada Narodowa stanie się czemś w rodzaju clearing-house, wyprowadzającego z różnych interesów poszczególne grupy społeczeństwa, interes ogólnie narodowy.

Na podstawie prac komisji wydał Prezydent Republiki dekretem z 17 stycznia 1925 r. statut Narodowej Rady Gospodarczej. Między statutem tym, a statutem niemieckiej rady gospodarczej, zachodzą bardzo wielkie różnice, i to tak co do ustroju, jak i co do zadań Rady.

2. Zadania i ustrój Narodowej Rady Gospodarczej.

Komisja przygotowująca statut Narodowej Rady Gospodarczej proponowała, by Rada mogła wyrażać swoje zdanie w trzech formach a mianowicie: w formie sprawozdań (raports), w formie opinii (avis) i w formie zleceń (recommandation). Jeżeli Rada uchwaliła „sprawozdanie”, to podawała je do wiadomości rządu, co nie miało mieć dalszych skutków prawnych. Jeżeli Rada uchwaliła „opinię” z własnej woli lub na żądanie rządu, winien był prezes rady ministrów w ciągu jednego miesiąca wyjaśnić stanowisko rządu wobec tej opinii. Poza to mógł rząd zrobić użytek z tej opinii taki, jaki uważał za stosowny. Jeżeli nareszcie Rada uchwaliła „zlecenie” większością $\frac{2}{3}$ głosów, mógł rząd zażądać ponownego rozpatrzenia sprawy przez Radę; jeżeli jednak Rada obstawała przy swej uchwale, winien był rząd przedstawić zlecenie do decyzji parlamentu. Komisja sądziła, iż prawo uchwalania takich „zleceń” nada Narodowej Radzie Gospodarczej większy autorytet, wyróżni ją jasno od innych Rad opiniodawczych. Z drugiej strony nie uwłaczałoby prawo to, zdaniem komisji, w niczem prawom parlamentu, który może ze zleceniem postąpić, jak zechce. Wzorem dla komisji był tutaj artykuł 495 Traktatu Wersalskiego. W myśl przepisów tego artykułu, jeżeliby Konferencja Międzynarodowa Pracy uchwaliła większością $\frac{2}{3}$ głosów projekt konwencji międzynarodowej, to rząd każdego państwa, będącego członkiem Międzynarodowej Konferencji Pracy, jest prawnie zobowiązany przedstawić projekt do decyzji swego parlamentu, który może postąpić z konwencją jak uważa.

Rząd francuski był zdania, iż nadanie tak daleko idących praw Narodowej Radzie Gospodarczej nie byłoby zgodnem z ustrojem parlamentarnym Francji, to też określił zadania Rady znacznie szcuplej. Odnośne przepisy znajdujemy w artykułach 1, 15, 16, 17 i 18 dekretu. W myśl tych przepisów winna Narodowa Rada Gospodarcza badać kwestje życia gospodarczego Francji, szukać rozwiązania tych kwestji i występować z odpowiednimi wnioskami do władz publicznych. Kompetencja Rady ma być wyłącznie opiniodawcza, i co więcej, dekret nie obowiązuje rządu do przedkładania projektów ustaw gospodarczych choćby i najważniejszych do opinii Rady. Artykuł 18 dekretu stanowi tylko, iż każda ustawa gospodarcza może przewidywać, iż rząd winien zażądać opinii Narodowej Rady Gospodarczej przy opracowywaniu rozporządzenia wykonawczego do odnośnej ustawy. W wypadku tym musi być opinia Rady Gospodarczej przedstawiona Radzie Stanu a to w terminie określonym przez ustawę. Zresztą artykuł 18 zaznacza tylko, iż rząd prześle Radzie Narodowej „do jej wiadomości” (pour information) każdy projekt ustawy, interesującej życie gospodarcze i to już po złożeniu projektu w parlamencie. Z tego wynika, iż rola jaką odgrywać będzie Narodowa Rada Gospodarcza, zależy wyłącznie od woli rządu.

Narodowa Rada Gospodarcza pracuje przy prezydium rady ministrów. Prezes rady ministrów zwraca się do niej z żądaniem o opinie. Prawo do wystąpienia z własną inicjatywą ma Narodowa Rada Gospodarcza tylko na podstawie uchwały Rady, zapadłej większością $\frac{2}{3}$ głosów. W wypadku tem może jednak Rada przystąpić do obrad nad tą sprawą dopiero na sesji przyszłej t. j. najwcześniej za ćwierć roku. Przepisy te ograniczają więc bardzo znacznie także prawo *własnej inicjatywy* Rady.

Uchwały Rady zapadają albo w formie sprawozdań albo w formie poleceń. Zarówno sprawozdania jak i polecenia są publikowane w „Journal Officiel”. Sprawozdania przesyła sekretariat stały Rady do prezydium rady ministrów. Sprawozdanie takie

133581

nie nakłada na rząd żadnego obowiązku. Polecenia Rady wymagają uchwały, powziętej większością 2/3 głosów; polecenia takie winien zastępca prezesa Rady Narodowej przesłać prezesowi rady ministrów, ten zaś powinien w ciągu jednego miesiąca donieść Radzie, iż rząd zastosował się do polecenia albo też winien zwrócić Radzie polecenie z żądaniem ponownego rozpatrzenia sprawy.

Narodowa Rada Gospodarcza różni się od Rady Gospodarczej Rzeszy dość znacznie składem rady. Rada Gospodarcza francuska liczy znacznie mniej członków niż niemiecka, gdyż liczba członków zwyczajnych Rady francuskiej wynosi tylko 47. Wszyscy ci członkowie są reprezentantami zrzeszeń gospodarczych i są powoływani na dwa lata. Także zastępcy członków zwyczajnych są wybierani przez te same zrzeszenia gospodarcze, które członków mianowały. Ponieważ było rzeczą jasną, iż liczba 47 członków jest zbyt małą, by mogli się w niej pomieścić znawcy wszystkich ważniejszych zawodów, stanowi dekret, iż w pracach Rady mogą brać udział *także eksperci stali*, tudzież *członkowie jednorazowi*. Członków jednorazowych powołuje się wtenczas, jeżeli kwestja będąca przedmiotem obrad, dotyczy zawodu, niereprezentowanego w Radzie przez członka stałego. W wypadku tym, może Rada gospodarcza uchwalić dopuszczenie do obrad nad daną sprawą delegatów odnośnego zawodu. Delegatów tych wybiera właściwe zrzeszenie zawodowe.

Ekspersi stali biorą stały udział w pracach Rady i różnią się od członków zwyczajnych tylko tem, iż nie biorą udziału w głosowaniu. Listę stałych ekspertów Rady ustala sama Rada. Oprócz tych ekspertów biorą stały udział w posiedzeniach Rady eksperci w liczbie 14-tu, mianowani przez 7-miu ministrów gospodarczych. Z mocy swego urzędu biorą stały udział w pracach rady reprezentant rządu francuskiego w Radzie Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy, Prezydent stałej Komisji Najwyższej Rady Obrony Narodowej, tudzież Dyrektor sekretarjatu generalnego tejże Rady. Z przepisów tych wynika, iż od liczby ekspertów stałych mianowanych przez Radę Gospodarczą zależy ogólna liczba osób biorących stale udział w pracach Rady.

Ustrój francuskiej Rady Gospodarczej różni się od ustroju Rady niemieckiej tem, iż członkowie stali Rady nie są podzieleni, ani na sekcje, ani na grupy. Wprawdzie artykuł 3 dekretu z 17 stycznia 1925 r., określający skład Rady określa, ile reprezentantów mają posiadać w Radzie poszczególne kategorie 1) ludności i konsumentów, 2) pracy, 3) kapitału, to podział ten nie ma jednak żadnego prawnego znaczenia dla organizacji Rady, a ma znaczenie wyłącznie tylko dla powoływania członków Rady. By umożliwić porównanie składu rady francuskiej z składem rady niemieckiej, wyliczamy tutaj zawody i grupy ludności, w Narodowej Radzie Gospodarczej reprezentowane, według podziału na reprezentantów pracodawców, na reprezentantów pracy i na neutralnych, zaznaczając jeszcze raz, iż dekret organizacyjny podziału tego nie zna.

Reprezentantów „pracodawców” liczy Narodowa Rada Gospodarcza 19-tu. Należy do nich zaliczyć reprezentantów następujących:

Rolnictwo	3
Przemysł	3
Rzemiosło miejskie i wiejskie	2
Handel	2
Komunikacje	1
Banki, giełdy, ubezpieczenia i kasy oszczędności	3
Kapitał nieruchomy (własność wiejska i miejska)	2
Kapitał przemysłowy i handlowy	3
Razem	19

Reprezentantów pracy liczy Narodowa Rada Gospodarcza 14-tu. Należy do nich zaliczyć następujących reprezentantów:

Robotnicy przemysłowi	5
Robotnicy handlowi	2
Robotnicy rolni	1
Robotnicy transportowi	2
Pracownicy techniczni	2
Pracownicy inni	2
Razem	14

Do mniej lub więcej neutralnych należy zaliczyć reprezentantów następujących:

Kooperatywy i związki spożywców	3
Inne kooperatywy	1
Reprezentanci ojców i matek	2
Związki gmin	2
Przedsiębiorstwa publiczne	1
Użytkownicy przedsiębiorstw publicznych	2
Nauczanie i praca umysłowa	3
Razem	14

Członków stałych Rady delegują najczęściej reprezentacyjne zrzeszenia danych zawodów, względnie grup ludności. Zrzeszenia, mające prawo delegacji zostały określone rozporządzeniem z 11 kwietnia 1925 r. Należy zaznaczyć, iż w myśl art. 4 dekretu ma Narodowa Rada Gospodarcza prawo decydowania na wypadek, gdyby jakieś zrzeszenie wystąpiło z zarzutem przeciwko rozporządzeniu z 11 kwietnia 1925 r., iż nie nadało ono prawa wysyłania delegatów do Rady „zrzeszeniom najczęściej reprezentacyjnym”. Z zarzutem takim nie wystąpił nikt, rozporządzenie nadało bowiem prawo wysyłania delegatów zrzeszeniom najpotężniejszym ze względu na liczbę członków, a najruchliwszym w danym zawodzie.

Z powyższego wynika, iż Rada Gospodarcza francuska jest „w swym składzie autonomiczną”. Poza to posiada jednak Rada francuska daleko mniejszą autonomję od Rady niemieckiej. Wprawdzie posiada Rada francuska prawo uchwalania swego regulaminu, niema jednak prawa wyboru swego prezesa. Prezesem Rady jest z samego prawa prezes rady ministrów, Rada zaś ma prawo wyboru wiceprezesa. Narodowa Rada Gospodarcza ma odbywać sesje zwyczajne cztery razy w roku. Każda sesja ma trwać dni 10. Sesje nadzwyczajne może zwołać w razie potrzeby prezes rady ministrów na wniosek Rady. Rada wybiera z swego grona komisję stałą z 10-ciu członków i oznacza prawa i kompetencje tej Komisji. Prezesem komisji stałej jest wiceprezes Rady. Komisja stała załatwia sprawy bieżące w czasie między sesjami Rady, wykonuje uchwały Rady i przygotowuje porządek dzienny następnych sesyj Rady. Z tego wynika, iż komisja stała Rady francuskiej wykonywa także te funkcje, które w Niemczech wykonuje prezydium rady.

Wszyscy ministrowie i podsekretarze stanu, tudzież „wysocy komisarze”, a tak samo właściwe komisje sejmu i senatu, mają prawo delegowania swych zastępców na posiedzenia Narodowej Rady Gospodarczej i jej komisji stałej. Odwrotnie, nie jest rząd obo-

wiązany, wysyłać swych reprezentantów na żądanie Rady, na posiedzenia Rady lub jej komisji. Artykuł 13-ty stanowi tylko, iż „Rada będzie mogła prosić o posłuchanie u właściwej komisji izby lub senatu, a tak samo u ministrów i członków rządu. Tak samo będzie mogła Rada prosić ich o wysłanie delegatów na posiedzenia Rady lub komisji stałej”.

By zapewnić sprawną pracę Rady, przewiduje dekret, iż Rada Gospodarcza będzie miała stałego sekretarza generalnego, mianowanego dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Dalej stanowi art. 14-ty dekretu, iż Rada Gospodarcza będzie miała prawo stworzenia własnych organów stałych, dla dokładnego informowania Rady i wydawania publikacji Rady. Własnego budżetu autonomicznego Rada nie posiada. Żądania komisji przygotowującej dekret z 17 stycznia 1925 r., by Radzie przyznano autonomję finansową, rząd nie uwzględnił. Artykuł 2-gi dekretu stanowi, że wydatki Rady będą pokrywane z kredytów wstawionych do budżetu ministerstwa Pracy.

3. Ocena działalności Narodowej Rady Gospodarczej.

Powstanie Narodowej Rady Gospodarczej powitano w kołach robotniczych francuskich z wielkiem zadowoleniem, w kołach pracodawców zaś z pewną rezerwą. Sam Herriot, ówczesny premier, w sprawozdaniu przedłożonym Prezydentowi Rzeczypospolitej wyraził nadzieję, iż „ta Rada opiniodawcza umożliwi rządowi prowadzenie syntetyczne polityki gospodarczej i ułatwi mu unikanie wydawania rozporządzeń fragmentarycznych i niedostatecznie skoordynowanych, które to niebezpieczeństwo zawsze grozi poczynaniom gospodarczym rządu”. W sprawozdaniu tem czytamy dalej, iż „utworzenie Rady Gospodarczej jest usprawiedliwione ogromnym skomplikowaniem życia gospodarczego i społecznego, tudzież faktem, iż różne departamenty ministerjalne, mające czuwać nad rozwojem i kontrolowaniem działalności ekonomicznej narodu, nie są z sobą należycie skoordynowane. Z drugiej strony posiadają interesy gospodarcze narodu znaczenie tak żywotne, iż jest rzeczą konieczną by rząd i władze publiczne były w każdej chwili w stanie posługiwać się opinią osób, które odznaczają się nietylko specjalną kompetencją, ale oprócz tego mogą być uważane za reprezentantów myśli wielkich organizacji zawodowych, które ich do Rady wydelegowały”. Sprawozdanie dodaje nareszcie, iż organizacja przyjęta w dekreście ma charakter próby. „Rada nie będzie w żadnej formie ani parlamentem, ani też nawet izbą zawodową. Rada nie naruszy w niczem suwerenności parlamentu i władzy rządu. Mimo to różni się Rada od innych rad administracyjnych i międzyministerjalnych tem, iż składa się z delegatów wybranych swobodnie przez najwięcej reprezentacyjne zrzeszenia zawodowe i socjalne, i że będzie się starała rozwiązywać kwestje z punktu widzenia interesu ogólnego”.

Od utworzenia Narodowej Rady Gospodarczej upłynęło obecnie przeszło 2 i pół roku, tak iż można już wyrobić sobie zdanie co do działalności francuskiej Rady Gospodarczej w praktyce. Ocena musi naogół wypaść ujemnie. Przedstawiając powyżej zadania Rady, zaznaczaliśmy już, że działalność Rady będzie zależała od stosunku rządu do Rady. Otóż rząd francuski zwołuje Radę nader rzadko, obawiając się widocznie, by Rada Gospodarcza nie zechciała odgrywać roli parlamentu zawodowego, by nie zechciała wdzierać się w kompetencje izb parlamentarnych. Pomimo, iż Rada Gospodarcza nigdy tego rodzaju zamiaru lub myśli nie miała, zwołał ją rząd dotychczas tylko trzy razy, a to w roku 1925, celem omawiania kryzysu mieszkaniowego i opracowania stosownych wniosków, w roku 1926 celem opracowania programu oszczędnościowego w administracji publicznej i w roku 1927 celem obrad nad środkami, zapobiegającymi wzrostowi bezrobocia. Otwierając ostatnią tę sesję w pierwszej połowie lutego 1927 r. zaznaczył obecny premier Poincaré, iż rząd przykłada do tego jaknajwiększe znaczenie „by w organizmie Rady opi-

njodawczej nie znalazło się nic takiego, coby było niezgodnem z ustrojem konstytucyjnym i politycznym Francji. Rada Gospodarcza nie powinna być w żadnej mierze parlamentem i nie może naruszać prerogatyw izb parlamentarnych i autorytetu rządu". Obawy te i przepisy statutu wyjaśniają, dlaczego wyniki pracy Narodowej Rady Gospodarczej są tak nikłe. Nie potrzebujemy dodawać, iż obawy te należy uznać za płonne. Doświadczenie niemieckie uczy, iż Narodowa Rada Gospodarcza może mieć daleko większe kompetencje, niż Rada francuska i że może rozwijać działalność bez porównania płodniejszą i skuteczniejszą, a to wszystko, bez naruszenia prerogatyw parlamentu i autorytetu rządu.

ROZDZIAŁ III.

Organizacja ciał doradczych w sprawach gospodarczych w Polsce.

1. Ruch handlowo-przemysłowy.

Inicjatywa do tworzenia pierwszych rad gospodarczych w Polsce wyszła z Sejmu Ustawodawczego. Na wniosek posła Stesłowicza uchwalił sejm na posiedzeniu z dnia 21 lipca 1919 r. wezwać rząd, „aby bezzwłocznie utworzył przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu dwie stałe rady przyboczne a mianowicie: Radę Przemysłowo-Handlową, oraz Radę Rękodzielniczą”.

Zakres działania Rady Przemysłowo-Handlowej miał obejmować nietylko sprawy przemysłu wielkiego i średniego, lecz także handlu, górnictwa i zarobkowości przewozowych i ubezpieczeniowych; wszystko to w zakresie kompetencji Ministerstwa Przemysłu i handlu, Rada Rękodzielnicza miała obejmować sprawy rękodzielnictwa i przemysłu drobnego, przemysłu domowego oraz sprawy handlu, z temi działami przemysłu w związku pozostające, (protokół stenograficzny 74 posiedzenia sejmu z dnia 21 lipca 1919 r. str. 19 — 20).

Powołując się na uchwałę Sejmu Ustawodawczego z dnia 21 lipca 1919 r. powołało rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu dnia 7 listopada 1919 r. przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu jako organ doradczy stałą *Radę Handlowo-Przemysłową* (patrz Monitor Polski z 15 listopada 1919 r.). Powołanie się na uchwałę Sejmu nie jest ściśle, gdyż rozporządzenie bierze z uchwały Sejmu tylko nazwę Rady, określa jednak jej zadania zupełnie inaczej. Kiedy bowiem według uchwał Sejmu miała Rada zajmować się sprawami górnictwa, przemysłu wielkiego i średniego, handlu i zarobkowości przewozowych i ubezpieczeniowych, stanowi par. 2 rozporządzenia, iż „Rada Handlowo-Przemysłowa jest powołana do wypowiedania opinii i stawiania wniosków w zakresie całości spraw polityki gospodarczej zarówno na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu jak i z własnej inicjatywy”.

Zakres działania Rady Handlowo-Przemysłowej określony więc został w sposób, wybiegający daleko poza właściwy zakres działania Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Wydawanie opinii i stawianie wniosków w zakresie *całości spraw polityki gospodarczej* mogłoby być słusznie zadaniem państwowej rady gospodarczej, zadania zaś Rady Handlowo-Przemysłowej winny były być określone daleko szcuplej.

Co do składu Rady Handlowo-Przemysłowej, stanowi § 3 powołanego rozporządzenia, iż Rada składa się z trojakiego rodzaju członków:

1) członkami z urzędu są oprócz Ministra Przemysłu i Handlu i podsekretarza stanu, dyrektorowie departamentu przemysłowego, handlowego i górniczo-hutniczego, tudzież delegaci ministerstw zainteresowanych, a to z każdego ministerstwa po jednym delegacie: Ministerstwa: Rolnictwa, Pracy i Skarbu mają więc po jednym przedstawicielu w Radzie Handlowo-Przemysłowej.

2) Drugą kategorię członków stanowią członkowie „delegowani przez organizacje o charakterze społeczno-gospodarczym, których listę ustali Minister Przemysłu i Handlu”. Przepis ten pozostaje w ścisłym związku z rozciągnięciem zakresu działania Rady Handlowo-Przemysłowej na całokształt spraw polityki gospodarczej. Do delegowania członków zostały stosownie do tego przepisu upoważnione przez Ministra Przemysłu i Handlu nie tylko organizacje przemysłowców i właściciele kopalń, organizacje handlowe, giełdowe i bankowe, ale także organizacje rolnicze, które delegują tylko 3-ch członków, gdy organizacje przemysłowo-handlowe i bankowe 45-ciu! Na podkreślenie zasługuje dalej fakt, iż organizacje pracownicze i robotnicze nie są wogóle zastąpione;

3) Trzecią kategorią członków są członkowie mianowani przez Ministra Przemysłu i Handlu i to „z pośród działaczy społecznych na polu przemysłu i handlu w liczbie nieprzewyższającej 1/3 liczby członków delegowanych”. Przepis ten niezupełnie odpowiada zakresowi działania Rady wybiegającemu daleko poza dziedzinę przemysłu i handlu. Z drugiej strony trudno jest się pogodzić z układem, by Minister Przemysłu i Handlu mógł mianować członkami rady działaczy na polu rolnictwa lub pracy.

Rada Handlowo-Przemysłowa, mając do spełnienia zadania państwowej rady gospodarczej, otrzymała w rozporządzeniu z dn. 7 listopada 1919 r. trzy ważne prawa a mianowicie: 1) prawo wyłaniania do spraw specjalnych stałych komitetów lub czasowych komisji, 2) prawo przeprowadzania uchwał, tudzież 3) prawo odbywania posiedzeń na żądanie, wystosowane do ministerstwa przynajmniej przez 5-ciu członków Rady. Przewodniczącym Rady ma być według § 5 rozporządzenia Minister Przemysłu i Handlu a w jego zastępstwie Wiceminister lub jeden z dyrektorów departamentu, delegowany przez ministra. W komitetach i komisjach wyłanianych przez Radę mają przewodniczyć przedstawiciele Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Rzeczników do Rady, jakoteż do komitetów i komisji może powoływać tylko Minister Przemysłu i Handlu. Czynności biurowe i wykonawcze Rady prowadzi na razie sekretarz Rady, którym jest urzędnik Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wyznaczony przez ministra.

2. Inne ciała doradcze przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

W uzupełnieniu rozporządzenia z dnia 7 listopada 1919 r. utworzyło rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 30 maja 1921 r. przy Radzie Handlowo-Przemysłowej Stały Komitet Celny (Monitor Polski z 9 listopada 1921 r.). W myśl § 2 tego rozporządzenia jest Komitet Celny „powołany do wypowiedania opinii i stawiania wniosków w zakresie polityki celnej, a w szczególności do spraw dotyczących nomenklatury, taryfy celnej, stawek celnych autonomicznych i konwencyjnych, ulg celnych i obrotu uszlachetniającego”. W zakresie tej kompetencji może komitet występować z wnioskami z własnej inicjatywy, zresztą zaś wydaje opinie o projektach przekazywanych mu przez ministerstwa lub Radę Handlowo-Przemysłową. Komitet Celny składał się według statutu z r. 1921:

1) z przewodniczącego, mianowanego przez Ministra Przemysłu i Handlu oraz sekretarza, którym jest urzędnik departamentu przemysłowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu;

2) z czterech członków rady handlowo-przemysłowej z liczby osób delegowanych do Rady przez organizacje społeczno-gospodarcze;

- 3) z szesnastu członków od organizacji handlowo-przemysłowych;
- 4) z sześciu członków od organizacji rolniczych.

Później powiększono liczbę członków, delegowanych przez organizacje handlowo-przemysłowe do 29-ciu. Liczbę członków, delegowanych przez organizacje rolnicze do 9-ciu. Pomimo więc, iż Komitet Celny składa się z 43 członków, niema zupełnie reprezentantów związków robotniczych, a rolnictwo jest nadzwyczajnie słabo reprezentowane. Dodają dla uzupełnienia, że w Komitecie obecnym z 29-ciu mandatów organizacji przemysłowych odstąpiono dwa mandaty Radzie Spożyców. Należy zaznaczyć, iż listę organizacji upoważnionych do wysyłania delegatów do Komitetu Celnego ustala Minister Przemysłu i Handlu i dotyczy to także organizacji rolniczych.

Podobnie jak Rada Handlowo-Przemysłowa, uchwała Komitet Celny swoje opinie i wnioski większością głosów, a osobne protokołowanie opinii mniejszości nie jest w regulaminie przewidziane. Należy dodać, iż Komitet Celny zbiera się bądź na zaproszenia przewodniczącego, bądź na życzenie zainteresowanych ministerstw, bądź też na wniosek 10-ciu członków Komitetu, złożony na ręce przewodniczącego. Z tego wynika, iż delegaci organizacji rolniczych nie mają dostatecznej ilości głosów, by móc zażądać zwołania Komitetu. Podobnie jak Rada Handlowo-Przemysłowa może i Komitet Celny wyłaniać ze swego grona podkomisje i przeprowadzać ankiety.

Oprócz ustawodawstwa celnego decydują przede wszystkim o polityce gospodarczej państwa wobec zagranicy *traktaty międzynarodowe*. Dla ukształtowania się ogólnej polityki gospodarczej państwa mają więc traktaty międzynarodowe podstawowe znaczenie.

Z końcem 1924 r. utworzył Minister Przemysłu i Handlu osobną Komisję Traktatową, jako organ doradczy i opiniodawczy przy rokowaniach w sprawach traktatów taryfowych, tudzież umów handlowych i gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami. Komisja składa się według § 3 regulaminu „z członków powołanych przez Ministra Przemysłu i Handlu na okres i w ilości przezeń określonej z prawem odwołania”. Zakres działania Komisji Traktatowej obejmuje według § 2 sprawy, dotyczące:

- a) opracowywania ogólnych dezyderatów sfer przemysłowo-handlowych i gospodarczych w związku z polityką traktatową rządu,
- b) wydawania na żądanie rządu opinii w sprawach ustawodawstwa traktatowego.

Z przepisów tych wynika, iż interesy rolnicze są w Komisji Traktatowej jeszcze słabiej zastępowane, aniżeli w Komitecie Celnym. Na 34 członków Komisji Traktatowej z początkiem roku 1927 było 6-ciu członków, zastępujących interesy rolnicze, każdy z nich zaś może być przez ministra przemysłu i handlu w każdej chwili odwołany. A przecież od treści zawartych traktatów międzynarodowych zależy przede wszystkim rozwój rolnictwa polskiego, tej najważniejszej gałęzi produkcji krajowej.

Po wybuchu wojny celnej z Niemcami, zorganizowano w sierpniu 1925 roku przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu *Centralną Komisję Przywózową*. Według regulaminu tej Komisji, ogłoszonego w Monitorze Polskim z dnia 30 grudnia 1925 roku, winna Komisja przedkładać wnioski opiniodawcze do decyzji Ministra Przemysłu i Handlu w sprawach:

- a) określania kontyngentów przywózowych,
- b) podziału kontyngentów przywózowych pomiędzy poszczególne firmy.

Nie ulega wątpliwości, iż określanie kontyngentów przywózowych jest sprawą ogólną polityki państwa.

Z tego powodu znajdują się wśród członków Komisji także przedstawiciele organizacji rolniczych i przedstawiciele Związku Stowarzyszeń Spożyców. Liczba tych przedstawicieli

jest jednak bardzo mała. Na 25-ciu członków Komisji jest tylko 3 przedstawiciele organizacji rolniczych; 2-ch przedstawiciele spożywców; reszta członków, a więc 20, są przedstawicielami organizacji przemysłowych i handlowych.

Podczas, gdy wymienione dotychczas rady opiniodawcze zajmują się wyłącznie lub głównie sprawami mającymi znaczenie ogólnogospodarcze, a więc należącymi z natury rzeczy do kompetencji Państwowej Rady Gospodarczej, inne rady, zorganizowane przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, zajmują się sprawami przemysłu i handlu, nie dotyczącymi z reguły ogólnej polityki gospodarczej państwa. Rad tego rodzaju posiada Ministerstwo Przemysłu i Handlu osiem. Zakres działania niektórych z tych rad jak to:

- 1) Komisji złotniczej,
- 2) Komisji elektrycznej przy głównym Urzędzie Miar,
- 3) Rady Instytutu Geologicznego,
- 4) Stałej Komisji dla spraw związanych z eksploatacją portu Gdańskiego,
- 5) Stałej Komisji Rzeczoznawców do spraw portu Gdyńskiego, jest z natury rzeczy

dość szczupła. Większe znaczenie posiadają tylko trzy komisje, mianowicie: 1) Rada Rzemieślnicza, 2) Rada Naftowa, i 3) Komitet popierania przemysłu ludowego. Zakres działania tych rad wskazuje sama nazwa. Najważniejszą z nich jest *Rada Rzemieślnicza*. Rada ta została ustanowioną *rozporządzeniem Rady Ministrów* z dnia 19-go lipca 1921 roku (*Monitor Polski* z 5 sierpnia 1921 roku) i co na tem większą zasługuje uwagę, to mianowicie, że daleko ważniejsza Rada Handlowo-Przemysłowa została ustanowiona rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu. Cel i zadania Rady Rzemieślniczej określa § 2 powołanego rozporządzenia. W myśl tego paragrafu jest Rada Rzemieślnicza powołana do wypowiedzenia opinii i stawiania wniosków w sprawach rzemiosł i drobnego przemysłu, w szczególności zaś w prawach dotyczących:

- a) ustawodawstwa rzemieślniczego i drobno-przemysłowego,
- b) popierania rozwoju technicznego rzemiosł,
- c) wykształcenia szkolnego, zawodowego i ogólnego młodzieży rzemieślniczej i przemysłowej,
- oraz d) zawodowych organizacji rzemieślników i drobnych przemysłowców.

W skład rady wchodzi oprócz członków z urzędu, którymi są Minister Przemysłu i Handlu, przedstawiciele Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Ministerstwa Wyznań i Oświecenia Publicznego, Pracy i Opieki Społecznej, Robót Publicznych i Skarbu, członkowie z nominacji w liczbie 20-tu. Z liczby tej jest 15-tu przedstawiciele rzemieślników i drobnych przemysłowców, mianowanych na trzy lata przez Ministra Przemysłu i Handlu z pośród kandydatów, proponowanych w potrójnej liczbie przez organizacje i instytucje rzemieślnicze i drobno-przemysłowe, których listę ustala Minister Przemysłu i Handlu. Pięciu członków mianuje na trzy lata Minister Przemysłu i Handlu z pośród działaczy społecznych na polu rzemiosł i drobnego przemysłu. Z przepisów tych wynika, iż skład rady poza przedstawicielami ministerstw ogranicza się ściśle do sfer rzemieślniczych. Pozostaje to w ścisłym związku z zadaniami rady, ograniczającymi się do zagadnień rzemieślniczych. Podobnie ograniczają się zadania *Rady Naftowej* i *Komitetu popierania przemysłu ludowego*, do spraw naftowych, a względnie do spraw przemysłu ludowego, co znajduje także wyraz swój w składzie tych rad.

3. Ciała doradcze przy Ministerstwie Rolnictwa..

Znacznie później niż rady przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, powstały rady przy *Ministerstwie Rolnictwa*. Rad tych jest tylko pięć. Trzy z nich, zorganizowane w roku

1925, a mianowicie: Komitet do spraw wyścigów konnych, Komitet drzewny i Komisja doświadczalnictwa leśnego mają bardzo specjalny zakres działania.

Ogólnego znaczenia są dwie pozostałe rady, a mianowicie: *Komisja doradczo-ekonomiczna i Państwowa Rada Rolnicza*. Komisja doradczo-ekonomiczna została utworzona na mocy zarządzenia Ministra Rolnictwa z dnia 27 kwietnia 1927 roku, a to celem wydawania opinii „w sprawach polityki ekonomicznej Ministerstwa Rolnictwa” Komisja ta pracuje bez regulaminu i składa się w całości z sześciu członków, a mianowicie: z dyrektora departamentu rolnictwa, jako przewodniczącego, z naczelnika wydziału ekonomicznego, jako zastępcy przewodniczącego, z dwóch przedstawicieli polskiego związku organizacyj i kółek rolniczych oraz z dwóch przedstawicieli związku polskich organizacji rolniczych. Ponieważ Komisja ta nie mogła uchodzić żadną miarą za przedstawicielkę interesów rolniczych, powołała ustawa z dnia 17 marca 1925 roku (Dz. U., poz. 278) w życie *Państwową Radę Rolniczą*, a to według art. 1 „do czasu utworzenia stałej reprezentacji interesów rolniczych, wyłonionej z organizacji samorządu rolniczego”. Ogólna liczba członków Państwowej Rady Rolniczej nie może przekraczać 50-ciu. W skład Rady Rolniczej wchodzi członkowie trojakiego rodzaju:

1) Przedstawiciele nauki rolniczej i szkolnictwa rolniczego w liczbie 9-ciu, z tego jeden przedstawiciel państwowego instytutu naukowego gospodarstwa wiejskiego, trzech przedstawicieli szkół wyższych rolniczych, jeden przedstawiciel średniego szkolnictwa rolniczego i czterech przedstawicieli niższego szkolnictwa rolniczego;

2) Przedstawiciele organizacji rolniczych i izb rolniczych powołanych przez ministra do udziału w Państwowej Radzie Rolniczej w liczbie nieprzekraczającej 36. Liczbę tych przedstawicieli określa w tej granicy minister. Ustawa przepisuje, by ogólna ilość przedstawicieli, reprezentujących małą własność rolną, utrzymana była w stosunku 2 do 1 do ilości przedstawicieli, reprezentujących wielką własność rolną;

3) Członkowie, mianowani przez Ministra Rolnictwa z pośród wybitnych specjalistów w dziedzinach należących do zakresu działania Ministra Rolnictwa. Liczba członków tej kategorii nie może przekraczać 6-ciu.

Podczas gdy zakres działania Rady Handlowo-przemysłowej obejmuje „całokształt spraw polityki gospodarczej”, może Państwowa Rada Rolnicza wydawać opinię tylko w sprawach należących do zakresu działania Ministra Rolnictwa.

Państwowa Rada Rolnicza może wydawać opinie tylko w sprawach, „które Minister Rolnictwa jej przedstawi, bądź z własnej inicjatywy, bądź na wniosek członków Państwowej Rady Rolniczej, złożony zgodnie z regulaminem Państwowej Rady Rolniczej”. Do tego dodaje artykuł 8-my ustawy, iż przedmiotem obrad zebrań plenarnych Państwowej Rady Rolniczej oraz jej komisji, mogą być jedynie sprawy umieszczone na porządku obrad, ustalonym przez Ministra Rolnictwa. Nie ulega więc wątpliwości, iż Minister Rolnictwa może nie dopuścić wniosków, powstałych z inicjatywy członków Państwowej Rady Rolniczej.

Co do zwoływania zebrań plenarnych Państwowej Rady Rolniczej stanowi ustawa, iż zebrania te zwołuje Minister Rolnictwa „w miarę potrzeby, conajmniej jednak dwa razy do roku, a także na żądanie 1/3 członków Państwowej Rady Rolniczej”. Tén przepis ustawy interpretuje § 2 regulaminu Państwowej Rady Rolniczej w sposób następujący:

„Wniosek członków Państwowej Rady Rolniczej o zwołanie zebrania plenarnego Rady winien być podpisany conajmniej przez 1/3 ogółu członków Państwowej Rady Rolniczej i zawierać wyszczególnienie spraw, dla rozważania których Państwowa Rada Rolnicza ma być zwołana. O ile Minister Rolnictwa uzna potrzebę zwołania plenarnego zebrania

Państwowej Rady Rolniczej dla rozważania wymienionych we wniosku spraw, zebranie to może być zwołane z pominięciem terminu trzech tygodni, ustanowionego w § 1-ym regulaminu".

4. Ciała doradcze przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

Podobnie jak Rady, istniejące przy Ministerstwie Rolnictwa są także Rady, istniejące przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, zupełnie świeżej daty. Rzeczą bardzo charakterystyczną przytem jest, iż Rada najważniejszych pod względem gospodarczym agend Ministerstwa Pracy, mianowicie agend socjalno politycznych, ma być dopiero obecnie utworzona, a to pod nazwą „Rady ochrony pracy¹⁾. Nie licząc tej rady posiada Ministerstwo Pracy tylko trzy rady, wszystkie ustanowione w roku 1925. Są to: *Państwowa Rada Emigracyjna*, zorganizowana na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 8 lipca 1925 r. (Dz. U., poz. 535). *Rada Opieki Społecznej*, zorganizowana na podstawie ustawy z d. 18 lutego 1925 r. (Dz. U., poz. 171), a nareszcie *Rada Ubezpieczeń Społecznych*, zorganizowana na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy z 1 listopada 1925 r. (Dz. U., poz. 850 i poz. 111 z roku 1926). Zakres działania Rady Opieki Społecznej ogranicza się ściśle do spraw opieki społecznej sensu stricto, to też przeważają wśród członków Rady Opieki Społecznej stanowczo przedstawiciele samorządów. Z 46-ciu członków Rady jest 16 przedstawicieli samorządu wojewódzkiego, 10 przedstawicieli Rad miejskich i 10 przedstawicieli sejmików powiatowych. Natomiast zakres działania Rady Ubezpieczeń Społecznych podobnie jak zakres działania proponowanej Rady Ochrony Pracy dotyczy zagadnień ogólnej polityki gospodarczej państwa. Rada Ubezpieczeń Społecznych składa się z 24-ch członków zwyczajnych, których mianuje na przeciąg trzech lat Minister Pracy i Opieki Społecznej z pośród znawców przemysłu, rolnictwa i leśnictwa, techniki przemysłowej i techniki ubezpieczeniowej. W tem 1/4 ma być mianowana z pośród przedstawicieli nauki, 1/4 z pośród kierowników zakładów ubezpieczeń o świadczeniach długoterminowych i związku Kas Chorych i po 1/4 z pośród osób znanych jako działacze związków zawodowych pracowników i pracodawców. Należy zaznaczyć, iż rozporządzeniem dnia 4 lutego 1926 r. powiększono liczbę członków Rady Ubezpieczeń Społecznych o 12-tu. Liczba ta wynosi więc obecnie 36.

5. Ciała doradcze przy Ministerstwie Skarbu.

Oprócz Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Przemysłu i Handlu i Ministerstwa Pracy, należy zaliczyć także *Ministerstwo Skarbu* do ministerstw gospodarczych pierwszej klasy.

Przy ministerstwie tem istnieje 9 Rad opiniodawczych, a mianowicie:

- 1) *Rada Spółdzielcza* zorganizowana na podstawie ustawy o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r. (Dz. U., poz. 733),
- 2) *Państwowa Rada Ubezpieczeń* zorganizowana na mocy rozporządzenia Ministra Skarbu z 24 października 1921 r. (Monitor Nr. 256),
- 3) *Rada Towaroznawcza do spraw celnych* utworzona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1923 r. (Monitor Nr. 33);
- 4) *Komitet Doradczy przy Naczelnym Dyrektorze Monopoli Tytoniowego* utworzony na mocy § 12-go rozporządzenia Ministra Skarbu z d. 30 maja 1923 r. (Dz. U., poz. 507),
- 5) *Państwowa Rada Spirytusowa* zorganizowana rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 19 lutego 1925 r. (Dz. U., poz. 166),
- 6) *Rada Państwowego funduszu rozbudowy miast* utworzona na mocy ustawy o rozbudowie miast z dnia 29 kwietnia 1925 r. (Dz. U., poz. 346),

¹⁾ Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej nie zostało dotychczas ogłoszone w Dzienniku Ustaw.

- 7) *Komisja do spraw Państwowego Funduszu Gospodarczego* utworzona ustawą z dnia 28 listopada 1925 r. (Dz. U., poz. 859),
- 8) *Komitet do sanacji banków* powołany we wrześniu 1926 r., a nareszcie
- 9) *Rada Finansowa*, istniejąca obecnie na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 grudnia 1926 r.

Z wyjątkiem Rady Finansowej mają wszystkie inne Rady znaczenie specjalne. Dotyczy to zwłaszcza Rady Towaroznawczej do spraw celnych. Rada ta powołaną jest do rozpatrywania spraw, wynikających ze stosowania taryfy celnej, ze stanowiska towaroznawczego, a zwłaszcza do ustalenia podstaw do taryfowania towarów w wypadku braku dość wyczerpujących określeń w taryfie celnej, w stosunku do pewnych rodzajów lub gatunków towaru oraz w wypadku ujawnienia jakości towarów, nieuwzględnionych w taryfie celnej. Z tego powodu składa się ta Rada głównie z rzeczoznawców technicznych i ma znaczenie techniczne nie zaś gospodarczo-polityczne.

Ogólne znaczenie gospodarcze posiada natomiast *Rada Finansowa*. Rada ta została utworzona na mocy art. 7-go ustawy z dnia 17 grudnia 1921 roku o środkach naprawy państwowej gospodarki skarbowej (Dz. U., poz. 741). Według tego artykułu miała się Rada Finansowa składać z 15-tu członków, mianowanych przez Radę Ministrów na wniosek Ministra Skarbu. Regulamin Rady został uchwalony na posiedzeniu Rady z dnia 28 stycznia 1922 r. i ogłoszony w dzienniku urzędowym Ministerstwa Skarbu poz. 101. Obecna Rada Finansowa „przy Ministerstwie Skarbu” została utworzona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 grudnia 1926 r. Dz. U., poz. 695. Według tego rozporządzenia składa się Rada Finansowa z 10-ciu członków, powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów. Dobór członków Rady Finansowej zależy wyłącznie od uznania Rady Ministrów. Zadaniem Rady Finansowej jest „wydawanie opinii w ważniejszych kwestjach finansowych oraz w sprawach ustawodawstwa skarbowego”. Z tego wynika, iż Rada Finansowa ma znaczenie ogólnogospodarcze. Radę Finansową zwołuje Minister Skarbu w miarę potrzeby, jednakże „nie rzadziej niż raz na miesiąc, lub też na żądanie wniesione do Ministra Skarbu przynajmniej przez połowę członków Rady Finansowej”.

6. *Ciała doradcze przy innych ministerstwach gospodarczych.*

Z pozostałych gospodarczych ministerstw posiadają rady: Ministerstwo Komunikacji — Państwowa Rada Kolejowa i Rada Techniczna; Ministerstwo Robót Publicznych — Państwowa Rada Elektryczna, Państwowa Rada Miernicza i Polski Komitet Energetyczny; Ministerstwo Reform Rolnych — Główne i Wojewódzkie Rady Naprawy Ustroju Rolnego i wreszcie Ministerstwo Poczty i Telegrafów — Rada Techniczno-Pocztowa.

Z wyjątkiem Państwowej Rady Kolejowej nie mają wszystkie te rady ogólniejszego znaczenia. *Państwowa Rada kolejowa* została utworzona ustawą z dnia 15 kwietnia 1921 r. celem „rozważania zagadnień z dziedziny kolejnictwa”. Sprawy należące do zakresu rozważań i opinjowania Państwowej Rady Kolejowej są określone w artykule 2-im w 9-ciu punktach. Sprawami ogólniejszego znaczenia są z tego tylko „ogólne plany budowy nowych dróg komunikacyjnych, a w szczególności kolejowych”, tudzież „przepisy o układzie, wprowadzaniu, stosowaniu i odwoływaniu taryf, wprowadzenie nowych taryf i zmiana istniejących taryf”. Państwowa Rada Kolejowa składała się pierwotnie z 64-ch członków, a mianowicie: a) z przedstawicieli 7-miu ministerstw, po jednym od każdego, b) z 26-ciu przedstawicieli samorządów, z czego 10-ciu z wyboru rad miejskich, a 16-tu z wyboru sejmików powiatowych, c) z 16-tu przedstawicieli organizacji społeczno-gospodarczych, oznaczonych przez Ministra Komunikacji, d) z przedstawicieli wybranych

po jednym, przez Dyrekcyjne Rady kolejowe, e) z 6-ciu fachowców, wybitnie znanych na polu kolejnictwa, mianowanych przez Ministra Komunikacji.

Później zwiększono liczbę przedstawicieli miast o 2-ch, liczbę przedstawicieli organizacji gospodarczo-społecznych o 4-ch, wskutek czego liczba członków Państwowej Rady Kolejowej wynosi obecnie 70-ciu.

7. Rada spożywców.

Z *ministerstw niegospodarczych* jedno tylko posiada Radę opiniodawczą, obradującą w sprawach wybitnie gospodarczego znaczenia. Radą tą jest *Rada Spożywców* powołana jako organ doradczy i opiniodawczy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 czerwca 1924 r. p. (*Monitor Polski* z dnia 1 lipca 1924 r.). Celem Rady Spożywców jest rozważanie zagadnień z dziedziny zaopatrzenia ludności w artykuły żywnościowe i inne przedmioty powszedniego użytku. Zwłaszcza winna Rada Spożywców wypowiadać się o poddanych, przez Ministra Spraw Wewnętrznych, jej obradom projektach ustaw, rozporządzeń i zarządzeń mających na celu zabezpieczenie podaży artykułów pierwszej potrzeby na rynku wewnętrznym.

Rada Spożywców składała się pierwotnie z 15-tu członków. Później podwyższono cyfrę tę do 30-tu członków. W skład Rady wchodzi obecnie:

- a) 4-ch delegatów organizacji zawodowych robotniczych,
- b) 4-ch delegatów Związku Spółdzielni Spożywczych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie i 1 delegat Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu,
- c) 11-tu delegatów samorządów, z tego 9 delegatów magistratów miast większych, 1 delegat Związku Miast Polskich w Warszawie i 1 delegat Zjazdu Samorządu Ziemińskiego w Warszawie,
- d) 3-ch delegatów Polskiego Związku Organizacji i Kółek Rolniczych w Warszawie i z 2-ch delegatów Zjednoczenia Związku Spółdzielni Rolniczych w Warszawie;
- e) 5-ciu osób powołanych bezpośrednio przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Z zestawienia tego wynika, iż delegaci organizacji rolniczych stanowią $\frac{1}{6}$ ogólnej liczby członków Rady Spożywców.

8. Krytyka systemu ciał doradczych, istniejących przy poszczególnych ministerstwach.

Z zestawienia tego wynika, iż do obradowania i do wypowiadania opinii i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej jest powołana tylko jedna Rada Handlowo-Przemysłowa. Rada ta nie jest jednak z mocy swojego składu i z mocy swej organizacji uzdolnioną do rozpatrywania ogólnej polityki gospodarczej Państwa z punktu widzenia interesów całego naszego gospodarstwa narodowego. Z natury rzeczy rozpatruje ona całokształt spraw polityki gospodarczej z punktu widzenia przemysłu i handlu. Istniejące poza Radą Handlowo-Przemysłową Rady opiniodawcze nie są powołane do rozpatrywania *całokształtu* spraw polityki gospodarczej ze swego punktu widzenia. Prawa tego nie posiada ani Rada Rolnicza, ani jakakolwiek inna rada. A przecież byłoby rzeczą wskazaną i słuszną i dla państwa pożyteczną, gdyby całokształt spraw polityki gospodarczej był rozpatrywany nie tylko z punktu widzenia interesu przemysłu, ale także z punktu widzenia interesów rolniczych i interesów pracy.

Dalszą stroną ujemną obecnego stanu rzeczy jest to, że podstawowe zagadnienia naszego życia gospodarczego są rozpatrywane przez różne Rady, istniejące przy różnych Ministerstwach, z których każda rozpatruje dane zagadnienie przedewszystkiem z punktu widzenia sfer, które reprezentuje. A przecież należałoby zapewnić rozpatrywanie wszystkich podstawowych zagadnień naszego życia z punktu widzenia interesów ogólnopństwowych przez jedno ciało doradcze, t. j. *przez państwową radę gospodarczą*.

9. *Komitet Ekonomiczny Ministrów i istniejące przy Prezesie Komitetu Komisje opiniodawcze.*

By umożliwić racjonalne rozpatrywanie i rozstrzygnięcie zagadnień podstawowych gospodarczych, utworzono uchwałą Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1919 roku Komitet Ekonomiczny Ministrów. Przewodniczącym Komitetu był początkowo Minister Skarbu. Według obecnie obowiązującego regulaminu, zatwierdzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 29 października 1926 r. a ogłoszonego w Monitorze Polskim z dnia 12 listopada 1926 r. jest przewodniczącym Komitetu Prezes Rady Ministrów, lub minister wyznaczony przez Prezesa Rady Ministrów. Sprawy administracyjne Komitetu Ekonomicznego Ministrów prowadzi sekretarz, należący do Gabinetu Prezesa Rady Ministrów. (patrz § 3-ci rozp.). W ten sposób uzyskał Komitet Ekonomiczny Ministrów także zewnętrznie to centralne stanowisko, jakie mu się, z mocy jego zadań, należy. W myśl powołanego regulaminu z dnia 29 października 1926 r. jest komitet powołany do rozpatrywania:

- 1) spraw dotyczących programu i ogólnych zasad polityki ekonomicznej rządu, a w szczególności polityki celnej, taryfowej, traktatowej, kredytowej, socjalnej i agrarnej,
- 2) wniosków ustawodawczych z dziedziny gospodarczej,
- 3) wszelkich spraw o znaczeniu ekonomicznym, które ze względów formalnych lub rzeczowych wymagają rozstrzygnięcia przez Radę Ministrów,
- 4) wszelkich spraw natury gospodarczej, które należąc do zakresu działalności właściwych ministrów, wymagają jednakże zasadniczego uzgodnienia w postępowaniu z innymi ministerstwami.

Według rozporządzenia z 29 października 1926 r. jest więc Komitet Ekonomiczny Ministrów w pierwszej linii odpowiedzialny za ogólny kierunek polityki gospodarczej rządu. By tem łatwiej podjąć ciężkim zadaniom nałożonym na ten Komitet powołał Prezes Komitetu, a równocześnie zastępca Prezesa Rady Ministrów, prof. Kazimierz Bartel jeszcze w roku 1926 do życia trzy komisje opiniodawcze, mające działać przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Komisjami temi są: Komisja Opiniiodawcza rolnicza, Komisja opiniodawcza przemysłowa i Komisja Opiniiodawcza pracy. Ponadto powołało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 grudnia 1926 r. w życie Komisję Ankietową badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany. Ustanowienie tych czterech komisji oznacza bardzo wielki postęp w organizacji ciał doradczych w sprawach polityki gospodarczej rządu.

- 1) Przez utworzenie trzech komisji opiniodawczych rolniczej, przemysłowej i pracy przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów zostały poraz pierwszy w organizacji ciał doradczych przeprowadzone dwie zasady podstawowego znaczenia, mianowicie:
  - a) iż do obrad nad polityką gospodarczą państwa, a więc do obrad nad całokształtem zagadnień gospodarczych winny być powoływane *na równych prawach i obowiązkach* wszystkie trzy główne czynniki naszego gospodarstwa narodowego, t. j. rolnictwo, przemysł i praca,
  - b) zasada, iż ministrem najwłaściwszym do kierowania ciałami doradczymi w sprawach gospodarczych, a zwłaszcza w sprawach podstawowego znaczenia, jest Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów.
- 2) Poraz pierwszy w historii naszego państwa powołano w życie komisję ankietową, celem zbadania podstaw naszego gospodarstwa narodowego i zorganizowano tę ankietę w sposób czyniący zadość wszystkim niemal wymogom nowożytnej metody i techniki ankietowej. Tak-że przy tej sposobności przeprowadzono zasadę równouprawnienia trzech najkapitalniejszych części składowych naszego gospodarstwa narodowego, rolnictwa, przemysłu i handlu i pracy.

Co się teraz tyczy organizacji komisji opiniodawczej rolniczej, przemysłowej i pracy to należy zaznaczyć, iż przypomina ona pod niejednym względem komisję opiniodawczą istniejącą w Niemczech przy ministrze gospodarstwa narodowego w roku 1919 i w pierwszej połowie roku 1920 przed utworzeniem rady gospodarczej Rzeszy. Każda z trzech komisji składa się z 20-tu członków powołanych — aż do odwołania — z pośród znawców życia gospodarczego przez Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Zadaniem komisji jest:

1) opinjować zleczone jej przez Przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Ministrów wnioski, przedkładane Komitetowi przez ministrów.

2) występować z własnej inicjatywy z wnioskami dotyczącymi ustawodawstwa gospodarczo-politycznego, jego stosowania oraz urządzeń gospodarczo-administracyjnych.

Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów powołuje — aż do odwołania — prezydium komisji złożone z prezesa, zastępcy prezesa i sekretarza. Protokoły z posiedzeń komisji prowadzi urzędnik Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Pomocy biurowej dla komisji udziela biuro Prezydium Rady Ministrów.

Prezes komisji zwołuje zebrania komisji i przewodniczy na nich. Komisja winna odbywać swe posiedzenia conajmniej raz na dwa tygodnie, z wyjątkiem miesięcy lipca i sierpnia, zresztą częściej w miarę napływu materiałów i nagłości spraw. Zebrania zwołuje prezes komisji w miarę potrzeby lub na żądanie Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Uchwały komisji zapadają przy każdym quorum zwykłą większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Mniejszość złożona conajmniej z jednej trzeciej obecnych, ma prawo przedstawić opinię mniejszości, która wtedy musi być zakomunikowana Prezesowi Komitetu Ekonomicznego Ministrów oraz opinii większości.

Czynościami biurowymi komisji kieruje prezes, on też jest stałym referentem komisji i przeprowadza porozumienie z Prezesem Komitetu Ekonomicznego co do zwoływania zebrań komisji, co do porządku obrad tejsze, a także co do przydziału referatów wymagających specjalnego opracowania.

Komisja Opiniodawcza wydaje opinie i czyni wnioski z reguły na piśmie. W wypadkach wyjątkowo nagłych komisja komunikuje swą opinię Prezesowi Komitetu Ekonomicznego Ministrów ustnie, a to przez prezesa oraz sekretarza, którzy w takim razie starają się przedtem osiągnąć porozumienie z członkami komisji w drodze jaknajkrótszej, ewentualnie nawet bez zwoływania posiedzenia. Takie opinie ustne muszą być na najbliższym posiedzeniu komisji ex post pisemnie ustalone i zaprotokółowane. W miarę potrzeby Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów wzywa prezesa oraz sekretarza, a nadto ewentualnie także referenta lub całą komisję na posiedzenie Komitetu Ekonomicznego Ministrów dla ustnego udzielenia dodatkowych wyjaśnień oraz dla ustnego umotywowania wniosków.

Członkowie komisji pełnią swe funkcje bezpłatnie i otrzymują tylko karty wolnej jazdy na kolejach państwowych.

Na podstawie przytoczonego regulaminu rozwijały komisje opiniodawcze pracę bardzo intensywną jak o tem świadczy sprawozdanie z prac komisji przemysłowej, wydane niedawno jako wydawnictwo Komitetu Ekonomicznego Ministrów pod tytułem „Bieżące zagadnienia polityki gospodarczej“.

10 *Komisja Ankietowa badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany.*

Ustanowiona rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z d. 22 grudnia 1926 r. Komisja Ankietowa ma zadanie znacznie obszerniejsze niż je mają zwykle zagraniczne komisje ankietowe. Zadaniem Komisji Ankietowych bywa najczęściej bezstronne zbadanie i przed-

stawienie faktycznego stanu rzeczy wraz z wyjaśnieniem związku przyczynowego. Wyciąganie wniosków natury gospodarczo-politycznej z nagromadzonego materiału nie jest z reguły rzeczą Komisji Ankietowej, ale czynników, którym Komisja winna przedłożyć wyniki swej pracy. Zadaniem naszej Komisji Ankietowej jest tymczasem nietylko zbadanie, wyświetlenie i przedstawienie stanu faktycznego, ale także sformułowanie na podstawie wyników ankiety, wniosków natury praktycznej i politycznej. W myśl art. 1 rozporządzenia zadaniem Komisji jest:

- 1) zbadanie warunków i kosztów produkcji oraz wymiany w tych gałęziach gospodarstwa narodowego, które określi Rada Ministrów;
- 2) przedstawienie rządowi wniosków, zmierzających do racjonalizacji produkcji i wymiany, oraz do obniżenia cen wytwarzanych dóbr gospodarczych.

Ze względu na to drugie zadanie należy komisję ankietową zaliczyć do ciał opiniodawczych.

Określenie gałęzi gospodarstwa narodowego, będących przedmiotem ankiety, nastąpiło rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 1927 r. Na tej podstawie obejmują badania Komisji Ankietowej przedsiębiorstwa, które się zajmują:

- 1) kupnem i sprzedażą zboża, wyrobem, przeróbką i sprzedażą artykułów zbożowych, mięsnych i nabiiałowych, produkcją i sprzedażą chleba;
- 2) produkcją i sprzedażą nawozów sztucznych i pasz treściwych;
- 3) wydobywaniem, przeróbką i sprzedażą węgla, koksu, brykietów, ropy naftowej i pochodnych tejże;
- 4) wyrobem i sprzedażą żelaza i stali, skór, materiałów włókienniczych, gotowych ubrań, bielizny i obuwia;
- 5) wyrobem i sprzedażą cegły, cementu, wapna, drewnianych i metalowych części mieszkań, oraz budową domów mieszkalnych;
- 6) wytwarzaniem, przesyłaniem i sprzedażą energii elektrycznej.

Z tego wyliczenia wynika, iż prace Komisji Ankietowej obejmują szereg gałęzi gospodarstwa narodowego o szczególnie doniosłym znaczeniu.

Komisję Ankietową utworzono przy Prezesie Rady Ministrów, w myśl art. 23 rozporządzenia, może jednak Prezes Rady Ministrów przelać wszelkie swe uprawnienia wynikające z rozporządzenia na tego Ministra, który jest Przewodniczącym Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Przelanie to nastąpiło i Komisja Ankietowa istnieje tak samo jak Komisje Opiniodawcze przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

Komisja Ankietowa składa się z 32 członków. Wszyscy ci członkowie powołani są przez Prezydenta Rzeczypospolitej na zasadzie uchwały Rady Ministrów. Z członków tych powołanych zostało 24 na podstawie propozycji, przedstawionej przez uprawnione organizacje, ośmiu zaś, a więc $\frac{1}{4}$ powołano na podstawie swobodnej decyzji rządu. W szczególności powołano na podstawie swobodnej decyzji rządu Przewodniczącego Komisji, jego zastępcę i sześciu członków „z pośród teoretycznych i praktycznych znawców życia gospodarczego”. Na propozycję organizacji uprawnionych powołano:

- 1) 6 członków z pośród kandydatów przedstawionych przez izby rolnicze, oraz organizacje producentów rolnych;
- 2) 6 członków z pośród kandydatów przedstawionych przez izby handlowe i przemysłowe oraz centralne organizacje przemysłu, górnictwa, handlu i finansów;
- 3) 9 członków z pośród kandydatów przedstawionych przez pracownicze związki zawodowe;

4) 2 członków z pośród kandydatów, przedstawionych przez centralne organizacje spółdzielcze.

Należy dodać, iż według odnośnych przepisów rozporządzenia, może powołać Prezydent Rzeczypospolitej na zasadzie uchwały Rady Ministrów czterech członków, zaproponowanych przez Komisję Ankietową. Gdyby to nastąpiło wynosiłaby liczba członków Komisji (wraz z przewodniczącym i jego zastępcą) 35, ponieważ jednak dotychczas powołano na propozycję samej komisji ankietowej tylko jednego członka, liczy komisja ta członków 32.

Celem oceny składu Komisji Ankietowej dzielimy jej członków na cztery kategorie, a mianowicie:

- 1) reprezentanci rolnictwa,
- 2) reprezentanci przemysłu, górnictwa, handlu i finansów,
- 3) reprezentanci robotników i pracowników

i 4) członkowie „neutralni” i konstatujemy, iż pierwsze dwie kategorie liczą każda po 6 członków, podczas gdy trzecia ma członków 9, a czwarta 11. Do neutralnych zaliczono przytem wszystkich członków, mianowanych na podstawie swobodnej decyzji rządu i członków zaproponowanych przez samą Komisję Ankietową, tudzież członków, zaproponowanych przez centralne organizacje spółdzielcze. Z tego wynika, iż reprezentacja rolnictwa jest równą reprezentacji przemysłu, górnictwa, handlu i finansów, praca zaś jest szczególnie silnie reprezentowana.

Oprócz członków komisji uczestniczą w pracach Komisji Ankietowej i podkomisji z głosem doradczym delegaci rządu. Delegaci ci mają prawo przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu. Należy odróżniać delegatów stałych od delegatów specjalnych. Delegatów stałych jest 10, wyznaczają ich ministrowie spraw wewnętrznych, spraw wojskowych i ministrowie 8-miu resortów gospodarczych. Delegaci specjalni mogą być wyznaczani przez Prezesa Rady Ministrów, względnie Przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Ministrów do spraw poszczególnych, rozpatrywanych przez Komisję Ankietową lub podkomisję.

By móc skutecznie pracować, otrzymała Komisja Ankietowa i jej podkomisje oprócz prawa wzywania rzeczoznawców, także prawo przesłuchiwania i badania stron i to w razie potrzeby pod przysięgą. Nikt nie ma prawa odmówić zeznania jako świadek, ani opinii jako rzeczoznawca. W szczególności Komisja Ankietowa i podkomisje mają prawo:

- a) wzywać osoby, których zeznania mogą być dla prac Komisji potrzebne i odbierać od nich zeznania protokółowane, tudzież zasięgać opinii i informacji ustnych i na piśmie;
- b) badać przedsiębiorstwa na miejscu i korzystać ze wszelkich źródeł informacji, w szczególności z ksiąg i dokumentów przedsiębiorstwa.

By zmusić strony do zeznań prawdziwych, zawiera rozporządzenie szereg przepisów karnych. I tak, ktoby bez usprawiedliwionego powodu nie stawiał się na wezwanie Komisji Ankietowej lub jej organu, odmówił zeznań na ustne lub pisemne pytania, lub mimo upomnienia zwlekał z odpowiedzią pisemną, podlega grzywnie do 5.000 zł. Ktoby członka Komisji Ankietowej lub jej organu nie dopuścił do badania przedsiębiorstwa, przeglądania ksiąg i dokumentów oraz sporządzania z nich odpisów i wyciągów, podlega karze aresztu 6-ciu tygodni i grzywnie do 50.000 zł. lub jednej z tych kar, o ile oczywiście czyn nie ulega karze surowszej w myśl innych ustaw karnych. Ktoby nareszcie świadomie lub z niedbalstwa złożył nieprawdziwe zeznania albo przedstawił fałszywe dowody przed Komisją Ankietową, albo jej organem, albo też utrudnił wykonywanie funkcji świadka, lub rzeczoznawcy, lub też stosował względem świadka lub rzeczoznawcy represje z powodu

złożonych zeznań, podlega, jeżeli popełnił czyn z niedbalstwa, grzywnie do 10.000 zł., jeżeli zaś popełnił czyn świadomie, karze aresztu do 6-ciu miesięcy i grzywnie do 100.000 zł. lub jednej z tych kar. Ktoby wreszcie świadomie złożył przed Komisją Ankiętową lub jej organami fałszywą przysięgę, podlega karze więzienia do lat 2-ch.

By nakłonić strony do składania zeznań prawdziwych, przepisują artykuły 11 i 12 rozporządzenia, iż wiadomości zebrane przez Komisję Ankiętową w żadnym wypadku nie mogą być użyte dla celów podatkowych. Dalej winne być wogóle tajemnice handlowe i techniczne badanych przedsiębiorstw uznane przez Komisję Ankiętową i jej organy za poufne. W żadnym sprawozdaniu Komisji Ankiętowej nie mogą być wymieniane ani nazwy przedsiębiorstw, ani nazwiska właścicieli. Członkowie Komisji Ankiętowej i rzeczoznawcy, którzyby się stali winni bezprawnego ujawnienia wiadomości poufnych, powziętych z tytułu swego uczestnictwa w pracach Komisji Ankiętowej, podlegają karze aresztu do 6-ciu tygodni i grzywnie do 50.000 zł. lub jednej z tych kar i tracą mandat w Komisji Ankiętowej. Jeżeliby zaś osoby te nadużywały swego stanowiska w celach zysku lub też wykorzystały w celach zysku wiadomości, powzięte z tytułu swego uczestnictwa w pracach Komisji Ankiętowej, albo nareszcie ujawniły bezprawnie wiadomości poufne w celu zaszkodzenia interesom majątkowym osoby lub przedsiębiorstwa, której dotyczy ujawniona wiadomość, podlegają karze więzienia do jednego roku i tracą mandat w Komisji Ankiętowej, o ile oczywiście czyn nie ulega karze surowszej w myśl innych ustaw karnych. Z przepisów powyższych wynika, iż odpowiedzialność członków Komisji Ankiętowej jest znacznie wyższa, niż odpowiedzialność członków ciał doradczych. Przed objęciem stanowiska winni członkowie Komisji Ankiętowej złożyć uroczyste przyrzeczenie, iż obowiązki swe będą pełnić według najlepszej wiedzy i sumienia i że wszystkie wiadomości powzięte przy sprawowaniu swych czynności, a uznane za poufne, zachowają w ścisłej tajemnicy. Dodajemy, iż członkowie Komisji otrzymują stałe wynagrodzenie w wysokości ustalonej przez Prezesa Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Koszta te, jak wszelkie inne koszta związane z pracami Komisji Ankiętowej, ponosi skarb państwa.

Tok prac Komisji normuje szczegółowo regulamin nadany Komisji Ankiętowej przez Prezesa Rady Ministrów, względnie Przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

Do badania poszczególnych zagadnień, utworzyła komisja 7 podkomisji, przewodniczących których wyznacza przewodniczący Komisji Ankiętowej. Komisja Ankiętowa winna była najpóźniej w 6 miesięcy od jej zwołania przedstawić Prezesowi Rady Ministrów wyniki swych badań, oraz oparte na nich wnioski. Dotrzymanie tego terminu okazało się jednak rzeczą niemożliwą. Sprawozdanie Komisji Ankiętowej winno być niezwłocznie po jego przedstawieniu ogłoszone drukiem. Naskutek uchwały Rady Ministrów mogą być również publikowane sprawozdania tymczasowe. W sprawozdaniach należy przytoczyć wszelkie opinie i wnioski mniejszości, oraz zdania odrębne.

11. *Krytyka obecnego ustroju Rad Opiniodawczych i uzasadnienie konieczności zorganizowania w Polsce Państwowej Rady Gospodarczej.*

Z przedstawionej powyżej historii rad opiniodawczych w Polsce wynika, iż rady te powstawały u nas, podobnie jak wszędzie indziej, dorywczo, bez z góry określonego planu.

1) Dla wydawania opinii i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej, istnieje kilka rad opiniodawczych przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, a mianowicie: Rada Handlowo-przemysłowa, Komitet Celny i Komisja Traktatowa; nie ulega jednak wątpliwości, iż organizacja tych rad czyni je niezdolnymi do rozpatrywania

spraw gospodarczych podstawowego znaczenia z punktu widzenia interesów całego gospodarstwa narodowego. Przedewszystkiem jest skład wymienionych rad opiniodawczych bardzo jednostronny, niema w nich zupełnie reprezentacji robotniczej, zaś najważniejsza gałąź gospodarstwa narodowego, rolnictwo, ma w radach tych znikomą reprezentację. Rady te powołane do opinjowania i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej państwa nie są reprezentacją całego gospodarstwa narodowego, ale w istocie rzeczy reprezentacją wielkiego przemysłu. Należy dodać, iż nie mamy w Polsce ministerstwa gospodarstwa narodowego. Według naszej organizacji władz organem powołanym z mocy swojego urzędu do reprezentowania interesów całego gospodarstwa narodowego jest Komitet Ekonomiczny Ministrów i jego Przewodniczący. Dlatego powinna rada opiniodawcza, uprawniona do stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej, istnieć przy Przewodniczącym Komitecie Ekonomicznego Ministrów, nie zaś przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

2) Oprócz rad opiniodawczych, powołanych z zasady do wydawania opinii i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej, istnieją rady opiniodawcze o mniej lub więcej ograniczonym zakresie działania. Rady te istnieją przy wszystkich ministerstwach gospodarczych, oprócz tego istnieje jedna z nich, a mianowicie, Rada Spożyców, przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Największa część tych rad, jak np. Rada Towaroznawcza do spraw celnych, Komitet popierania przemysłu ludowego i t. p. nie zajmuje się z reguły wypowiedaniem opinii i stawianiem wniosków w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia. Niektóre z nich wydają jednak dosyć często opinie i stawiają wnioski także w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia. Dotyczy to w szczególności Państwowej Rady Rolniczej, Rady Ubezpieczeń Społecznych, Rady Finansowej, Rady Kolejowej i Rady Spożyców. Oczywiście, każda z tych rad oświetla dane zagadnienie z punktu widzenia interesów w radzie przeważających i ma do tego pełne prawo, ponieważ także Rada Handlowo-Przemysłowa oświetla zagadnienia ogólnej polityki gospodarczej przedewszystkiem z punktu widzenia interesów wielkiego przemysłu. Państwo jednak i rząd potrzebują w sprawach ogólnej polityki gospodarczej, w sprawach podstawowego znaczenia dla gospodarstwa narodowego czegoś innego, potrzebują mianowicie nie tak jednostronnego oświetlenia zagadnień, jak wszechstronnego i możliwie bezstronnego ustalenia interesów całego gospodarstwa narodowego. Z tego powodu wydawanie opinii i stawianie wniosków w sprawach ogólnego programu gospodarczego rządu winno być odjęte radom, istniejącym przy poszczególnych ministerstwach, a natomiast skoncentrowane w jednej Państwowej Radzie Gospodarczej, zorganizowanej przy Przewodniczącym Komitecie Ekonomicznego Ministrów.

3) Ustrój zorganizowanych przy Prezesie Komitecie Ekonomicznego Ministrów z końcem roku 1926 Komisji Opiniodawczych, a mianowicie komisji rolniczej, przemysłowej, pracy i komisji ankietowej należy — mimo ogromnego postępu jaki powołanie tych 4 komisji w historii naszych rad opiniodawczych oznacza — uznać za niecelowy w następujących kierunkach.

a) Komisja opiniodawcza rolnicza, przemysłowa i pracy wydają opinie i stawiają wnioski nie tylko w sprawach podstawowego znaczenia dla gospodarstwa narodowego, ale we wszystkich sprawach gospodarczych przechodzących przez Komitet Ekonomiczny Ministrów, a więc także często w sprawach gospodarczych, niewybiegających swym znaczeniem poza zakres pewnego resortu ministerjalnego, często nawet w sprawach czysto technicznych, jak np. ustawa weterynaryjna, ustawa o chowie koni i t. p. Sprawy tego rodzaju powinny być z natury rzeczy należeć do rad opiniodawczych, istniejących przy poszczególnych ministerstwach.

b) Niecelowem jest odrębne obradowanie komisji opiniodawczej rolniczej, przemysłowej i pracy. Odrębne obradowania rolników, przemysłowców i robotników ma ten skutek, iż komisja rolnicza rozpatruje kwestje z punktu widzenia interesów rolniczych, komisja przemysłowa — z punktu widzenia interesów przemysłu, komisja pracy zaś — z punktu widzenia interesów robotników i pracodawców. Opinie komisji są więc bardzo rozbieżne, a dokonywanie syntezy jest rzeczą rządu, a więc w pierwszej linii Komitetu Ekonomicznego Ministrów i jego Przewodniczącego. Odpowiedzialnemu zadaniu syntezy mógłby podołać rząd łatwiej, gdyby syntezę tę dokonały lub przynajmniej przygotowały same ciała opiniodawcze, co byłoby możliwem, gdyby w jednej komisji obradowali razem reprezentanci rolników, przemysłowców i robotników. Wtenczas już sama obecność strony przeciwnej zmuszałaby do mniej krańcowego ujmowania spraw i umożliwiałaby natychmiastową kontrolę twierdzeń strony przeciwnej, co sprzyjałoby wydawaniu opinii, uwzględniających interesy całego gospodarstwa narodowego, jako wynik przeprowadzonej w komisji syntezy odrębnych interesów. Dalej wspólne obrady rolników, przemysłowców i robotników umożliwiałaby zawieranie kompromisu, a możność ta miałaby tem większe znaczenie, iż możliwość harmonizowania sprzecznych interesów zawodowych i klasowych podczas rozpraw sejmowych jest minimalna. Sejm nasz nie interesował się nigdy zbytnio sprawami gospodarczymi, a przekazywał je do załatwienia rządowi, jeżeli zaś obradował nad sprawami gospodarczymi, to osądzał te sprawy przede wszystkim z politycznego punktu widzenia. A przecież sprawy gospodarcze są tak dla przyszłości narodu i państwa decydujące, iż zasługują na to, by były rozpatrywane na wspólnych obradach przemysłowców, rolników i robotników z czysto gospodarczego punktu widzenia.

Z powyższego wynika, iż opinie dostarczane Komitetowi Ekonomicznemu Ministrów, byłyby daleko wszechstronniej i bezstronniej umotywowane, a postulaty w nich wysunięte odpowiadałyby daleko lepiej interesom całego gospodarstwa narodowego, gdyby komisje opiniodawcze rolnicza, przemysłowa i pracy obradowały razem, względnie, gdyby całość tych komisji podzielono za wzorem niemieckim na trzy komisje, komisję polityki gospodarczej, polityki socjalnej i polityki finansowej i gdyby w każdej z tych komisji $\frac{1}{3}$ część członków była wzięta z grona członków obecnej komisji rolniczej, $\frac{1}{3}$ z grona członków komisji przemysłowej, a $\frac{1}{3}$ z grona członków komisji pracy.

c) Z prowizorycznego charakteru komisji opiniodawczych wynikają dalsze strony ujemne ich ustroju, jak np. powoływanie wszystkich członków komisji z wolnego zupełnie wyboru Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Komisja opiniodawcza, mająca wydawać nie dorywcze, ale przez długi okres czasu opinie w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia, funkcjonowałaby trwale z większym jeszcze pożytkiem, gdyby przeważna część jej członków była powoływana na mocy propozycji najważniejszych zrzeszeń gospodarczych Rzeczypospolitej, dawałoby to gwarancję, iż w radzie znajdzie się spora liczba osób trzymających rękę na pulsie życia gospodarczego i zupełnie z nim związanych, a równocześnie ułatwiłoby znakomicie współpracę rządu z kierującymi zrzeszeniami gospodarczymi i przyzwyczaiłoby także te organizacje do odpowiedzialnej pracy dla państwa.

d) W organizacji komisji ankietowej dopatrujemy się jednego tylko błędu konstrukcyjnego, nie uważamy mianowicie za rzecz pożądaną, by ten, kto przeprowadzał ankietę, był też sam powołany do wyciągania wniosków natury praktycznej i politycznej z jej wyników. Celem ankiety winno być przede wszystkim bezstronne i wszechstronne przedstawienie i wyświetlenie faktycznego stanu rzeczy. Jeżeli oprócz tego Komisja Ankietowa ma na podstawie wyników ankiety formułować wnioski natury praktycznej i polityczno-gospodarczej potęguje się niebezpieczeństwo, iż znajdą się w łonie komisji osoby, dążące do przedstawienia stanu rzeczy tak, jak by to było pożądanem dla wyciągnięcia pewnych wniosków

przez osoby te a priori przyjętych. Z tego powodu lepszą mi się wydaje praktyka stosowana zwykle na zachodzie, iż komisja ankietowa przeprowadza tylko samo badanie i wyświechtanie faktycznego stanu rzeczy, podczas gdy wyciąganie z nagromadzonego materiału wniosków natury praktycznej i gospodarczo-politycznej jest rzeczą rządu albo też komisji, której by rząd, to zadanie poruczył.

4) Z przedstawionej właśnie krytyki obecnego ustroju rad opiniodawczych, wynika bezpośrednio nagła potrzeba utworzenia w miejsce istniejących obecnie przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów trzech komisji opiniodawczych *jednej Państwowej Rady Gospodarczej*, która by była uprawnioną do wydawania opinii i stawiania wniosków w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej państwa, tudzież w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia i któraby reprezentowała wszystkie ważniejsze dziedziny naszego życia gospodarczego i socjalnego i gwarantowała swym składem rozpatrywanie spraw gospodarczych z punktu widzenia interesów całego gospodarstwa narodowego. Utworzenie Państwowej Rady Gospodarczej uważamy za tem potrzebniejsze, iż przyczyniłoby się ono do rozpatrywania spraw gospodarczych z punktu widzenia interesów gospodarczych, a nie politycznych i zmusiło także nasz sejm do brania pod uwagę w daleko większym stopniu potrzeb gospodarstwa narodowego, umożliwiając mu równocześnie na podstawie nagromadzonego przez radę materiału więcej rzeczowe debaty. O zadaniach i ustroju tej Państwowej Rady Gospodarczej pomówimy bliżej w osobnym rozdziale.

R O Z D Z I A Ł IV.

Zadania i ustrój Państwowej Rady Gospodarczej w Polsce.

I. Naczelna Izba Gospodarcza Rzeczypospolitej według art. 68 naszej Konstytucji.

Pożyteczność zorganizowania u nas Państwowej Rady Gospodarczej została po raz pierwszy uznana w naszej ustawie konstytucyjnej z d. 17 marca 1921 r. Podczas obrad komisji konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego wysunął poseł Niedziałkowski imieniem klubu socjalistycznego projekt, żądający utworzenia izby pracy; komisja konstytucyjna wnioszek ten odrzuciła, przyjęła natomiast wnioszek posła ks. Lutosławskiego, przewidujący utworzenie w Polsce samorządu gospodarczego dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego z naczelną izbą gospodarczą Rzeczypospolitej na czele. Artykuł odnośny konstytucji (art. 68) brzmi następująco:

„Obok samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego; a mianowicie: izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w naczelną izbę gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczym i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określa ustawa”.

Dodajemy, iż klub Wyzwolenia projektował określić bliżej kompetencje naczelnej izby gospodarczej. Poprawka zgłoszona przez ten klub zawierała ustęp, stanowiący, iż sejm może „drogą ustaw przekazać część swych uprawnień ustawodawczych izbie gospodarczej”. Poprawka ta została w decydującem głosowaniu, które się odbyło dnia 16 marca 1921 roku, odrzucona.

Według przepisu artykułu 68 konstytucji ma naczelna izba gospodarcza Rzeczypospolitej powstać z połączenia izb rolniczych, handlowych, przemysłowych, rzemieślniczych, pracy najemnej i t. p. Izby rzemieślnicze będą zorganizowane na obszarze całego państwa na mocy art. 168 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P., poz. 468) ¹⁾, izby przemysłowo-handlowe, reprezentujące przemysł i handel, górnictwo i przedsiębiorstwa finansowe, przewozowe i ubezpieczeniowe będą utworzone na obszarze całego państwa na mocy osobnego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz. U., poz. 591) ¹⁾. Izby rolnicze istnieją tylko w b. zaborze pruskim, izb pracy najemnej niema zaś w Polsce zupełnie. Jak długo ustawodawstwo nasze nie stworzy na obszarze całej Rze-

¹⁾ Rozporządzenie to nie obowiązuje na obszarze województwa śląskiego, w województwie tem będą działały izby rzemieślnicze, a względnie izby handlowo-przemysłowe, istniejące tam już obecnie na mocy ustaw śląskich, a względnie austriackich i pruskich.

czypospolitej wszystkich izb nominatim w art. 68 wyszczególnionych, tak długo niemożna stworzyć u nas Najwyższej Izby Gospodarczej w myśl art. 68 konstytucji. Ponieważ zaś nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż wprowadzenie izb pracy najemnej w całej Polsce, a izb rolniczych w b. zaborze rosyjskim i w Małopolsce jest sprawą dalekiej przyszłości, nie jest obecnie stworzenie Naczelnej Izby Gospodarczej w myśl art. 68 konstytucji rzeczą aktualną, nie przeszkadza to oczywiście powołaniu w życie w najbliższej przyszłości Rady Gospodarczej o ustroju innym, aniżeli to art. 68 przewiduje.

II. Projekt Tymczasowej Naczelnej Rady Gospodarczej Ministra Grabskiego.

W przemówieniu wygłoszonym dnia 19 stycznia r. 1925 na posiedzeniu sejmowej komisji budżetowej podkreślił ówczesny premier, Władysław Grabski, potrzebę „zetknięcia się rządu z różnemi siłami, zorganizowanemi w zakresie życia gospodarczego” i zaznaczył, iż „utworzenie Naczelnej Rady Gospodarczej jest potrzebne, „ażeby rząd miał możność drogą odpowiedniego kontaktu łącznie ze społeczeństwem tworzyć program gospodarczy”. Przechodząc od słów do czynów przedstawił rząd Grabskiego dnia 12 czerwca 1925 r. Sejmowi projekt ustawy o Tymczasowej Naczelnej Radzie Gospodarczej, któraby miała być „reprezentacją interesów gospodarczych w państwie” aż do czasu utworzenia Naczelnej Izby Gospodarczej, odpowiadającej przepisom art. 68 konstytucji i która dlatego otrzymała nazwę „Tymczasowej”. Wymieniony projekt ustawy rząd Grabskiego później wycofał.

Co się tyczy *zadań* Tymczasowej Naczelnej Rady Gospodarczej, to należy zaznaczyć, iż w myśl art. 2 projektu miało należeć do Rady:

- 1) współdziałanie z rządem przy opracowaniu projektów ustaw, zmierzających do wykonania art. 68 konstytucji;
- 2) przeprowadzenie badań i ankiet o stanie i potrzebach życia gospodarczego w państwie i jego poszczególnych gałęzi, o środkach prowadzących do jego podniesienia, oraz publikowanie wyników tych badań i ankiet;
- 3) przedkładanie rządowi wniosków, dotyczących potrzeb życia gospodarczego w państwie, oraz programu polityki gospodarczej państwa;
- 4) opinjowanie opracowanych z inicjatywy rządu lub sejmu projektów ustaw, dotyczących życia gospodarczego, spraw finansowych i społecznych;
- 5) Współdziałanie z rządem w sposób przez rząd ustalony w pracach przygotowawczych do zawarcia traktatów handlowych;
- 6) Wyrażanie opinji we wszelkich innych sprawach, w których rząd zwróci się do tymczasowej Naczelnej Rady Gospodarczej.

Dla interpretacji należytej tych przepisów należy dodać iż rząd nie miał być bynajmniej zobowiązany do przedkładania projektów ustaw treści gospodarczej Radzie Gospodarczej do opinji. Miało to zależeć wyłącznie od uznania rządu. Z tego wynika jasno, iż minister Grabski miał na oku utworzenie Naczelnej Rady Gospodarczej na wzór Narodowej Rady Gospodarczej francuskiej. Zobaczymy, iż wpływ wzoru francuskiego znajdziemy jeszcze w całym szeregu dalszych przepisów istotnych.

Naczelna Rada Gospodarcza miała się składać, nielicząc prezesa, którym miał być minister skarbu, ze 110 członków. Z członków tych miało być mianowanych przez czynniki rządowe 18, reszta zaś członków, a więc 92, miała być wybieraną na 2 lata — bez prawa odwołania — przez zrzeszenia gospodarcze publicznie i prywatno-prawne oraz instytucje wyznaczone w ramach przepisów art. 5 projektu przez Radę Ministrów. Z 18 osób mianowanych przez czynniki rządowe miało być:

- 1) 10 osób, mianowanych przez Radę Ministrów na podstawie osobistych kwalifikacji.
- 2) Właściwa władza naczelna miała wydelegować do Rady 2-ch przedstawicieli nieruchomości państwowej, 2-ch przedstawicieli przedsiębiorstw państwowych przemysłowych i górniczych, 1-go przedstawiciela kolei państwowych, 1-go przedstawiciela poczty, telefonów, telegrafów i radio i 2-ch przedstawicieli państwowych instytucji kredytowych.

Podobnie jak rada francuska nie miała także Naczelna Rada Gospodarcza dzielić się pod względem organizacyjnym na żadne sekcje lub grupy. To też przewidziany w art. 5 projektu podział na grupy zawodowe ma znaczenie tylko dla składu Rady, nie zaś dla jej wewnętrznej organizacji. By ocenić łatwiej skład Rady, podajemy go tutaj w ugrupowaniu na 4-y grupy, zaznaczając jednak, iż projekt tego podziału niezna.

Do grupy pierwszej liczymy delegatów zrzeszeń rolniczych. Miało ich być 16-tu, z tego miało przyspać:

na izby rolnicze 3-ch Woj. Zachodnich	3
„ większą własność	3
„ mniejszą własność	6
„ przemysł rolny	2
„ spółdzielnie rolnicze	2

Do drugiej grupy zaliczamy członków, delegowanych przez zrzeszenia przemysłowe, rękodzielnicze, handlowe, transportowe, kredytowe i ubezpieczeniowe. Członków tych miało być 33-ch. Z tego miało przypadać:

na przemyśle	16
„ rękodziela	4
„ handel	6
„ lotnictwo, automobilizm i żeglugę	2
„ Bank Polski i inne zrzeszenia i instytucje kredytowe, ubezpieczeniowe, tudzież giełdy	5

Do grupy trzeciej zaliczamy członków delegowanych przez zrzeszenia robotnicze i pracownicze. Członków tych miało być 28-miu. Z tego wypada:

na zrzeszenia oficjalistów rolnych i robotników	4
„ „ robotników przemysłowych	11
„ „ pracowników technicznych	3
„ „ „ komunikacyjnych	3
„ „ „ biurowych, handlowych i bankowych	2
„ „ „ państwowych	3
„ „ „ samorządu miejskiego	1
„ „ „ „ ziemskiego	1

Do grupy czwartej zaliczamy członków Rady pod względem zawodowym nienależących do żadnej z wyżej wymienionych grup a więc „neutralnych”. Do grupy tej należy zaliczyć — oprócz 18-tu członków z nominacji rządowej — jeszcze 15-tu członków wybranych przez następujące zrzeszenia a względnie instytucje:

Spółdzielnie spożywcze	3
Zrzeszenia właścicieli nieruchomości miejskich	1
„ lokatorów	1
Instytucje gospodarcze samorządowe	3
Wolne zawody	2
Zrzeszenia i instytucje naukowe	5

W składzie tym uderza przede wszystkim bardzo mała reprezentacja rolnictwa które posiada połowę tej liczby członków, jaką projekt przyznaje przemysłowi, rękodzielnictwu, handlowi transportowi i kredytowi. Obok grupy przemysłu, handlu i t. d. najsilniej jest reprezentowana grupa pracy. Byłoby rzeczą bardzo trudną, znaleźć rzeczowe uzasadnienie dla takiego podziału mandatów. Najprawdopodobniej odzwierciedlają cyfry ten wpływ polityczny, jaki w czasie gabinetu Grabskiego wywierały na sfery decydujące wymienione trzy grupy ludności.

Oprócz członków mogą brać udział w posiedzeniach Naczelnej Rady Gospodarczej z głosem doradczym także eksperci. Za wzorem francuskim odróżnia projekt ekspertów stałych i ekspertów niestałych. Jako ekspertów stałych delegują do Naczelnej Rady Gospodarczej ministrowie: spraw wewnętrznych, spraw wojskowych i ministrowie resortów gospodarczych każdy po 2-ch delegatów. Ekspertów specjalnych na poszczególne posiedzenia zaprasza przewodniczący Rady, a więc Minister Skarbu.

Członkowie Naczelnej Rady Gospodarczej mieli być w wykonywaniu swych obowiązków niezależni i nie mieli być krępowani żadnymi instrukcjami zreszeń i instytucji, z których ramienia do Rady weszli. Członkowie mieli otrzymać zwrot kosztów przejazdu i diety w wysokości, ustalonej przez Radę Ministrów.

Organami Naczelnej Rady Gospodarczej miały być: 1) ogólne zebranie członków, 2) komisja główna i 3) prezes. I tutaj jest widocznym wpływ wzoru francuskiego. Opinie i wnioski miało uchwalać z zasady plenum Rady, odnośne uchwały miały zapadać większością głosów a art. 7 stanowił, iż wnioski i opinie mniejszości, za którymi się opowiedziało $\frac{1}{5}$ część głosujących, miały być komunikowane rządowi równocześnie z opinią większości. Ponieważ członkowie z ramienia zreszeń rolniczych stanowili tylko $\frac{1}{7}$ część ogółu członków, było rolnictwo pozbawione, nawet prawa zaznaczania swych odrębnych opinii, jeżeli by zostało przez większość zmajoryzowane!

W razie niemożności zebrania pełnej Naczelnej Rady Gospodarczej, miała uchwalać w jej imieniu komisja główna. Przewodniczącym komisji głównej miał być Minister Skarbu. Pozatem miała komisja liczyć 15-tu członków, wybieranych w głosowaniu proporcjonalnym. O ile by delegaci zreszeń rolniczych głosowali solidarnie, mogliby więc przeprowadzić 2-ch członków komisji głównej.

Oprócz komisji głównej miała wybierać Rada 3-ch wiceprezesów. Wiceprezesi nie tworzyli jednak razem z prezesem kolegialnego prezydium, i mieli tylko prawo zastępowania na posiedzeniach przewodniczącego, który skupiał w swoich rękach całą władzę prezydjalną. Przewodniczący minister skarbu miał zwoływać i odraczać Naczelną Radę Gospodarczą, on ustalał porządek dzienny obrad, on też decydował o interpretacji regulaminu Rady i o jej kompetencji. Wobec praw przewodniczącego musiała być autonomia Rady względnie szczupła. Projekt stanowił w art. 12 — znów za wzorem francuskim, — iż Naczelna Rada Gospodarcza ma odbywać co roku cztery zwyczajne ogólne zebrania.

Jeżeliby zaszła potrzeba zwołania sesji nadzwyczajnej, mógł ją zwołać przewodniczący minister skarbu, nie był jednak do tego zobowiązany, chociażby tego zarządała znaczna ilość członków Rady. Posiedzenia komisji głównej miał zwoływać przewodniczący minister skarbu w miarę potrzeby, był zaś zobowiązany zwołać ją na żądanie połowy członków komisji głównej, a to w terminie nie późniejszym niż 2-u tygodniowym od dnia wpłynięcia odnośnego żądania. Oprócz komisji głównej mogła Rada wybierać także inne komisje; rodzaj tych komisji, ilość ich członków, tudzież inne ważne kwestje w ustawie nieuregulowane, miał określić regulamin Rady. Regulamin ten miał być uchwalony przez plenum Rady, a zatwierdzony przez Radę Ministrów.

Posiedzenia Naczelnej Rady Gospodarczej nie miały być publiczne, z reguły nie miały być jednak także poufne, przewodniczący mógł jednak w każdej chwili zarządzić poufność posiedzenia. O ile posiedzenie nie było poufne, należało wydawać urzędowe komunikaty z przebiegu obrad Rady względnie jej komisji.

Ministrowie mieli mieć prawo brać udział z głosem doradczym przez swych przedstawicieli we wszystkich posiedzeniach plenum Rady i komisji. Odwrotnie był rząd zobowiązany, naskutek uchwały plenum lub komisji delegować na posiedzenie odpowiednich urzędników w celu udzielania informacji.

Z przepisów tych wynika, iż Naczelna Rada Gospodarcza w myśl projektu ministra Grabskiego była we wszystkich istotnych przepisach wiernym odbiciem wzoru francuskiego. Doświadczenie wykazało, iż francuska Rada Gospodarcza pozostała tworem na ogół martwym to też nie należy żałować, iż projekt rządu Grabskiego nie stał się ustawą. By zagwarantować żywotność naszej państwowej Rady Gospodarczej, należy naszym zdaniem oprzeć jej organizację o wypróbowany wzór niemiecki, czyniąc w nim tylko takie zmiany, które ze względu na nasze odrębne stosunki są konieczne.

3. Projekt Państwowej Rady Gospodarczej według uchwał komisji Opiniodawczej Rolniczej.

Na żądanie Pana Zastępcy Prezesa Rady Ministrów Ministra Kazimierza Bartla zajęła się komisja opiniodawcza rolnicza w lipcu b. r. sprawą reorganizacji istniejących obecnie przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów komisji i oznaczyła jako referenta komisji dr. Józefa Buzka. Na podstawie projektu wypracowanego przez referenta ustaliła komisja najważniejsze zasady ustroju Państwowej Rady Gospodarczej w sposób następujący:

1) Zadaniem Państwowej Rady Gospodarczej winno być:

- a) wypowiedanie opinii na żądanie Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów i stawianie wniosków z własnej inicjatywy w sprawach, dotyczących całokształtu polityki gospodarczej państwa, tudzież w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia,
- b) przeprowadzanie na żądanie rządu względnie z inicjatywy Państwowej Rady Gospodarczej, ale za zgodą rządu, ankiet, celem zbadania kwestji, dotyczących całokształtu gospodarstwa narodowego lub poszczególnych jego gałęzi i składania rządowi sprawozdań o wynikach tych ankiet.

2) Państwowa Rada Gospodarcza winna być zorganizowana przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

3) Państwowa Rada Gospodarcza winna by się składać ze 100 członków stałych, dzielących się na 4 sekcje.

Sekcja pierwsza składałaby się z 25 członków, mianowanych na propozycję organizacji samodzielnych rolników.

Sekcja druga składałaby się z 25 członków, mianowanych na propozycję organizacji pracodawców z dziedziny przemysłu, rękodziela, górnictwa, handlu, kredytu, komunikacji i ubezpieczeń.

Sekcja trzecia składałaby się z 25 członków, mianowanych na propozycję organizacji robotniczych i pracowniczych. Z tego winno być conajmniej 5 członków mianowanych na propozycję organizacji robotników rolnych i organizacji oficjalistów rolnych.

Sekcja czwarta składałaby się z 25 członków a mianowicie:

- a) z 11 członków mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów z pośród wybitnych znawców ze wszystkich dziedzin głównych życia gospodarczego,

- b) z 4 członków, mianowanych na propozycję biura Zjazdu Samorządu Ziemskiego i 2 członków mianowanych na propozycję Związku Miast.
- c) z 3 członków mianowanych na propozycję Zjednoczenia Związków Spółdzielni Rolniczych w Warszawie i 3 członków, powołanych na propozycję Związku Spółdzielni Spożywczych Rzeczypospolitej Polskiej.
- d) z 2 członków reprezentujących zawody wolne, a mianowanych z grona osób przedstawionych przez organizacje poszczególnych zawodów wolnych.

Kadencja Państwowej Rady Gospodarczej trwałaby 3-y lata.

4) Państwowa Rada Gospodarcza obradowałaby i uchwalałaby z reguły w komisjach. Należałoby utworzyć 3-y stałe komisje główne a mianowicie:

- a) Komisję polityki gospodarczej,
- b) Komisję polityki socjalnej,
- c) Komisję polityki finansowej.

Liczba stałych członków komisji głównych winna by wynosić po 20 a każda sekcja wybierałaby po 5-ciu członków każdej komisji.

Oprócz komisji głównych mogłaby państwowa Rada Gospodarcza wyznaczać i inne komisje, przyczem komisje stałe tylko za zgodą rządu.

Zgody rządu wymagałoby zawsze ustanowienie komisji ankietowej. Z ogólnej liczby członków komisji ankietowej wybierałaby każda sekcja po $\frac{1}{5}$, Rada Ministrów zaś mianowałaby także $\frac{1}{5}$ członków. Komisje ankietowe powinny by mieć prawa, przyznane obecnie istniejącej „komisji ankietowej, badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany“ w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 22 grudnia 1926 r., a zwłaszcza w art. 9 — 20.

Obecnie istniejąca komisja ankietowa winna być dostosowana do budowy Państwowej Rady Gospodarczej.

5) Ustanowienie Państwowej Rady Gospodarczej winno by nastąpić w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej.

6) Prace Państwowej Rady Gospodarczej jakoteż jej komisji, za wyjątkiem spraw rozpatrywanych na żądanie rządu na posiedzeniach poufnych, winne by być jawne.

7) Regulamin Państwowej Rady Gospodarczej winien przepisać ujawnianie votów mniejszości podpisanych, conajmniej przez liczbę członków w regulaminie określona.

8) Aż do czasu wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o utworzeniu Państwowej Rady Gospodarczej, połączy uchwała Rady Ministrów, istniejące obecnie przy Komitecie Ekonomicznym Ministrów komisje opiniodawcze w jedną *Radę Opiniodawczą*. Rada ta będzie obradowała i opinjowała z reguły w 3 komisjach a mianowicie: w komisjach polityki gospodarczej, polityki socjalnej i polityki finansowej.

Utworzenie Rady Opiniodawczej będzie połączone ze ścisłym rozgraniczeniem zakresu działania rad, istniejących przy poszczególnych ministerstwach z jednej, a rady opiniodawczej z drugiej strony, a to w tym kierunku, by rada opiniodawcza wydawała opinie i stawiała wnioski w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej państwa, tudzież w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia, podczas gdy opinjowanie i stawianie wniosków w innych sprawach gospodarczych należałoby do rad, istniejących przy poszczególnych ministerstwach stosownie do kompetencji tych rad.

W okresie przejściowym umożliwi rząd radzie opiniodawczej korzystanie z badań, przeprowadzonych przez obecnie istniejącą komisję ankietową i z materiałów przez nią nagromadzonych.

9) Rząd umożliwi członkom rady opiniodawczej wykonywanie obowiązków, zapewniając im bilety wolnej jazdy kolejowej i choćby najskromniejsze djety, umożliwiające pobyt w Warszawie podczas sesji Rady lub jej komisji.

4. Uzasadnienie projektu Państwowej Rady Gospodarczej, uchwalonego przez Komisję Opiniodawczą Rolniczą.

A. Zadania Rady.

Uzasadnienie projektu komisji rozpoczynamy od przedstawienia zadań projektowanej Państwowej Rady Gospodarczej, a to z tego powodu, ponieważ do zadań musi być ściśle dostosowany ustrój Rady.

Projektowana Rada Gospodarcza miałaby według uchwał komisji, zadania trojakiej natury a mianowicie: zadania natury opiniodawczej, wnioskodawczej i ankietowej.

Głównym zadaniem Rady, winno by być opinjowanie projektów rządowych w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia. Chodzi tutaj tak o projekty ustaw, jak o projekty rozporządzeń lub nawet zarządzeń administracyjnych, o ile tylko dotyczą spraw gospodarczych podstawowego znaczenia. Według naszej koncepcji winno by rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, ustanawiające Państwową Radę Gospodarczą, zobowiązać rząd do przedstawienia Państwowej Radzie Gospodarczej, wszystkich projektów wspomnianego rodzaju. Od obecnego zakresu działania komisji opiniodawczych, istniejących przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów, różniłaby się kompetencja Państwowej Rady Gospodarczej głównie tem, iż Państwowa Rada Gospodarcza wydawałaby opinie i stawiała wnioski tylko w zakresie całokształtu spraw polityki gospodarczej państwa, tudzież w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia, podczas gdy obecne komisje opiniodawcze wydają opinie o wszystkich niemal projektach, przychodzących pod obrady Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Liczba projektów rządowych podstawowego znaczenia gospodarczego jest dość znaczna, by zatrudnić zupełnie Radę Gospodarczą, a nie uważalibyśmy za rzecz wskazaną rozpraszać uwagę Rady, przedkładając jej projekty ustaw, rozporządzeń i zarządzeń administracyjnych, nieposiadających znaczenia dla ogólnej polityki gospodarczej państwa. Opiniowanie takich projektów należałoby pozostawić radom opiniodawczym, istniejącym przy poszczególnych ministerstwach. W razie urzeczywistnienia naszego projektu miałaby nasza Rada Gospodarcza te same kompetencje co rada gospodarcza Rzeszy Niemieckiej.

Zobowiązując rząd do przedstawienia swych projektów określonego powyżej rodzaju Państwowej Radzie Gospodarczej, należałoby pozostawić rządowi zupełną wolność wyboru czasu, w którym by uważał za stosowne przedstawić Radzie swe projekty. Rada Gospodarcza winna *pomagać* działalności ustawodawczej rządu, nie zaś jej przeszkadzać: Rząd musi więc posiadać oprócz wolności wyboru czasu, o którym była mowa, także wolność oznaczenia terminu, w którym Rada winna przedłożyć swoją opinię, a ściślej mówiąc terminu, w ciągu którego rząd będzie na opinię Rady czekał. Byłoby rzeczą niewskazaną oznaczać tutaj pewne ściśle określone terminy, jak np. termin jednomiesięczny, wyznaczony w projekcie Ministra Grabskiego. W bardzo wielu wypadkach będzie rząd uważał za wskazane, zasięgnąć opinii Rady w stadium opracowania projektu ustawy względnie rozporządzenia. W wypadku takim zażądał by rząd opinii Rady, albo w ciągu prac referentów ministerjalnych nad danym projektem, albo też po wypracowaniu projektu przez referentów, ale przed zapadnięciem uchwały Rady Ministrów. Tak czy owak opinia Rady mogłaby w wypadku tym być cennym materiałem, na którymby Komitet Ekonomiczny Ministrów, czy też Rada Ministrów oparła swoje decyzje. W niektórych wypadkach będzie rząd uważał za rzecz wskazaną przedłożyć Radzie Gospodarczej projekt dopiero po uchwale Rady Ministrów, wtenczas należałoby projekt ten przedstawić najpóźniej Radzie, równocześnie z przesłaniem projektu do Sejmu. Rozumie się samo przez się, iż Sejmu nie można zobowiązywać, by czekał na opinię Rady. W sprawach więcej skomplikowanych

i ważniejszych Sejm z reguły chętnie zaczeka na opinię ciała tak fachowego i tak wszechstronnie sprawę rozpatrującego.

By podnieść poziom obrad sejmowych, by przyzwycząić Sejm do rozpatrywania kwestji gospodarczych przede wszystkim z gospodarczego punktu widzenia, byłoby rzeczą wskazaną, by rząd przedkładał Sejmowi i Senatowi opinie Rady Gospodarczej równocześnie z przedłożeniem odnośnego projektu ustawy, a gdyby to było niemożliwym, to jak najspieszniej po otrzymaniu opinji Rady. Kto przeglądał systematycznie projekty rządowe, przedstawiane Sejmowi w sprawach gospodarczych, ten z reguły ubolewał nad niewystarczającym uzasadnieniem i wyjaśnieniem odnośnych projektów. Jest to brak poważny, przyczynia się on bowiem do jałowości obrad Sejmu i przede wszystkim do politycznego charakteru tychże obrad. Brakowi temu zaradziłyby w znacznej mierze prace Państwowej Rady Gospodarczej.

Rozumie się samo przez się, iż decyzja co do kwestji, jakie sprawy należy uważać za sprawy podstawowego gospodarczego znaczenia, należałoby przede wszystkim do ministrów fachowych, ostatecznie zaś do Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Tutaj wystarczy zaznaczyć, iż należałoby do nich wszystkie sprawy, dotyczące programu i ogólnych zasad polityki rządu, a w szczególności polityki celnej, taryfowej, traktatowej, kredytowej, socjalnej i agrarnej. Sądzymy, iż należałoby do nich zaliczyć także sprawy, dotyczące systemu podatkowego i to tak w zakresie podatków państwowych, jak i samorządowych. Nie należałoby natomiast zaliczyć do tych spraw kwestji budżetu państwowego. W sprawach budżetowych wystarczą zupełnie obrady ciał parlamentarnych i nie można twierdzić, iż zachodziłaby potrzeba przedkładania budżetu państwowego Radzie Gospodarczej do opinji.

Państwowej Radzie Gospodarczej należałoby także udzielić prawa występowania z własną inicjatywą w sprawach, dotyczących całokształtu polityki gospodarczej państwa, tudzież w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia. Wnioski wychodzące z własnej inicjatywy Rady nie mogłyby mieć dla rządu jakiegokolwiek charakteru obowiązującego, mogłyby mieć tylko charakter opinji. W szczególności uważamy, iż konstytucja nasza nie zezwala na wyposażenie Państwowej Rady Gospodarczej w prawo formalnej inicjatywy ustawodawczej. To znaczy rząd nie mógłby być zobowiązany do przedkładania Sejmowi projektów ustaw, opracowanych przez Radę.

Art. 10 naszej konstytucji stanowi wyraźnie, iż „prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje rządowi i sejmowi”, to znaczy, że pod obrady sejmu mogą się znaleźć tylko projekty ustaw przedłożone przez rząd, lub wyszłe z inicjatywy poselskiej. Jeżeli rząd uzna projekt ustawy, opracowany przez Państwową Radę Gospodarczą za swój, to przedłoży go Sejmowi jako projekt rządowy. Byłoby jednak rzeczą antykonstytucyjną żądać od rządu, by przedstawiał Sejmowi takie projekty ustaw, którym jest przeciwny. Dodajemy, iż prof. Jaworski w wydanem przez siebie w r. 1924 w Krakowie dziele pod tytułem „Ankieta o konstytucji z 17 marca 1921 r.” oświadcza się za przyznaniem Naczelnej Izbie Gospodarczej prawa inicjatywy, tudzież za przyznaniem jej praw bronięcia projektów, wyszłych z inicjatywy Rady przed Sejmem nawet w tym wypadku, gdyby rząd danemu projektowi był przeciwny. Nie podejmujemy tutaj dyskusji, czyby przyznanie takich praw Państwowej Radzie Gospodarczej było rzeczą pożądaną, zadawalniamy się stwierdzeniem, iż tego rodzaju prawo mogłoby być z punktu widzenia prawnego przyznane tylko Naczelnej Izbie Gospodarczej Rzeczypospolitej, odpowiadającej w zupełności wymogom art. 68 konstytucji, w żadnym zaś razie nie może ono być przyznane Państwowej Radzie Gospodarczej.

Państwowa Rada Gospodarcza winna by, według naszej koncepcji, być centrem, skupiającym w sobie najwybitniejszych znawców i działaczy naszego gospodarstwa społeczne-

go. Jako takie centrum nadawałaby się Rada Gospodarcza znakomicie do zorganizowania ankiet gospodarczych, mających na celu zbadanie szczególnie doniosłych kwestji naszego życia gospodarczego. Oczywiście musiałyby komisje ankietowe, utworzone z udziałem członków Rady, posiadać wszystkie te prawa, które posiada komisja ankietowa obecnie, istniejąca przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Z tego powodu jest rzeczą jasną, iż Państwowa Rada Gospodarcza mogłaby, przeprowadzać ankiety, z własnej inicjatywy, tylko za zgodą Rządu. Normalnie przeprowadzałyby Rada ankiety na żądanie Rządu. Aparat Rady winien być aparatem dla wszystkich ważniejszych ankiet gospodarczych, których przeprowadzenie okazałoby się w przyszłości koniecznem lub wskazanem.

B. Liczba członków Rady.

Z zadań Rady, powyżej określonych, wynika przedewszystkiem, iż liczba członków Państwowej Rady winna być wynosić okragło 100-u.

Przedewszystkiem dowodzi przykład niemiecki, iż dyskusje nad zawikłanymi kwestjami gospodarczymi na plenum, liczącem chociażby tylko 100 osób są bardzo trudne. Z tego powodu winnaby Rada Gospodarcza obradować z reguły w komisjach. Obrady plenum Rady należałoby uważać za wyjątki. Z drugiej strony należy pamiętać, iż Państwowa Rada Gospodarcza miałaby według naszego projektu stosunkowo nie więcej pracy, aniżeli francuska rada gospodarcza. Istniejące obecnie komisje opiniodawcze mają pracy bardzo dużo, posiedzenia odbywały się dotychczas bardzo często, a porządek dzienny obrad był zawsze bardzo obciążony. Nawet po przekazaniu spraw gospodarczych, nie mających podstawowego znaczenia, radom opiniodawczym istniejącym przy poszczególnych ministerstwach będzie miała Państwowa Rada Gospodarcza zawsze sporą liczbę spraw na swym porządku dziennym. Członkami Rady będą niemal wyłącznie mężczyźni, mocno zaangażowani pracą zawodową, mogący więc poświęcić tylko część swojego czasu pracom Rady. Z tego powodu będzie rzeczą konieczną, podzielić pracę Rady normalnie na wzór niemiecki między trzy komisje stałe a mianowicie: komisję polityki gospodarczej, komisję polityki socjalnej i komisję polityki finansowej. Najwięcej pracy miałaby komisja polityki gospodarczej, do niej przekazywanoby wszelkie sprawy z zakresu polityki celnej, taryfowej, traktatowej, agrarnej wogóle wszelkie sprawy, któreby nie należały do kompetencji komisji polityki socjalnej lub też do komisji polityki finansowej. Uważamy, iż każda z wymienionych trzech komisji winnaby liczyć 20 członków stałych. Nie można wymagać od członków Rady, by jeden członek był równocześnie członkiem różnych komisji, gdyż normalnie byłby każdy z członków pracą w jednej tylko komisji dostatecznie obciążony.

By móc obsadzić trzy komisje główne potrzeba by więc 60-ciu członków stałych. Jeżeli do tego dodamy, iż dla spraw specjalnych będzie trzeba utworzyć prawdopodobnie także, przeciętnie jedną lub dwie komisje specjalne i że Rada winna będzie dalej obsadzić swemi członkami kilkanaście miejsc w komisji ankietowej, ewentualnie ustanowionej, to cyfra 100 członków stałych Rady okaże się, jako ledwie wystarczająca. Gdybyśmy ustanowili liczbę członków Rady poniżej 100, należałoby się obawiać, iż poszczególni członkowie byłiby zbyt pracą przeciążeni, co by się odbiło ujemnie na jakości pracy.

Oprócz członków stałych należałoby przewidzieć utworzenie kategorii *członków niestałych*. Jest rzeczą jasną, iż przy liczbie 100 członków stałych, nie będzie można niektórym gałęziom życia gospodarczego zagwarantować zastępstwa w Radzie. A przecież należałoby w sprawach, dotyczących blisko zawodu w Radzie niereprezentowanego, dać temu zawodowi sposobność do zajęcia stanowiska. Potrzebie tej czyniłaby zadosyć instytucja członków niestałych, którzyby byli powoływani z prawem głosu tylko na niektóre posiedzenia, względnie tylko do obrad nad pewnymi sprawami. Instytucji członków niestałych możnaby używać także w tym celu, by pozyskać dla współpracy nad pewnym projektem ustawy, osoby

będące w wybitnym stopniu znawcami w danej sprawie specjalnej. Nareszcie możnaby powoływać członków niestałych, jako zastępców, takich członków stałych, którzy czy to z powodu choroby, czy z innych powodów nie mogliby brać udziału w pracach Rady, albo też, którzyby pragnęli podczas obrad nad pewną sprawą zastąpić się przez osobę znającą się na rzeczy. Instytucja członków niestałych zapewniłaby w ten sposób Państwowej Radzie Gospodarczej dobór najlepszych fachowców i to pomimo ograniczenia liczby członków stałych do cyfry 100.

Podczas kiedy członkowie niestali byliby powoływani, jak zaznaczono, tylko na pewne posiedzenia, względnie tylko do pewnych spraw, będących na porządku dziennym, byliby członkowie stali powoływani z zasady na lat 3, kadencja Rady trwałaby według uchwały komisji opiniodawczej lat 3. Ustalenie trzechletniego czasu trwania kadencji nastąpiło na podstawie rozważań następujących:

Działalność członka Rady będzie tem owocniejszą, im lepiej członek wprawi się w prace Rady. Nabycie tej wprawy wymaga pewnego czasu. Z tego wynika, iż zbyt częsta zmiana członków stałych nie jest wskazana.

Członkowie Rady winni się czuć w swem sumieniu reprezentantami całego gospodarstwa narodowego, nie mogą być więc wiązani zleceniami z której bądź strony, zwłaszcza zaś zleceniami ze strony zrzeszenia, które reprezentują. Członkowie mogą bowiem uchodzić za rzeczoznawców rzeczywistych tylko wtenczas, jeżeli są wolni od jakiegokolwiek przymusu przy wyrażaniu swych opinii i przy oddawaniu swego głosu. Jest rzeczą jasną, iż w praktyce będą się członkowie Rady czuli tym więcej zależnymi od zrzeszeń, które reprezentują, im krótszą jest kadencja Rady.

Z drugiej strony należy uwzględnić, iż w wyborze członków mogą zajść pomyłki. Może się zdarzyć, iż powołanym zostanie członek, zaniedbujący swoje obowiązki, niebiorący udziału w posiedzeniach, albo niezdatny do pracy, i wskutek tego, nieużyteczny w Radzie. Pozbycie się tego rodzaju członków jest tem łatwiejsze, im krótszą jest kadencja Rady.

Nareszcie należy pamiętać, iż między członkami, reprezentującymi pewne zrzeszenie a samemi zrzeszeniami winien istnieć stosunek wzajemnego zaufania. Państwowa Rada Gospodarcza winna być bowiem pomostem, łączącym rząd z kołami gospodarczemi, a członkowie Rady winni być, z natury rzeczy, tym łącznikiem, który informuje koła gospodarcze o zamiarach rządu i propaguje w kołach gospodarczych zrozumienie i poparcie dla tych zrzeszeń. Członek, zaniedbujący swoje obowiązki w Radzie, nie może być oczywiście takim łącznikiem i byłoby lepiej, gdyby jego z Rady odwołano, co jest tem łatwiejszem, im krótszą jest kadencja Rady.

Z przytoczonych powyżej powodów należy uważać, iż proponowany przez komisję trzechletni czasokres trwania mandatów członków stałych należy uważać za okres minimalny, a to tym więcej, iż należy uważać na rzecz możliwą odwoływanie członków przed upływem kadencji pod warunkiem, iż 1) odwołania zażąda zrzeszenie które członka zaproponowało, a 2) iż rząd wyrazi swą zgodę na to żądanie. Należy przypuszczać, iż rząd udzieli zgody na odwołanie członka wtenczas, jeżeli członek obowiązków swe zaniedbuje, lub okaże się do pracy w Radzie niezdatny, i natomiast nie zgodzi się na żądanie zrzeszenia wtenczas, jeżeli żądanie zostało postawione z powodu niestosowania się członka do zleceń zrzeszenia.

Członkowie *niestali*, winniby być ze względu na swoje przeznaczenie, powoływani w sposób możliwie uproszczony, a przecież dający gwarancję wyboru trafnego. Sądzimy, iż rzeczą najwłaściwszą byłoby oddać prawo powoływania tych członków prezydjum Rady, a to bądź na wniosek którejś ze sekcji Rady, bądź też na żądanie Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów, bądź też na podstawie propozycji zrzeszenia w Radzie niezastąpionego. Członkowie *stali* byliby, z reguły, powoływani na podstawie propozycji przedstawio-

nej przez uprawnione zrzeszenie gospodarcze. Oznaczenie zrzeszeń uprawnionych nastąpiłoby w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, wydanego na podstawie uchwały Rady Ministrów. Kandydatów, proponowanych przez zrzeszenia, powoływałby na członków stałych Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Oprócz członków stałych, powołanych na podstawie propozycji zrzeszeń gospodarczych, winni by w Radzie zasiadać także członkowie stałi, mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na podstawie uchwały Rady Ministrów, powziętej na podstawie wniosku, przedstawionego przez Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów. Członkowie ci mianowani z wolnego wyboru rządu są koniecznym czynnikiem w składzie Rady Gospodarczej. Pomówimy o tem bliżej w ustępie następującym.

C. Skład Rady.

Skład Państwowej Rady Gospodarczej winien odpowiadać dwóm wymogom kardynalnym. Popierwsze winna być Rada Gospodarcza możliwie dokładnym wyrazem gospodarstwa narodowego. Poszczególne gałęzie życia gospodarczego winny być w niej reprezentowane w stosunku do swego gospodarczego znaczenia. Powtóre — należy pamiętać, iż Rada winna być rzecznikiem interesu ogólnego gospodarczego. Ten zaś jest syntezą sprzecznych nieraz ze sobą interesów poszczególnych grup gospodarczych. Otóż skład Rady winien być tego rodzaju, by ułatwiał tę syntezę.

Wymogom powyższym odpowiada w wysokim stopniu niemiecka rada gospodarcza, skład bowiem tej rady dostosowany jest z jednej strony do struktury gospodarczej społecznej ludności Niemiec, z drugiej strony zaś uwzględnia należycie fakt, iż najważniejszą cechą charakterystyczną stosunków niemieckich jest sprzeczność interesów, zachodząca między kapitałem i pracą, między klasami posiadającymi, a klasą robotniczą, iż więc skład rady gospodarczej winien być tego rodzaju, by umożliwiał syntezę sprzecznych ze sobą interesów ostatecznych tych dwóch klas. By przekonać się o powyższem wystarczy rzucić okiem na następującą tablicę, przedstawiającą skład zawodowy i socjalny ludności Rzeszy Niemieckiej według spisu zawodowego, przeprowadzonego dnia 10 czerwca 1925 roku.

	Przynależni do zawodu		Zawodowo czynni w tysiącach				
	w tysiącach	%	Ogółem	Samodzielni	Pomagający członkowie rodz.	Personel pomocniczy i nadzorczy	Robotnicy
Dział A) Rolnictwo i leśnictwo . . .	14.373	23,0	9.762	2.203	4.791	162	2.607
" B) Przemysł i rzemiosło . . .	25.781	41,3	13.239	1.785	220	1.452	9.781
" C) Handel i komunikacja . . .	10.562	16,9	5.273	1.198	414	2.221	1.440
" D) Administracja, kościoły, nauka, zawody wolne	3.904	6,3	1.949	344	12	1.265	328
Służba domowa	1.482	2,4	1.394	—	—	32	1.362
Bez bliższego okreśł. zawodu	428	0,7	249	3	0,1	29	217
Razem działy A, B, C i D	56.530	90,6	31.866	5.533	5.437	5.161	15.735
Dział E) Armja i marynarka	218	0,3	142	—	—	—	—
Rentjerzy, emeryci, żebracy i inne osoby utrzymujące się bez pracy	4.929	7,9	3.152	—	—	—	—
Osoby przebywające w wię- zieniach, szpitalach, zakła- dach naukowych i t. p.	571	0,9	571	—	—	—	—
Osoby bez zawodu i bez po- dania zawodu	163	0,3	121	—	—	—	—
Razem dział E	5.881	9,4	3.986	—	—	—	—
Razem cała ludność Niemiec	62.411	100	35.852	5.533	5.437	5.161	15.735

Z zestawienia tego wynika, iż 23,0% całej ludności Niemiec przypada na ludność rolniczą, natomiast 58,2% na ludność żyjącą z przemysłu, rzemiosł, handlu, kredytu i komunikacji. Ludność przemysłowo-handlowa jest więc przeszło 2 i pół razy liczniejszą od ludności rolniczej. Fakt ten uwzględnia projekt definitywnej Rady Gospodarczej Rzeszy przyznając rolnictwu na 123 stałych członków Rady 30 członków, czyli 24%, t. j. właśnie tyle, ile stanowi procent ludności rolniczej. W szczegółach zaznaczam, iż jako członków rolniczych wśród stałych członków Rady niemieckiej, należy liczyć:

w Sekcji I-ej delegatów rolników samodzielnych	—	13
„ II-ej „ urzędników i robotników rolnych conajmniej	—	9
„ III-ej „ kooperatyw rolniczych, gmin wiejskich, powiatów wiejskich i rolniczych zakładów kredytowych i assekuracyjnych	—	8
Razem więc delegatów rolniczych		30

Przejdźmy teraz do podziału delegatów rolniczych w Radzie Gospodarczej Rzeszy między samoistnych rolników z jednej strony, a urzędników i robotników rolnych z drugiej strony. Liczba osób zawodowo czynnych w rolnictwie niemieckim wynosi według ostatniego spisu zawodowego 9.762.000 osób. Należy bowiem zaznaczyć, iż z całej ludności rolniczej, liczącej 14.373.000 dusz, przypada 4.611.000 na niepracujących jeszcze zawodowo członków rodziny, utrzymywanych więc z pracy w rolnictwie zawodowo czynnych, dopiero reszta a więc 9.762.000 jest zawodowo czynna w rolnictwie. Z ogólnej cyfry tych osób zawodowo czynnych przypada:

na samodzielnych rolników	—	2.202.000
na pomagających w gospodarstwie członków rodziny samodzielnych rolników	—	4.791.000
na personel pracowniczy i nadzorczy	—	162.000
na robotników	—	2.607.000

Ponieważ wszystkich pomagających członków rodzin należy zaliczyć do samodzielnych rolników, wynosi liczba robotników i urzędników rolniczych razem 2.769.000 osób, co czyni 29% ogólnej liczby zawodowo czynnych w rolnictwie. Stosownie do tego stanowi projekt definitywnej Rady Gospodarczej Rzeszy, iż z ogólnej liczby delegatów rolniczych w Radzie winno przypadać 9, czyli 30% na delegatów robotników i urzędników rolniczych.

Jak wiadomo posiadają w Niemczech zrzeszenia pracownicze i robotnicze w Radzie Gospodarczej dokładnie tyle delegatów co zrzeszenia pracodawców, a więc zrzeszenia samodzielnych rolników, przemysłowców, rzemieślników, kupców i przewoźników.

Zbadajmy czy stosunek ten znajduje uzasadnienie w cyfrach spisu zawodowego.

Pod względem socjalnym dzieli się cała ludność zawodowo czynna Niemiec według spisu z roku 1925 w sposób następujący:

1) samodzielni	5.533.000	czyli 15,4%
2) pomagający członkowie rodziny samodzielnych	5.437.000	„ 15,2%
3) personel pracowniczy i nadzorczy	5.161.000	„ 14,4%
4) robotnicy	15.735.000	„ 43,9%
5) nieokreśleni	3.986.000	„ 11,1%
Razem zawodowo czynnych	35.852.000	„ 100%

Dla wyjaśnienia dodajemy, iż rubryka „nieokreśleni” obejmuje oprócz członków armji i marynarki osoby przebywające w więzieniach, szpitalach, zakładach naukowych

i t. p., dalej rentjerzy, emeryci, żebracy i inne osoby, utrzymujące się bez pracy, a nareszcie osoby bez zawodu i bez podania zawodu.

Wszystkie te kategorie wykazane w rubryce „nieokreśleni“ z natury swej nie mogą być w Radzie Gospodarczej reprezentowani to też odnośną rubrykę należy wyeliminować z rachunku. Wtenczas okaże się, iż klasa socjalna osób samodzielnych liczy w Niemczech 10.970.000 osób zawodowo czynnych. Natomiast klasa robotnicza i pracownicza liczy blisko dwa razy tyle, a mianowicie 20.896.000 osób. Gdyby więc dla składu Rady sama tylko cyfra absolutna była miarodajną, winnaby sekcja II mieć blisko dwa razy tyle delegatów, co sekcja I. Jeżeli mimo to klasa robotnicza i pracownicza ma tylko dokładnie tyle delegatów, co pracodawcy wszystkich zawodów, to wyjaśnia się to koniecznością uwzględniania oprócz samej liczby, także znaczenia gospodarczego danej klasy, a jeszcze w wyższej mierze koniecznością nadania Radzie takiego składu, któryby gwarantował harmonizowanie interesów obu najważniejszych klas społeczeństwa niemieckiego. Celem ułatwienia tego harmonizowania utworzono w Niemczech sekcję III „neutralnych“ jako rozjemcę między pracodawcami z jednej a pracownikami i robotnikami z drugiej strony.

Zupełnie inaczej niż w Niemczech przedstawia się struktura społeczno-gospodarcza w Rzeczypospolitej Polskiej. By scharakteryzować należycie tę strukturę, podajemy przede wszystkim następującą tabliczkę, zestawioną według tych samych zasad, według których zestawiono tablicę podaną powyżej dla Niemiec:

	Przynależni do zawodu		Zawodowo czynni w tysiącach				
	w tysiącach	%-owo	Ogółem	Samodzielni	Pomagający członkowie rodz.	Personel pomocniczy i nadzorczy	Robotnicy i chałupnicy
Rolnictwo, ogrodnictwo i rybactwo	16.753	65,2	10.244	2.690	6.053	32	1.467
Leśnictwo i łowiectwo	104	0,4	26	0,2	0,2	6	19
Razem dział A. Rolnictwo i leśnic.	16.857	65,6	10.270	2.690	6.053	38	1.486
Górnictwo, kamieniołomy i t. p.	276	1,1	93	0,4	0,1	7	85
Przemysł i rzemiosło	3.254	12,6	1.173	448	60	50	615
Fryzjerzy, praczki, prasowaczki i t.p.	69	0,3	34	22	1	0,3	10
Razem dział B. Przemysł i rzemiosło	3.599	14,0	1.300	470	61	57	710
Handel, spółdzielnie, hotele, restauracje i t. p.	1.566	6,1	497	324	53	31	88
Kredyt	37	0,1	18	0,5	—	15	2
Ubezpieczenia	9	0,0	4	0,1	—	4	0,2
Komunikacje i transport	835	3,3	244	23	2	55	164
Razem dział C. Handel i komunik.	2.447	9,5	763	348	55	105	254
Administracja publiczna, kościoł, nauka, zawody wolne	753	2,9	327	48	0,6	189	89
Służba domowa	272	1,1	242	—	—	0,4	241
Bez bliższego określenia zawodu	540	2,0	222	1	1	15	205
Razem dział D.	1.565	6,0	791	49	2	204	535
Armja i marynarka	415	1,6	351	—	—	—	—
Rentjerzy, emeryci, żebracy i inne osoby utrzymujące się bez pracy	480	1,9	231	—	—	—	—
Osoby przebywające w więzieniach, szpitalach, zakładach nauk. i t. p.	259	1,0	187	—	—	—	—
Osoby bez zawodu i bez podania zawodu	73	0,3	23	—	—	—	—
Razem dział E.	1.227	4,8	792	—	—	—	—
Razem działy A. B. C. i D.	24.468	95,2	13.124	3.557	6.171	404	2.985
Razem ludność cała	25.695	100	13.916	3.558	6.171	404	2.985

Tablica ta nie przedstawia stosunków zawodowych całej ludności Rzeczypospolitej, została bowiem opracowana na podstawie spisu ludności, przeprowadzonego dnia 30 września 1921 roku, a spis ten nie objął ani Górnego Śląska ani też ziemi Wileńskiej, które to kraje wówczas jeszcze Polsce nie były przyznane. Wskutek tego jest procent ludności przemysłowej w rzeczywistości wyższy, aniżeli powyższa tabelka wykazuje. Gdyby spis z roku 1921 objął także Górny Śląsk i ziemię Wileńską otrzymalibyśmy, mniej więcej, następujący obraz zawodowego podziału ludności całej Rzeczypospolitej.

		o/0
A) Rolnictwo i leśnictwo	17.481.000	64'3
B) Górnictwo, przemysł i rzemiosło .	4.127.000	15'2
C) Handel i komunikacje	2.568.000	9'5
D i E) Inne zawody	3.010.000	11'0
Razem cała ludność Rzeczypospolitej	27.186.000	100'0

Na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej stanowi więc ludność rolnicza 64% ludności, natomiast ludność żyjąca z przemysłu, górnictwa, rzemiosła, handlu, transportu, z przedsiębiorstw kredytowych i asekuracyjnych tylko 25%. Z rolnictwa utrzymuje się więc dwa i pół razy więcej osób niż, ze wszystkich przytoczonych powyżej zawodów. Stosunek między obu grupami ludności u nas jest w całym tego słowa znaczeniu dokładnie odwrotny, aniżeli w Niemczech. Do tego dochodzi, iż sprzeczność interesów między rolnictwem a przemysłem posiada u nas daleko większe znaczenie gospodarcze, aniżeli w Niemczech. Podczas, gdy nad całym życiem gospodarczym Niemiec góruje antagonizm między pracodawcami i robotnikami, wysuwa się u nas na plan pierwszy sprzeczność interesów rolnictwa i wsi z jednej, przemysłu i miasta z drugiej strony. Wynika to tak z ogromnej przewagi cyfrowej ludności rolniczej, jakoteż z drugiej strony z małej liczebności naszej klasy robotniczej. Z tego wynika bezpośrednio, iż skład Państwowej Rady Gospodarczej winien być w Polsce tego rodzaju, by harmonizować różnicę interesów rolniczych z jednej, a przemysłowych i handlowych z drugiej strony. Pierwszą tego konsekwencją jest konieczność skonstruowania Rady Gospodarczej w ten sposób, by była w niej pewnego rodzaju równowaga elementu rolniczego i wiejskiego z jednej, a elementu przemysłowego względnie miejskiego z drugiej strony. Z tego wynika przedewszystkiem, iż należy nam stworzyć odrębną sekcję rolniczą i odrębną sekcję przemysłową. Sekcja rolnicza reprezentowałaby interesy samodzielnych rolników tak jak sekcja II interesy pracodawców z dziedziny przemysłu, handlu i innych zawodów nierolniczych. Sekcja III byłaby wtenczas reprezentacją pracowników i robotników. Sekcja IV nareszcie obejmowałaby elementy, potrzebne do zapewnienia odpowiedniego zharmonizowania interesów rolniczych z interesami innych zawodów.

By wykazać ogrom różnicy między znaczeniem gospodarczym klasy robotniczej w Polsce i w Niemczech, podajemy przedewszystkiem cyfry następujące:

Ludność Rzeszy Niemieckiej wynosi blisko dwa i pół razy więcej aniżeli ludność Rzeczypospolitej, mimo to wynosi liczba samodzielnych wraz z pomagającymi im w gospodarstwie członkami rodzin, w Niemczech 10.270.000, w Polsce zaś 9.729.000, różnica nie jest więc w tej kategorii tak znaczna. Tem większą jest różnica w klasie socjalnej pracowników i robotników. Robotników wykazuje statystyka polska w roku 1921 — 2.985.000, natomiast statystyka niemiecka — 15.735.000, a więc przeszło pięć razy więcej. Wprost kolosalną jest różnica w liczbie urzędników i innego personelu pracowniczego

i nadzorczego. Polska statystyka wykazuje osób tego rodzaju 405.000, statystyka niemiecka natomiast 5.161.000, a więc blisko 13 razy więcej.

By jeszcze bliżej scharakteryzować podział socjalny ludności Rzeczypospolitej, podajemy następującą tabliczkę, zestawioną na podstawie tych samych zasad co odpowiednia tabelka niemiecka.

Według spisu ludności z roku 1921 liczone na obszarze spisowym Rzeczypospolitej:

	w tysią- cach	procen- towo
Samodzielni	3.558	25,6
Pomagający członkowie rodziny	6.171	44,3
Personel pracowniczy i nadzorczy	405	2,9
Robotnicy	2.985	21,5
Nieokreślony	797	5,7
Razem zawodowo czynni	13.916	100,0

Z zestawienia tego wynika, iż robotnicy, wraz z urzędnikami i personelem pracowniczym i nadzorczym stanowią w Polsce niemal dokładnie $\frac{1}{4}$ ludności zawodowo czynnej.

Oprócz siły liczebnej poszczególnych grup głównych w Radzie reprezentowanych, należy uwzględnić także znaczenie gospodarcze tych grup. Znaczenie to zależy — oprócz liczebności tych grup — także od szeregu innych czynników, dających się bardzo trudno określić. Któżby naprzykład chciał w cyfrach obliczyć znaczenie gospodarcze naszych instytucji kredytowych w porównaniu naprzykład ze znaczeniem gospodarczym naszego handlu, naszego przemysłu lub naszych przedsiębiorstw asekuracyjnych. Z tego powodu byłoby rzeczą najwięcej wskazaną, by rozdzielić ogólną liczbę członków stałych Rady równomiernie między cztery, proponowane przez nas sekcje Rady. Wskutek tego liczyłyby sekcja I rolnicza 25 członków, sekcja II, którą krótko będziemy nazywać przemysłową, a która obejmować ma wszystkich pracodawców z wyjątkiem rolników, miałyby także 25 członków, sekcja III robotnicza liczyłaby członków znowu 25, reprezentujących urzędników, robotników i innych pracowników wszystkich zawodów, sekcja IV nareszcie, którą według swego głównego charakteru będziemy nazywali sekcją neutralną, miałyby także członków 25. W skład tej sekcji wchodziłoby przede wszystkim wszyscy członkowie, mianowani przez rząd z pośród wybitnych znawców ze wszystkich dziedzin głównych życia gospodarczego. Członkowie ci mieliby służyć Radzie nietylko głęboką swoją wiedzą ekonomiczną, ale byłiby także tym elementem w Radzie, który rozpatruje wszystkie kwestje gospodarcze przede wszystkim z punktu widzenia interesów całego gospodarstwa narodowego. Przeznaczeniem tych członków z wolnej nominacji rządu byłoby harmonizować sprzeczne interesy gospodarcze grup w Radzie reprezentowanych. Z tego powodu winna by grupa ta być dostatecznie liczebna, by móc odpowiadać swemu przeznaczeniu. Komisja opiniodawcza sądziła więc, iż liczba członków ze swobodnego wyboru rządu winna wynosić 11, t. j. 11% ogólnej liczby członków stałych Rady.

Oprócz członków z swobodnej nominacji i rządu winna sekcja IV Rady obejmować jeszcze członków, reprezentujących zawody wolne, które nie są w sekcjach innych reprezentowane, przede wszystkim jednak członków, reprezentujących ciała samorządowe i związki kooperatyw. Znaczenie gospodarcze ruchu spółdzielczego jest już obecnie bardzo znaczne i winno w przyszłości coraz to bardziej wzrastać. To samo należy twierdzić

o znaczeniu gospodarczej działalności naszego samorządu. Pozatem nie widzimy potrzeby nadawania jeszcze innym korporacjom reprezentacji w sekcji IV Rady. O ileby ze względu na sprawę będącą na porządku dziennym, okazała się konieczność powołania reprezentanta pewnej instytucji lub organizacji specjalnie w danej sprawie zainteresowanej, można powołać jej reprezentanta specjalnie do tej sprawy jako członka niestałego. To samo dotyczy zawodów wolnych, których liczba jest dość duża, których znaczenie gospodarcze nie usprawiedliwia jednak nadania im znaczniejszej liczby reprezentantów w Radzie. Sądzi-
my, iż wystarczy, jeżeli zawody wolne będą miały wśród stałych członków Rady dwóch reprezentantów. W takim razie byłyby spółdzielnie i samorząd reprezentowane przez 12-tu członków, z których 6-ciu należałoby przyznać samorządowi a 6-ciu spółdzielniom.

Przyznając samodzielnym rolnikom $\frac{1}{4}$ ogólnej liczby członków Rady, zdajemy sobie sprawę, iż procent ten nie odpowiada ani znaczeniu gospodarczemu rolnictwa, które jest znacznie większe, ani też potrzebie skonstruowania Państwowej Rady Gospodarczej tak, by skład jej gwarantował należyte harmonizowanie interesów rolniczych i wiejskich z drugiej strony. Z tych powodów należy zastrzedz odpowiednie zastępstwo dla interesów rolniczych także w obrębie sekcji III (robotniczej) i w sekcji IV (neutralnych).

Co się tyczy sekcji III, to wykazuje ostatni spis ludności, iż z 3.390.000 robotników, urzędników i innych pracowników przypada na rolnictwo i leśnictwo 1.524.000, a więc nie mniej aniżeli 45%. Gdybyśmy posiadali przymusowe izby pracy, obejmujące wszystkich robotników i pracowników — wtenczas należałoby przyznać z 25 członków sekcji robotniczej Rady 11 członków, czyli 45%, reprezentantom robotników i pracowników rolnych. Obecnie nie jest to możliwym, robotnicy przemysłowi są bowiem daleko lepiej zorganizowani aniżeli robotnicy rolni, trudno więc wymagać aby zrzeszenia robotników rolnych wysyłały w stosunku do liczby swych członków więcej pracowników aniżeli robotnicy przemysłowi.

Z tego powodu komisja uchwaliła, iż wśród członków sekcji III winno być conajmniej 5-ciu członków mianowanych na propozycje organizacji robotników rolnych i organizacji oficjalistów rolnych. Oprócz tego należałoby przyznać w tej sekcji po jednym delegacie zrzeszeniom pracowników gmin wiejskich i zrzeszeniom pracowników samorządu powiatowego.

W obrębie sekcji IV należałoby z 14 członków sekcji, proponowanych przez samorząd, spółdzielnie i zawody wolne zastrzedz dla organizacji, mających należyte zrozumienie dla interesów rolniczych, conajmniej członków 8-miu. W tym celu proponuje komisja, by z członków, reprezentujących samorząd było 4-ch członków, mianowanych na propozycje biura Zjazdu Samorządu Ziemińskiego i 2-ch członków, mianowanych na propozycje Zjednoczenia Związków Spółdzielni Rolniczych w Warszawie i 3-ch członków, delegowanych przez Związek Spółdzielni Spożywczych Rzeczypospolitej Polskiej.

Skonstruowana na tych podstawach Państwowa Rada Gospodarcza liczyłaby więc — bez członków z swobodnej nominacji rządu 89 członków. Z tego byłoby mniej więcej 40 reprezentantów ludności rolniczej lub znających przynajmniej dokładnie potrzeby rolnictwa. Interesy gospodarcze nierolnicze liczyłyby zaś członków 49¹⁾, to znaczy tylko o dwa głosy mniej aniżeli stanowi większość w Radzie. Z tego wynika, iż projekt nasz zawiera tylko niezbędne minimum dla gwarantowania interesów gospodarczych najważniejszej gałęzi produkcji krajowej, t. j. rolnictwa.

¹⁾ Z tego 25 w sekcji przemysłu, 18 w sekcji pracy, 6 w sekcji neutralnych.

Stosunek członków reprezentujących interesa rolnicze, a względnie wiejskie jest do liczby członków reprezentujących interesa przemysłowo-handlowe, a względnie miejskie dla kategorii I-ej tak niekorzystny, iż należyte zharmonizowanie interesów rolniczych z interesami przemysłu i handlu według wymogów interesu ogólnego gospodarczego może być zagwarantowane tylko pod warunkiem, iż członkowie, mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów z pośród wybitnych znawców życia gospodarczego, będą mieli gruntowne zrozumienie dla podstawowego znaczenia rolnictwa dla całego naszego gospodarstwa narodowego. W każdym razie nie powinnyby reprezentacja rolnicza w Państwowej Radzie Gospodarczej zejść poniżej minimum, oznaczonego w naszych wnioskach, inaczej zostałaby zwichniętą wewnętrzną równowaga interesów w Radzie i Rada stałaby się niezdolną do uzgadniania w imię interesu ogólnego, interesów odrębnych, rolnictwa i wsi z jednej, przemysłu i elementów miejskich z drugiej strony.

Podział Rady na cztery sekcje miałby według naszego wniosku bardzo wielkie znaczenie dla życia wewnętrznego Rady. Zwłaszcza wybory organów Rady odbywałyby się według sekcji.

D) *Organy Rady.*

Organami Państwowej Rady Gospodarczej byłyby:

- 1) Plenum Rady, czyli ogólne zgromadzenie członków,
- 2) Komisje Rady,
- 3) Prezydjum Rady.

Wobec tego, iż plenum Rady zbierałoby się tylko w wypadkach wyjątkowych, normalnymi organami Rady byłyby komisje i prezydjum Rady. Nie uważamy, iż by było rzeczą wskazaną, by przewodniczącym Rady lub jej komisji był minister. Jest bowiem rzeczą zgóry jasną, iż byłoby to możliwem tylko wtenczas, gdyby posiedzenia odbywały się rzadko. Ponieważ jednak według naszej koncepcji nawał prac w Radzie będzie bardzo wielki, jest rzeczą wykluczoną, by Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów, jedynie mogący z ministrów wchodzić w rachubę, znalazł czas potrzebny do przewodniczenia. Z tego powodu będzie rzeczą wskazaną polecić funkcje prezydjalne nie jednej osobie, ale kolegjom, składającemu się z wybitnych członków Rady.

Z powodów wyluszczonej już powyżej, należałoby prace Państwowej Rady Gospodarczej załatwiać normalnie w jej stałych komisjach głównych, a mianowicie w komisji polityki gospodarczej, komisji polityki socjalnej i komisji polityki finansowej. Każda z tych trzech komisji głównych winnaby liczyć 20 członków stałych. Oprócz tego możnaby do komisji w miarę potrzeby powoływać także członków niestałych, którzyby brali udział tylko w pewnych posiedzeniach, względnie tylko podczas obrad nad pewną sprawą. Oczywiście powinno być liczbę tych członków niestałych być ograniczoną. Należałoby postawić zasadę, iż w żadnym wypadku nie może liczbę członków niestałych, biorących równocześnie udział w obradach komisji, wynosić więcej jak najwyżej 7-miu. W ten sposób otrzymalibyśmy gwarancję, iż liczbę członków komisji nie przekraczałyby przy żadnej sprawie cyfry 27-miu.

Członków stałych komisji winne by wybierać sekcje, a to każda $\frac{1}{4}$ członków. Każda sekcja wybierałaby więc do każdej komisji po 5-ciu członków. Ten sposób wyboru komisji byłby znacznie lepszy aniżeli wybór przez plenum Rady w wyborach proporcjonalnych. Przy wyborach proporcjonalnych, przeprowadzonych przez ogólne zebranie, byłby wynik wyborów zależny w wysokim stopniu od różnych niedających się przewidzieć wypadków. A przecież skład głównych komisji Rady jest rzeczą zbyt ważną i odpowiedzialną, by można go uczynić zależnym od nieobliczalnych wypadków głosowania. Natomiast

należałoby postanowić, iż przy wyborach członków komisji, dokonywanych przez poszczególne sekcje, należy stosować głosowanie proporcjonalne, jeżeliby tego zażądało, conajmniej 4-ch członków sekcji. W ten sposób byłyby komisje główne możliwie jaknajdokładniejszym odbiciem składu Państwowej Rady Gospodarczej.

Gdyby która z komisji głównych nie mogła podolać w pewnym momencie nawałowi prac jej przydzielonych, mogłaby celem odciążenia zaproponować utworzenie komisji specjalnej, któraby przeprowadziła obrady nad sprawami, przekazanymi jej przez komisje główną. Z tego wynika, iż powstanie komisji specjalnej wymagałoby zawsze uchwały jednej z trzech komisji głównych. Uchwała taka winnaby także określić liczbę członków stałych, a ewentualnie i niestałych, przyczem należałoby z zasady przestrzegać, by liczba ogólna wszystkich członków komisji nie mogła być nigdy większą, aniżeli powyżej 21. Uchwały komisji głównej, ustanawiające komisję specjalną i ustalające liczbę członków, wymagałyby zawsze zatwierdzenia przez prezydium Rady. Prezydium Rady winnoby czuwać, by nie tworzono komisji zbyt licznych, względnie, by rozwiązywano natychmiast komisje specjalne, które stały się zbędnymi. Na żądanie Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów byłoby prezydium zobowiązane orzec rozwiązanie komisji specjalnej. Gdyby komisja specjalna miała być ustanowioną jako komisja stała, wtenczas odnośna uchwała właściwej komisji głównej wymagałaby nie tylko zatwierdzenia przez prezydium Rady, ale także zgody Prezesa Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

Osobnym rodzajem komisji specjalnych Rady byłyby komisje ankietowe. Komisje te winne by posiadać wszystkie prawa i obowiązki obecnie istniejącej „Komisji Ankietowej badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany“, wyszczególnione w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 grudnia 1926 r., a zwłaszcza w art. 9 — 20. Ze względu na te specjalne prawa komisji ankietowej winien by rząd w stosunku do tych komisji wykonywać daleko silniejszą ingerencję niż w stosunku do innych komisji Rady. W szczególności należy zwrócić uwagę na punkta następujące:

1) Powołanie komisji winnoby nastąpić zawsze w drodze rozporządzenia rządu, wszystko jedno, czy utworzenie nastąpiłoby z inicjatywy Rady, czy też z inicjatywy rządu. Rozporządzenie rządu, powołujące do życia komisję ankietową, określiłoby także jej zadania, liczbę członków komisji i t. p.

2) 1/5 członków komisji ankietowej winienby mianować rząd, 4/5 członków wybierałaby zaś Rada; mianowicie każda sekcja Rady wybierałaby 1/5 członków.

3) Przewodniczącego komisji ankietowej mianowałby Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów, z grona członków komisji.

4) Prezes Komitetu Ekonomicznego Ministrów mógłby każdej chwili żądać przedstawienia sobie wszelkich materiałów, oraz informacji i tymczasowych sprawozdań w zakresie prac komisji. Po ukończeniu swych prac przedstawiałaby komisja wyniki tychże Prezesowi Komitetu Ekonomicznego Ministrów i Państwowej Radzie Gospodarczej.

Oprócz komisji byłoby prezydium Rady organem normalnym Państwowej Rady Gospodarczej. Już z tego, co dotychczas wyluszczone, wynika iż prezydium miałoby szereg ważnych praw i obowiązków. Tutaj należy jeszcze dodać, iż prezydium dokonywałoby także podziału wpływających do Rady wniosków rządu między poszczególne komisje. Prezydium należałoby zorganizować jako kolegium, składające się z 9-ciu członków, a mianowicie z prezesa Rady, z wiceprezesa Rady i z 7 członków. Prezesa Rady i wiceprezesa, mianowałby Prezydent Rzeczypospolitej na propozycję Rady. Oprócz nich wchodziłoby w skład prezydium prezesowie czterech sekcji Rady, wybranych przez poszczególne sekcje, tudzież trzej prezesowie stałych komisji głównych Rady, wybrani przez odnośne komisje.

E) *Jawność prac Rady.*

Według uchwał komisji opiniodawczej rolniczej winnyby prace Państwowej Rady Gospodarczej, jakoteż jej komisji, za wyjątkiem spraw rozpatrywanych na żądanie rządu na posiedzeniach poufnych, być jawne. Komisja żąda więc jawności prac, nie zaś koniecznie jawności posiedzeń, posiedzenie bowiem może nie być jawne, ale praca dokonana na odnośnym posiedzeniu może być ujawniona. W szczególności nasuwałyby się w tej kwestji uwagi następujące:

Doświadczenia poczynione zagranicą dowodzą, iż publiczne obradowanie komisji ankietowych ułatwia udział jaknajszerszych kół w pracach tych komisji, co przyczynia się w wielu wypadkach do gruntownego wyświetlenia sprawy. Dalej jest celem ankiety wyłącznie tylko ustalenie i wyświetlenie istotnego stanu rzeczy, niema z tego powodu żadnych obaw, by publiczność rozpraw mogła szkodzić celom ankiety, o ile się tylko zapewni absolutną poufność tajemnic handlowych i technicznych, badanych przedsięwzięciom, tudzież absolutną tajemnicę wiadomości uznanych za poufne przez samą komisję, względnie jej organy. Z tego powodu winny się odbywać rozprawy komisji ankietowej i podkomisji też, z zasady jawnie. Dotyczy to oczywiście tylko właściwych prac komisji ankietowych, t. j. spraw, mających na celu ustalenie i wyświetlenie faktycznego stanu rzeczy.

Podobnie, jak obrady komisji ankietowej, winny się odbywać także posiedzenia plenum Rady z zasady jawnie. Natomiast komisje i podkomisje winne obradować niejawnie. Podkreślaliśmy powyżej kilkakrotnie, iż jednym z głównych zadań Państwowej Rady Gospodarczej jest harmonizowanie sprzecznych interesów gospodarczych. Jednym z najwięcej pożądaných środków zharmonizowania tych interesów jest kompromis zawarty bezpośrednio przez reprezentantów tych interesów. Zawieraniu kompromisów nie sprzyja jednak publiczność obrad, wprost przeciwnie, wyrównywanie interesów spornych w drodze kompromisu wymaga, by obrady toczyły się poufnie, albo conajmniej niejawnie. Dlatego komisje winne odbywać z zasady posiedzenia niejawnie, z tem, iż na żądanie rządu, Prezydium Rady lub większości komisji, posiedzenie winno być tajnem czyli poufnem. Z posiedzeń niejawnych winien być wydawany komunikat urzędowy, streszczający wynik prac komisji, przebieg zaś tylko o tyle, o ile jest to w interesie prac Rady.

F) *Regulamin Rady.*

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, ustanawiające Państwową Radę Gospodarczą, winno unormować wszystkie istotniejsze szczegóły ustroju Rady. Kwestje nieuregulowane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej winne być uregulowane w regulaminie Rady. Normy te regulaminowe winny się dostosowywać do zmieniających potrzeb i warunków wśród których Rada pracuje, należy więc ułatwić zmiany regulaminu. Z tego powodu projekt stałej Rady Gospodarczej Rzeszy Niemieckiej przewiduje, jak powyżej zaznaczaliśmy — iż regulamin Rady uchwała plenum Rady, zmiany regulaminu zaś może dokonywać wzmocnione prezydium Rady. Nie uważamy za rzecz wskazaną rozszerzyć u nas znacznie praw prezydium Rady, pragnęlibyśmy zastrzec prawo uchwalania regulaminu i wszelkich jego zmian dla plenum Rady. Wynika z tego, iż nie jesteśmy zwolennikami ustalenia regulaminu Rady w drodze rozporządzenia rządowego. W wypadku tym wymagałyby także zmiany regulaminu osobnego rozporządzenia rządu, co utrudniałoby bardzo znacznie te zmiany z ujmą dla tempa prac Rady i jej komisji.

Regulamin Rady winien unormować także prawa mniejszościowe w Radzie i w jej komisjach, winien zwłaszcza przepisać ujawnianie wotów mniejszości, podpisanych conajmniej przez liczbę członków w regulaminie określoną. Rozumie się samo przez się, iż

Rada i jej komisje winne dążyć do tego, by uchwały jej zapadały jednomyślnie, nadaje to bowiem uchwałom tym bardzo znaczny autorytet. Bardzo często okaże się jednak osiągnięcie jednomyślności niemożliwym, w wypadku tym jest rzeczą wysoce pożądaną, by rząd a ewentualnie i Sejm i Senat znał dokładnie opinię członków przegłosowanych, wraz z wyłączeniem powodów, dla których członkowie ci nie podzielają opinii większości. Z tego powodu może być rzeczą pożądaną zastrzec każdemu członkowi komisji, tudzież pewnej liczbie członków Rady określonej w regulaminie, prawo składania i uzasadniania votum mniejszości. Vota takie powinny być dołączane do uchwał komisji.

G) *Budżet Rady.*

Działalność Rady będzie połączona z pewnymi wydatkami na cele następujące:

1) Członkowie Rady winni pełnić swe funkcje honorowo, z drugiej jednak strony trudno od nich wymagać, by pokrywali z własnej kieszeni wydatki, poczynione w związku z ich czynnością w Radzie. Dalej jest rzeczą niepożądaną, by zrzeszenia, które danego członka proponowały, wydatki takie pokrywały z własnych funduszy, wzmocniałoby to bowiem ogromnie zależność członków Rady od zrzeszeń proponujących. Z tego powodu winni stali członkowie Rady otrzymać bilety wolnej jazdy na kolejach państwowych, tudzież djetty choćby najskromniejsze, ale umożliwiające pobyt w Warszawie podczas sesji Rady lub jej komisji. Członkowie *niestali i eksperci* powinni otrzymywać djetty i zwrot kosztów podróży.

2) Państwowa Rada Gospodarcza winnaby posiadać urzędników państwowych, przydzielonych wyłącznie do jej dyspozycji. Pobory tych urzędników i wydatki biurowe winnyby być pokrywane z budżetu Rady. Do wydatków biurowych zaliczamy także koszty wydawnictw sporządzanych przez Radę.

Budżet Państwowej Rady Gospodarczej winienby stanowić osobny dział budżetu Prezydium Rady Ministrów. Rozumie się bowiem samo przez się, iż Państwowa Rada Gospodarcza winna być zorganizowaną przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów.

H) *Przepisy natury przejściowej. Rada Opiniodawcza.*

Komisja Opiniodawcza rolnicza uważa utworzenie Państwowej Rady Gospodarczej za rzecz bardzo nagłą. Prace rządu nad ustaleniem państwowego programu gospodarczego są w pełnym toku, a w pracach tych byłaby opinia Państwowej Rady Gospodarczej nader cenną. Ale także racjonalne uregulowanie normalnych prac opiniodawczych w sprawach gospodarczych podstawowego znaczenia, jest rzeczą bardzo pilną, jak bowiem wykazaliśmy, jest obecna organizacja ciał doradczych zupełnie niezadawalająca. By umożliwić jak najprędze powołanie w życie Państwowej Rady Gospodarczej, winnoby ustanowienie jej nastąpić w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej. Przypominamy, iż ustawa o pełnomocnictwach rządowych z d. 2 sierpnia 1926 r. (Dz. U. R. P. poz. 343) upoważnia w art. 1 Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy także „w zakresie zarządzeń, zmierzających do naprawy stanu gospodarczego w Państwie”. Nie ulega wątpliwości, iż utworzenie Państwowej Rady Gospodarczej bardzo by się do tej naprawy przyczyniło, polepszyłoby bowiem znakomicie jakość projektów ustaw, rozporządzeń i zarządzeń administracyjnych naszych ministerstw w sprawach gospodarczych.

Ale także wypracowanie i wprowadzenie w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, ustanawiającego Państwową Radę Gospodarczą, wymaga pewnego czasu. Z drugiej strony uważała komisja, iż zachodzi potrzeba natychmiastowej reformy istniejących przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów komisji opiniodawczych. Reforma ta miała-

by polegać na zarządzone w drodze uchwały Rady Ministrów połączeniu istniejących obecnie przy Komitecie Ekonomicznym Ministrów komisji opiniodawczych w jedną radę opiniodawczą. Rada ta obradowałaby i opinjowałaby z reguły w trzech komisjach, a mianowicie: Komisja polityki gospodarczej, polityki socjalnej i polityki finansowej. Członkowie obecnie istniejących komisji opiniodawczej zostaliby podzieleni między wymienione trzy komisje Rady w taki sposób, by 1/3 członków każdej komisji Rady pochodziła z osobnej komisji opiniodawczej rolniczej, 1/3—z komisji opiniodawczej przemysłowej, a 1/3 — z komisji pracy. Wskutek tego byłaby Rada opiniodawcza dość podobna do projektowanej przez nas Państwowej Rady Gospodarczej, możnaby ją więc uważać za pewnego rodzaju namiastkę przyszłej Państwowej Rady Gospodarczej. Rada opiniodawcza pełniłaby swoje funkcje tylko przejściowo i powinna być możliwie prędko ustąpić miejsca przyszłej Państwowej Radzie Gospodarczej.

133581